

Vergaderjaar 2020–2021

35 570 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2021

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Ontvangen 15 september 2020

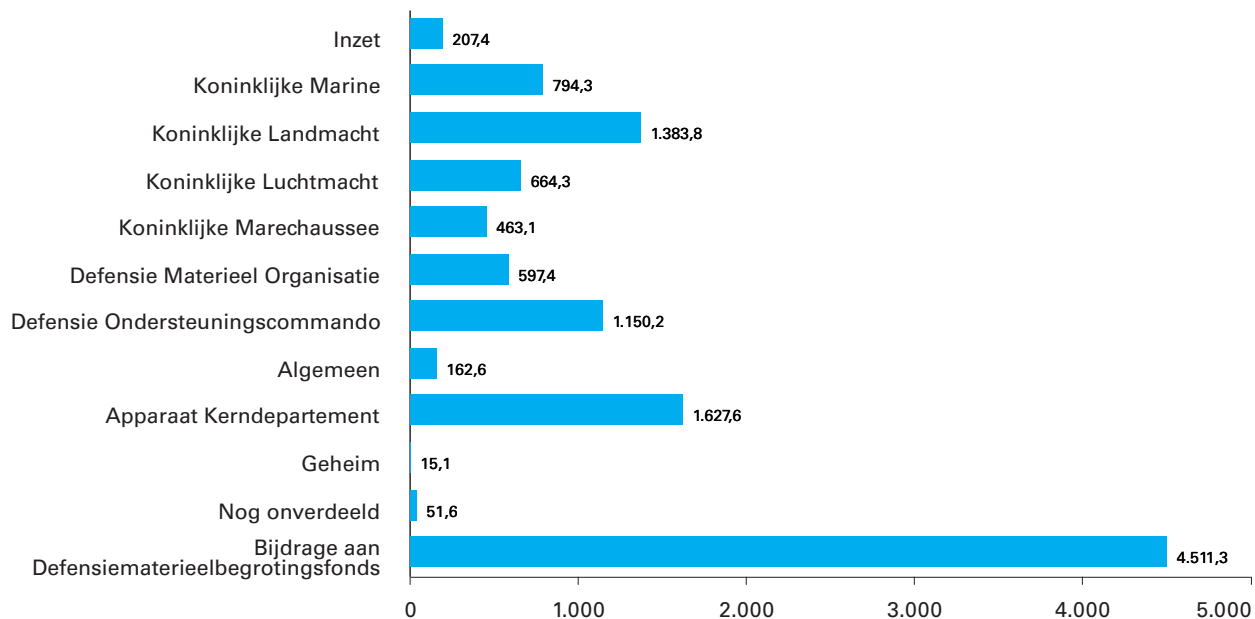
INHOUDSOPGAVE

Geraamde uitgaven en ontvangsten	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	4
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	5
1. Leeswijzer	5
2. Beleidsagenda	8
2.1 Beleidsprioriteiten	10
2.2 Belangrijkste beleidsmatige mutaties	25
2.3 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven	27
2.4 Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen	27
2.5 Overzicht risicoregelingen	29
2.6 Overzicht coronamaatregelen	29
3. Beleidsartikelen	30
3.1 Artikel 1 Inzet	30
3.2 Artikel 2 Koninklijke Marine	36
3.3 Artikel 3 Koninklijke Landmacht	41
3.4 Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht	45
3.5 Artikel 5 Koninklijke Marechaussee	48
3.6 Artikel 6 Investerings	53
3.7 Artikel 7 Defensie Materieel Organisatie	55
3.8 Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando	57
4. Niet-beleidsartikelen	60
4.1 Artikel 9 Algemeen	60
4.2 Artikel 10 Apparaat Kerndepartement	62
4.3 Artikel 11 Geheim	64
4.4 Artikel 12 Nog onverdeeld	65

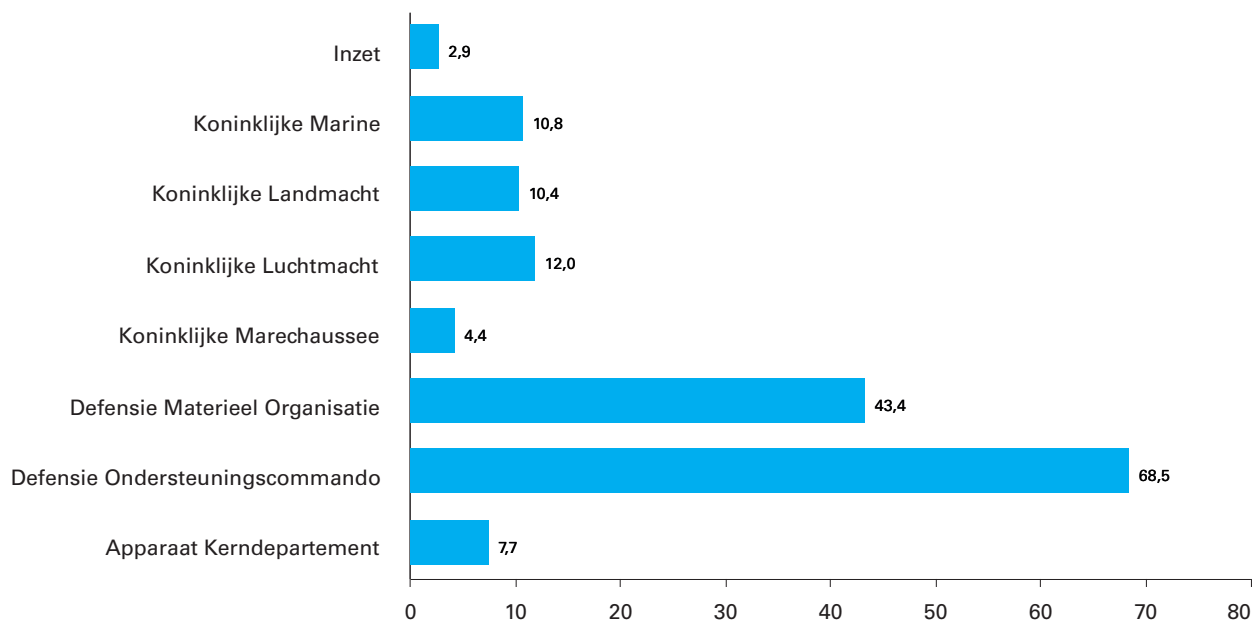
4.5	Artikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds	65
5.	Begroting agentschappen	67
5.1	Paresto	67
6.	Departement specifieke informatie	71
6.1	Militaire pensioenen en uitkeringen	72
6.2	Verdeling van de apparaatsuitgaven	73
6.3	Overzicht formatie defensiepersoneel	74
6.4	Ruimte(vaart)	75
6.5	Chroom-6	75
7.	Bijlagen	77
7.1	Bijlage Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak	77
7.2	Bijlage verdiepingshoofdstuk	78
7.3	Bijlage moties en toezeggingen	87
7.4	Bijlage subsidieoverzicht	95
7.5	Bijlage toelichting op de Strategische Evaluatie Agenda	96
7.6	Bijlage overzicht uitgaven veteranen en uitgaven zorg en nazorg	98
7.7	Bijlage afkortingen	102

GERAAMDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Figuur 1 Geraamde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 11.628,7

Figuur 2 Geraamde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 160,1

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat/begrotingsstaten voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en de lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de in de staat opgenomen baten-lastenagentschap Pareto voor het onderhavige jaar vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake het agentschap.

De Minister van Defensie,

A.Th.B. Bijleveld-Schouten

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

1. Leeswijzer

Algemeen

De leeswijzer volgt de opbouw van de memorie van toelichting van de begroting. De memorie van toelichting is de uitleg bij het hierboven beschreven wetsvoorstel.

Het Ministerie van Defensie bestaat uit 7 organisatiedelen. De 4 krijgsmachtdelen (Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht, Koninklijke Luchtmacht en Koninklijke Marechaussee) zorgen ervoor dat de militairen en het materieel klaar zijn voor inzet. Het Defensie Ondersteuningscommando en de Defensie Materieel Organisatie ondersteunen door producten en diensten te leveren. De Bestuursstaf – waar onder andere de MIVD onder valt – maakt het beleid.

De Minister en Staatssecretaris zijn verantwoordelijk voor het algehele beleid van Defensie. De ambtelijke leiding ligt in handen van de Secretaris-Generaal. De Commandant der Strijdkrachten is verantwoordelijk voor de uitvoering, is de militaire adviseur van de Minister en stuurt de Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht, Koninklijke Luchtmacht, Defensie Materieel Organisatie, Defensie Ondersteuningscommando, NLD Commando Speciale Strijdkrachten en Defensie Cyber Commando aan.

Hoofdstuk 2 Beleidsagenda

De beleidsagenda beschrijft de beleidsprioriteiten van Defensie en sluit af met de onderdelen:

- De belangrijkste mutaties ten opzichte van vorig jaar;
- Het overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven;
- De meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen;
- Het overzicht van risicoregelingen.

Hoofdstuk 3 Beleidsartikelen

In beleidsartikel 1 Inzet wordt de inzet van de krijgsmacht begroot. Dit betreft de bijdragen van Defensie aan crisisbeheersingsoperaties, contributies aan door de leden gemeenschappelijk gefinancierde (*common funded*) NAVO- en EU-operaties, inzet voor nationale en koninkrijkstaken en overige inzet. Het artikel bevat ook een overzicht van de structurele inzet die in andere beleidsartikelen is begroot, bijvoorbeeld door de Koninklijke Marechaussee en de Explosieven Opruimingsdienst Defensie. Het artikel maakt gebruik van het financiële instrument «opdrachten», met daarin de categorieën:

1. Internationale inzet (BIV), zoals crisisbeheersingsoperaties;
2. Financiering nationale inzet krijgsmacht (FNIK);
3. Overige inzet.

In de beleidsartikelen 2 tot en met 5 wordt de taakuitvoering geraamd voor respectievelijk de Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht, Koninklijke Luchtmacht, Koninklijke Marechaussee en de aan hen gemandateerde inzet, voor zover deze niet valt onder artikel 1 Inzet. Deze operationele commando's maken gebruik van de financiële instrumenten «opdrachten», «personele uitgaven» en «materieële uitgaven».

In beleidsartikel 6 waren de investeringen opgenomen, dit artikel is nu leeg voor jaar 2021 en verder. De investeringen zijn, door het in werking treden van de Wet Defensiematerieelbegrotingsfonds, binnen de Rijksbegroting

overgegaan naar het hoofdstuk Defensiematerieelbegrotingsfonds (K). In bijlage 1 van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (K) is een conversietabel opgenomen. Voor de historie van beleidsartikel 6 is de budgettaire tabel met de jaren 2019 en 2020 nog zichtbaar.

In de beleidsartikelen 7 Defensie Materieel Organisatie (DMO) en 8 Defensie Ondersteuningscommando (DOSCO) zijn de uitgaven, verplichtingen en ontvangsten geraamd voor de ondersteunende en dienstverlenende defensieonderdelen. De ondersteunende onderdelen werken met dezelfde financiële instrumenten als de operationele commando's.

De uitgaven voor het nationaal fonds ereschulden worden verantwoord op beleidsartikel 8 DOSCO onder het financieel instrument «inkomensoverdrachten».

Hoofdstuk 4 Niet-beleidsartikelen

In het niet-beleidsartikel 9 Algemeen worden de niet specifiek aan een defensieonderdeel toe te wijzen programma-uitgaven opgenomen. Onder dit artikel zijn twee financiële instrumenten opgenomen:

- De bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken: het betreft de bijdragen voor kennisopbouw bij het TNO, NLR en MARIN, die via de begroting van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat lopen.
- De inkomensoverdrachten voor de Regeling Uitkering chroom-6 Defensie die bedoeld is voor claims. Het budget voor potentiële veteranenclaims staat bij artikel 8 DOSCO waar het Nationaal Fonds Ereschuld staat.

In het niet-beleidsartikel 10 Apparaat Kerndepartement worden de uitgaven ten behoeve van het centrale apparaat van Defensie begroot, waaronder de Bestuursstaf met de defensietop, (hoofd)directies, inclusief de Defensiestaf en bijzondere organisatie-eenheden. Onder het financiële instrument «personele uitgaven» worden onder «uitkeringen» de uitgaven voor het sociaal beleidskader Defensie (SBK), van de pensioenen en wachtgelden verantwoord.

Ten slotte zijn er ramingen voor de niet-beleidsartikelen 11 Geheim, 12 Nog onverdeeld en 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds opgenomen.

Hoofdstuk 5 Begroting agentschappen

In hoofdstuk 5 is de baten-lastendienst Paresto opgenomen.

Hoofdstuk 6 Departement specifieke informatie

In dit hoofdstuk bieden wij u inzicht in een aantal defensiespecifieke onderwerpen (o.a. pensioenen en uitkeringen, verdeling apparaatsuitgaven, overzicht formatie defensiepersoneel, cyber en space, chroom-6).

Hoofdstuk 7 Bijlagen

In de bijlagen is informatie opgenomen over de volgende onderwerpen: 7.1 Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (ZBO/RWT's), 7.2 een verdieping op de mutaties, 7.3 de moties en toezeggingen, 7.4 een subsidieoverzicht, 7.5 de toelichting op de Strategische Evaluatie Agenda, 7.6 een uitgavenoverzicht voor veteranen en de uitgaven voor zorg en nazorg en tot slot is in 7.7 een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

Motie schouw

In juni 2011 is de motie Schouw ingediend en aangenomen. Deze motie zorgt er voor dat de landenspecifieke aanbevelingen van de Raad op grond van de nationale hervormingsprogramma's een eigenstandige plaats krijgen in de departementale begrotingen. Er zijn geen specifieke aanbevelingen die betrekking hebben op de begroting van het Ministerie van Defensie.

Defensieprojectenoverzicht

Zoals gebruikelijk ontvangt de Kamer tegelijkertijd met deze begroting het Defensieprojectenoverzicht (DPO). Hierin wordt per project meer gedetailleerde informatie gegeven dan in de begroting. Zo wordt de samenhang met het defensiebeleid en met andere projecten duidelijk gemaakt. Het DPO biedt inzicht in de lopende en de geplande materieel-, wapensys-teemgebonden IT- en vastgoedprojecten met een financiële omvang van meer dan € 25 miljoen. Daarnaast wordt ingegaan op af te stoten materieel.

Groeiparagraaf

In de begroting 2021 zijn ten opzichte van de begroting 2020 de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- In de beleidagenda is op verzoek van het Ministerie van Financiën een paragraaf 2.6 COVID-19 maatregelen ingevoegd om Rijksbrede eenduidigheid te creëren;
- Niet-beleidsartikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds is toegevoegd;
- De volgende onderdelen zijn over naar begrotingshoofdtuk K Defensiematerieelbegrotingsfonds:
  - Beleidsartikel 6 Investerings;
  - De investeringen voor bekostiging wetenschappelijk onderzoek, kennis & innovatie en bijdrage aan de NAVO;
  - Het instrument instandhouding van alle artikelen;
  - Bijlage 7: Overzicht uitgaven IT. De IT-gerelateerde uitgaven zijn ondergebracht in artikel 6 IT van het DMF.
- Bijlage 5 Evaluatie- en overig onderzoek is gewijzigd in Bijlage 5 Toelichting op de Strategische Evaluatie Agenda. Dit na aanleiding van de derde voortgangsrapportage van de Operatie Inzicht in Kwaliteit van de Minister van Financiën.

Toelichtingsgrens

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

2. Beleidsagenda

Inleiding

COVID-19 laat de kwetsbaarheid, maar ook de kracht van onze samenleving zien. Vele partijen werkten en werken samen in de strijd tegen het coronavirus. Gedurende de eerste maanden van de crisis is Defensie op verzoek van de civiele autoriteiten op verschillende terreinen ingezet. Zo participeerden we in de nationale crisisstructuur en ondersteunden we 32 ziekenhuizen en zorginstellingen met onze medisch-logistieke planners en militair-medisch personeel. Verder versterkten we de grensbewaking en ondersteunden de handhaving van de openbare orde op toeristische locaties. We hielpen de voedselbanken met mankracht en logistieke expertise en hielpen bij het coördineren en organiseren van (ver)plaatsing van patiënten. Ook hielpen we in het Caribisch gebied op verschillende manieren met het bedwingen van het COVID-19-virus en het ondersteunen van de lokale autoriteiten. Kortom, Defensie heeft in de eerste onzekere maanden van de crisis laten zien er te kunnen staan wanneer nodig en snel en trefzeker te kunnen handelen in onzekere omstandigheden.

De COVID-19 crisis confronteert ons met de toenemende onvoorspelbaarheid op het gebied van nationale en internationale veiligheid en de gevolgen daarvan voor onze samenleving. De crisis versnelt bovendien de ingezette trend van veranderende geopolitieke verhoudingen. Het belang van nationale en internationale samenwerking in verbanden, zoals ons nationale veiligheidsnetwerk, de NAVO en de EU, wordt daardoor opnieuw benadrukt. Nu is het een pandemie (en alle bijkomende gevolgen zoals de intelligente lock down, desinformatie en een economische crisis) die onze samenleving raakt. In de toekomst kan het een andere dreiging zijn die onze samenleving ontwricht, zoals een cyberaanval, een urgente dreiging tegen het bondgenootschappelijk grondgebied en/of een dreiging tegen onze belangen elders in de wereld. Laten we hopen dat geen van die dreigingen werkelijkheid wordt. Maar als het gebeurt, zoals nu het geval is, dan moet Defensie er staan en moeten wij samen met onze nationale en internationale partners kunnen beschermen wat ons dierbaar is.

Dat is waar Defensie dag in dag uit aan werkt en dat is ook onze kracht: goed voorbereid zijn op de verschillende dreigingen die op ons af kunnen komen en snel te kunnen handelen wanneer nodig om mensen te beschermen tegen dreigingen. Daarbij zien we een toenemende vraag naar capaciteiten voor het beschermen van ons grondgebied en het grondgebied van onze bondgenoten (hoofdtak 1). Dit betekent een verschuiving van onze focus en de daarvoor benodigde personele en materiële capaciteiten. Hiervoor zullen we de opdracht beter in balans moeten brengen met de beschikbare middelen. Ook gaan we in 2021 door met het verder uitvoeren van de maatregelen in de Defensienota en op die manier met het verder werken aan ons herstel. Want om Defensie in te kunnen zetten hebben we het juiste en goed onderhouden materieel nodig, de juiste uitrusting en uiteraard ook voldoende en goed opgeleide en getrainde mensen die veilig hun werk kunnen doen.

De afgelopen jaren hebben we belangrijke stappen gezet in de uitvoering van de Defensienota. We hebben nieuwe arbeidsvoorwaarden en er zijn tientallen (investerings)projecten opgestart, inclusief vastgoed en updates van bestaand materieel. Ook zetten we hoog in op het verbeteren van sociale en fysieke veiligheid, waarbij de voortgang van de maatregelen wordt getoetst door de visitatiecommissie Defensie en Veiligheid. Draadloos internet is inmiddels op alle legeringen aanwezig en er wordt

gewerkt aan de verbetering hiervan. Onze militairen worden voorzien van een nieuwe uitrusting zoals vesten en persoonlijke bescherming binnen het project VOSS. We hebben een deel van de prioriteiten uit het nationaal plan voor de NAVO kunnen vervullen door te investeren in 9 extra F-35 jachtvliegtuigen, de ondersteuning en inzetbaarheid van de *special forces*, het versterken van onze IT en ons personeelsbeleid. Kortom: een voortvarende start. Deze is echter niet altijd makkelijk geweest en we lopen nog steeds dagelijks tegen problemen aan. Daarover zijn we transparant, bijvoorbeeld door het delen van het Strategisch Vastgoedplan met de Kamer, de personeelsproblematiek met de Kamer te bespreken, chroom-6 meldingen op internet te publiceren, het proactief communiceren over incidenten of het rapporteren over meldingen van incidenten in jaarverslagen. Ook nemen we de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer uit het verantwoordingsonderzoek ter harte. Het herstel en in balans brengen van de organisatie zal ook de komende jaren voldoende aandacht behoeven. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de conclusies van de Brede Maatschappelijke Heroverwegingen. We hebben deze kabinetsperiode gebruikt om problemen op te lossen en nog onbekende problemen boven tafel te krijgen en dat heeft ertoe geleid dat we inmiddels weten dat er nog flinke stappen te zetten zijn: meer dan we vooraf hadden ingeschat. Zo zijn er nog extra stappen in het kader van herstel nodig op het gebied van personeel, IT, vastgoed, fysieke en sociale veiligheid, de instandhouding van wapensystemen, (strategische) voorraden en bedrijfsvoering om de balans tussen de ondersteuning en de gevechtseenheden te herstellen.

In 2021 gaan we verder op de ingeslagen weg. Hierbij gaan we ook de lessen meenemen van onze inzet in de COVID-19 crisis. Ondanks de vertragingen die in 2020, mede door de crisis, zijn opgelopen, verwachten we in 2021 onder meer de levering van MALE UAV MQ-9 onbemande vliegtuigen en de uitvoering van de *midlife* update van de hydrografische opnemingsvaartuigen. Daarnaast gaan we de belangrijkste veteranenorganisaties samenvoegen tot de stichting het Nederlands Veteraneninstituut.

De uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 over de Programmatische Aanpak Stikstof heeft gevolgen voor nieuwe defensieactiviteiten, die geen nadelige gevolgen mogen hebben op beschermde stikstofgevoelige natuurgebieden. De stikstofproblematiek brengt voor Defensie extra kosten met zich mee voor onderzoek en compenserende maatregelen, en soms ook vertraging van projecten.

Voor de luchtruimherziening wordt in 2021 een voorkeursbesluit genomen, waardoor het civiele en militaire gebruik van het luchtruim opnieuw op elkaar worden afgestemd en een nieuw militair oefengebied wordt gevormd. Voor De Peel, Gilze-Rijen en Woensdrecht wordt een luchthavenbesluit voorbereid. Vanwege de stikstofproblematiek die voor alle drie de velden speelt en omdat voor een gedragen luchthavenbesluit Gilze-Rijen meer tijd nodig is, zal het niet lukken deze besluiten voor november 2021 gereed te hebben. Volgens de Wet luchtvaart vervalt op 1 november de geldigheid van de bestaande aanwijzingen voor deze luchtvaartterreinen. Defensie bereidt daarom een wetsvoorstel voor waardoor deze aanwijzingen langer hun geldigheid behouden.

Zoals gezegd, zullen we in de toekomst vaker te maken krijgen met onverwachte crises. De wereld is volop in beweging en dit heeft grote invloed op waar we ons als Defensie samen met onze nationale en internationale partners op richten en inrichten. We hebben daarom in 2014 afgesproken dat we in de tien daarop volgende jaren richting de 2% van

het bruto binnenlands product willen groeien (bbp). Daardoor kunnen we groeien naar een krijgsmacht die een *fair share* levert aan de NAVO-doelstellingen. Dit groeipad om het fundament onder de NAVO samen met de andere partners te verstevigen, is vastgelegd in het nationaal plan, waarin wij laten zien hoe we de komende jaren tot 2024 de defensie-uitgaven in de richting van de 2% gaan bewegen. Als alle bondgenoten dat doen, dan kunnen we onze gezamenlijke vrijheid en veiligheid beschermen. Nederland voldoet hier niet aan en onze bondgenoten verwachten dan ook meer van ons. Daar worden we internationaal op aangesproken. Ook het AIV advies onderschrijft het belang om te streven naar 2%. Met een defensiebudget van 1,33% van het bbp (2019) blijft Nederland achter bij het Europese gemiddelde (1,58% in 2019). In een Europees vergelijk staat Nederland op een gedeelte 16e plaats met Albanië (gebaseerd op NAVO cijfers november 2019).

Om voorbereid te zijn op de toekomst, brengen we binnenkort de Defensievisie uit, die vijftien jaar vooruit kijkt. Welke kansen en dreigingen komen er op ons af en wat vraagt het van Defensie om er dan voor onze samenleving te staan? Nadat we met de Defensienota 2018 begonnen zijn om Defensie te herstellen, zal de Defensievisie de stappen op een rij zetten die de organisatie moet nemen om de komende vijftien jaar te kunnen blijven beschermen wat ons dierbaar is.

2.1 Beleidsprioriteiten

Verbeteren operationele gereedheid

Voor het herstel van de operationele gereedheid werken we in 2021 verder aan de personele gereedheid, de materiële gereedheid en de geoefendheid. Het herstel van de personele gereedheid blijft daarbij extra aandacht vragen. Maatregelen uit het nieuwe personeelsmodel moeten leiden tot een betere kwantitatieve en kwalitatieve personele vulling. Waar mogelijk zorgt inhuur en inzet van reservisten voor extra capaciteit. Ook werkt Defensie aan de implementatie van het project 'Kwaliteit in Beeld' om het inzicht in de kwalitatieve personele gereedheid te verbeteren. De implementatiefase van het project is in 2020 begonnen en zal anderhalf tot twee jaar duren. Uiteindelijk zal, op basis van gestandaardiseerde taal en een eenduidige werkwijze, inzicht ontstaan in de kwalitatieve personele gereedheid en daarmee in de geschiktheid en beschikbaarheid van ons personeel. Inzicht in de kwalificaties van ons personeel kan gebruikt worden om benodigde opleidingen beter af te stemmen, biedt betere kansen voor eigen personeel op de externe/civiele arbeidsmarkt en maakt het makkelijker om personeel van buiten horizontaal aan te nemen. Het project levert op termijn tevens informatie op centraal niveau op over personeel dat eventueel vereiste kwalificaties voor functie mist en dus aanvullende opleiding nodig heeft.

Het plan van aanpak Verbeteren Materiële Gereedheid heeft geleid tot een betere beschikbaarheid van reservedelen, maar er is nog geen sprake van een structurele verhoging van de totale materiële gereedheid. Daarom gaat Defensie verder met de aanpak van vijf factoren van invloed; mensen, middelen, materiaal, methoden en omgevingsfactoren. De uitkomsten van lopende instandhoudingsanalyses maken gerichte verbetermogelijkheden inzichtelijk. In 2021 zet Defensie ook stappen in het terugbrengen van het geconstateerde capaciteitsgebrek in de materieellogistieke organisatie. Daarbij wordt gekeken naar uitbesteding van werkpakketten, inhuur, slimme samenwerking met (internationale) partners en uitbreiding van de

formatie. Ook wordt gewerkt aan het vergroten van inzicht in gegevens over materieel voor planning en onderhoud. Daarnaast wordt geïnvesteerd in een veilige en goede werk- en leefomgeving voor het personeel.

Naast de toename van de personele gereedheid en materiële gereedheid draagt ook de verbetering van de geoefendheid bij aan het herstel van de operationele gereedheid. Om de geoefendheid in 2021 te vergroten zijn oefeningen gepland onder andere nationaal, in NAVO-verband en EU-verband; de meeste van deze oefeningen bevatten ook componenten van hybride oorlogvoering en civiel-militaire samenwerking. Zo neemt *NLD-Special Operations Command (SOCOM)* deel aan de *NATO ALERTEX NOBLE JUMP 2021-1* ter voorbereiding op hun bijdrage aan *VJTF Combined Special Operations Component Command*. Daarnaast bereidt *NLD SOCOM* de Nederlandse SOF bijdrage voor aan de oefening *FLINTLOCK'21* op het Afrikaanse continent. Als voorbereiding voor de *Standing NATO Response Force Maritime Group* in 2022 legt de marine prioriteit bij het uitvoeren van de eskaderreis *FAIR WINDS 2021*. De landmacht voert schiettechnische certificeringen en diverse andere oefeningen op eenheidsniveau uit. Medio 2021 nemen eenheden van de landmacht deel aan de *NATO High Visibility Exercise STEADFAST DEFENDER* in Roemenië en Bulgarije. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de toezegging van de Minister van Defensie om in de toekomst meer te trainen en te oefenen in de Zwarte Zee-regio. 1GNC neemt ter voorbereiding op de *VJTF Land Component Command (LCC)* taak in 2023 deel aan de oefening *STEADFAST COBALT*. Voor de luchtmacht vormt de nationale luchtverdedigingsoefening *ORANGE WARDEN* samen met *FRISIAN FLAG 2021*, zeker na de annulering in 2020, de speerpunten van 2021. Het DCC neemt deel aan de NAVO-oefening *CYBER COALITION* om de internationale samenwerking en gereedheid op het gebied van cyber te vergroten. Ook staan in 2021 *Concept Development and Experimentation (CD&E)* oefeningen als *Joint Project Optic Windmill* en *Bold Quest 2021* gepland in Europa en de Verenigde Staten om NAVO lidstaten de mogelijkheid te bieden concepten te testen, te verbeteren en van elkaar te leren. Tot slot neemt Defensie deel aan de oefening *HURRICANE EXERCISE 2021*; een internationale en interdepartementale training gericht op een humanitaire hulpverlening in het Caribisch gebied.

Het herstellen van de operationele gereedheid is een weg van lange adem en vraagt om jarenlange aandacht en prioriteren bij het beschikbaar stellen van middelen. Tegelijkertijd zal de opdracht beter in balans worden gebracht met de beschikbare personele en materiële middelen. De verwachting is dat in 2021 de eerste resultaten hiervan zichtbaar zijn. Het herstel gaat stap voor stap. Daarbij werken de gevolgen van COVID-19 in 2021 door op de operationele gereedheid. De mate waarin het herstel van de operationele gereedheid vertraagt is afhankelijk van de duur en de omvang van de maatregelen als gevolg van COVID-19 en kan nu nog niet volledig inzichtelijk worden gemaakt. In de inzetbaarheidsrapportage zal verder worden ingegaan op het verbeteren van de operationele gereedheid.

Missies en operaties

Deelname aan missies en operaties behoort tot de kerntaken van Defensie. Missies en operaties zijn onderdeel van een bredere inzet, verbonden met de prioriteiten van het Nederlandse buitenland en veiligheidsbeleid. Naast de politiek-strategische redenen die aan de Nederlandse bijdrage ten grondslag liggen zoals de bescherming en verdediging van de belangen van het Koninkrijk en het bondgenootschappelijk grondgebied en de bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit,

zijn deze bijdragen ook van belang voor de ontwikkeling van het eigen personeel. Ook in 2021 spant Defensie zich in om voldoende flexibiliteit te behouden voor mogelijke inzet in het kader van missies en operaties in crisissituaties. Dit betekent dat ook in 2021 besluitvorming over verlenging van bestaande bijdragen aan missies en operaties en eventuele bijdragen in het kader van één van de drie hoofdtaken van Defensie iedere keer weer een zorgvuldige afweging zal blijven vergen.

Mensen

Tabel 1 Hoofdpunten:

Sinds de Defensienota	In 2021
- Repareren inkomseffecten Wet Uniform Loonbegrip (WUL) en AOW-gat	- Verdere stappen invoering nieuw personeelsmodel en loongebouw
- Sterk verbeterde arbeidsvoorwaarden	- Verbeteren (kwalitatieve) vulling
- Een toekomstbestendig pensioenstelsel voor militairen	- Start Nederlands Veteraneninstituut
- Sterke toename aantal reservisten	- Ondersteunen Invictus Games
- Deelname aan maatschappelijke diensttijd	

Personeelsmodel

Defensie werkt verder aan de invoering van een nieuw en toekomstbestendig personeelsmodel dat het huidige Flexibel Personeelssysteem (FPS) zal opvolgen. Dit personeelsmodel moet ervoor zorgen dat Defensie op de korte en lange termijn over voldoende en gekwalificeerd personeel kan beschikken. Het sluit niet alleen aan bij de langetermijnvisie op Defensie die uiteen zal worden gezet in de Defensievisie 2035, maar is daarvoor randvoorwaardelijk.

Het nieuwe personeelsmodel beoogt de instroom, doorstroom en uitstroom van personeel structureel beter te reguleren, om zo steeds te kunnen beschikken over voldoende en voldoende gekwalificeerde personele capaciteit. De verwachting is dat behoud en werving structureel zullen verbeteren door het invoeren van meer aanstellings- en contractvormen, wat meer maatwerk mogelijk maakt, en door te gaan werven, selecteren en ontwikkelen op grond van talenten en competenties. Hiervoor is randvoorwaardelijk dat commandanten worden ondersteund met eigen decentrale HR-capaciteit en de beschikking krijgen over IT die mogelijk maakt de behoeftes van de organisatie te matchen met beschikbare talenten en competenties, en daarbij bovendien ook vooruit kan kijken.

De ambitie is om over de uitgangspunten van het nieuwe personeelsmodel en het daaraan verbonden HR-beleid nog in 2020 overeenstemming met de centrales te bereiken. Het aansluitende wetgevingstraject zal vervolgens tijd in beslag nemen, maar is in voorbereiding en zal direct na het bereiken van overeenstemming met de centrales van overheidspersoneel formeel worden opgestart.

2021 is een transitiejaar, waarin het personeelsmodel verder wordt uitgewerkt, in de praktijk wordt beproefd en een start wordt gemaakt met de stapsgewijze implementatie. De regionale proeftuinen bij de defensieonderdelen, waarin de elementen van het nieuwe personeelsmodel in de praktijk worden getest, worden in 2021 voortgezet. De ervaringen zijn positief. Binnen de proeftuinen is bijvoorbeeld inmiddels sprake van aanzienlijk hogere wervingscijfers. De praktijkervaringen in de proeftuinen worden gebruikt bij het verder vervolmaken van het nieuwe personeelsmodel.

De gevolgen van COVID-19 zullen in 2021 zorgen voor na-ijleffecten op de personele vulling en de personele gereedheid. Dit komt onder meer door de opgelopen achterstand in het aanstellen van nieuw personeel en het tijdelijk stilzetten en annuleren van opleidingen.

Personeelszorg

In 2021 worden de versterking, modernisering en verbetering van de Militaire Gezondheidszorg voortgezet. De uitvoering van de 8 projecten uit het programma 'Militaire Gezondheidszorg 2020', waaronder het operationele kwaliteitsmanagementsysteem, wordt in 2021 geborgd in de organisatie. Verder wordt een elektronisch patiëntendossier voor geïntegreerde zorg ingevoerd en wordt in Den Helder een nieuw gecombineerd Gezondheids- en Tandheelkundig Centrum gebouwd.

Voor de uitvoering van het veteranenbeleid zet Defensie per 1 januari 2021 een belangrijke stap door het samenvoegen van de belangrijkste veteranenorganisaties. Door die samenvoeging ontstaat een stichting met een nieuwe naam: het Nederlands Veteraneninstituut. Hiermee ontstaat een herkenbare en duidelijke besturingsstructuur, die effectiever en efficiënter aansluit op de uitvoering van de Veteranenwet en het daaruit voortvloeiende beleid. Een andere belangrijke ontwikkeling voor veteranen is het ontwikkelen en vormgeven van een modern stelsel van uitkeringen en voorzieningen voor veteranen. Het nieuwe stelsel dat in 2023 klaar moet zijn om te worden ingevoerd moet de gewonde veteraan beter ondersteunen bij re-integratie en maatschappelijke participatie.

In 2021 werkt Defensie verder aan een meer diverse en inclusieve organisatie. Met dat doel blijven naast werving en vooral ook behoud van personeel uit de doelgroepen, ook bewustwording en cultuurverandering op de agenda staan. De verwachting is dat Defensie in 2021 met behulp van de zogeheten 'routekaart opleiden en trainen' het thema diversiteit en inclusiviteit borgt in de opleidingen bij Defensie.

Arbeidsvoorwaarden

Als het gaat om arbeidsvoorwaarden wil Defensie uitvoering geven aan de met de centrales van overheidspersoneel in het AV-akkoord 2017-2018 gemaakte afspraken om gefaseerd een bij de tijd passend bezoldigingssysteem te ontwikkelen en hierbij een vereenvoudigd model van toelagen te introduceren. Hierover zijn in het AV-akkoord 2019-2020 aanvullende afspraken gemaakt. Defensie wil op dit onderwerp graag de volgende stap zetten. Het nieuwe bezoldigingssysteem moet qua uitgangspunten en doelstelling nauwgezet aansluiting vinden bij het nieuwe personeels-systeem.

Agenda voor Veiligheid

Veiligheid moet een ingebedde, vanzelfsprekende waarde zijn binnen Defensie. Juist omdat de aard van het werk risicovolle omstandigheden met zich mee kan brengen, streven wij er naar om veiligheid integraal onderdeel te maken van de reguliere bedrijfsvoering. Dat betekent dat leidinggevenden en personeel bij elk besluit oog hebben voor (rest)risico's en bewuste keuzes maken over hoe met deze (rest)risico's wordt omgegaan. Tegelijkertijd is het belangrijk dat uitvoerbare opdrachten worden gegeven. Het beter in balans brengen van de opdracht en de daarvoor beschikbare personele en materiële middelen is daarbij de kern. Hier wordt aan gewerkt en de verwachting is dat in 2021 de eerste resultaten hiervan zichtbaar zijn. Daarnaast is een goed ontwikkeld veiligheidsbewustzijn essentieel voor een veilige taakuitvoering en een veilige werkomgeving, zowel sociaal als fysiek. Dit vereist doorlopend aandacht, zoals elke langdurige cultuurverandering. Defensie zet voor de doorontwikkeling veiligheid daarom programmatisch in op: risicomanagement, gezondheid, sociale veiligheid en integriteit.

Voortzetting ingezette maatregelen en doorontwikkeling veiligheid

In 2021 loopt een aantal van de ingezette maatregelen uit het plan van aanpak 'Een veilige defensieorganisatie' door en wordt in aansluiting daarop verdere actie ondernomen: in 2021 wordt de specialistische ondersteuning van de commandanten verder op orde gebracht. De versterking van de *higher-risk* ketens (o.a. vervoer van gevaarlijke stoffen door de lucht, schieten, duiken, munitieketen en gebruik van gevaarlijke stoffen zoals chroom-6) wordt vervolgd langs het model van de *three-lines-of-defence*. De Inspectie Veiligheid Defensie (IVD) is in 2020 geëvalueerd (Kamerstuk [35300 X nr. 83](#)). De IVD kijkt met een integrale blik van buitenaf naar de veiligheid tijdens de taakuitvoering bij Defensie. Samen met de IVD en andere interne toezichthouders van Defensie worden de mogelijkheden onderzocht om informatie, kennis en bevindingen uit te wisselen, met het doel meer samenhang te bewerkstelligen en de effectiviteit van het toezicht bij Defensie te versterken. Voorts worden in 2021 de uitkomsten bekend uit het onderzoek naar de gezondheidsrisico's als gevolg van blootstelling aan chroom-6 op de defensielocaties anders dan de *Prepositioned Organizational Materiel Storage* (POMS)-locaties door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) (Kamerstuk [35300 X nr. 63](#)).

Bij de aanbieding van het jaarrapport 2020 van de Visitatiecommissie Veiligheid en Defensie, die tot en met 2021 de doelbereiking van het plan van aanpak toetst, is aangegeven dat de nieuwe fase die vorig jaar is ingegaan heeft geleid tot de vaststelling van de zogenoemde Agenda voor Veiligheid. De Agenda voor Veiligheid heeft als doel de grondoorzaken van onze veiligheidsproblemen aan te pakken (Kamerstuk [34919 nr. 65](#)). Dit betreft de beschikbaarheid en deskundigheid van personeel en van het juiste materieel, geschikte persoonlijke uitrusting, voldoende toegeruste werkplaatsen, vastgoed dat aan de veiligheidseisen voldoet, voldoende opleidingscapaciteit en een cultuur waarin het veilig is om meldingen van onveilige situaties te doen. Deze problematiek kan alleen stapsgewijs worden opgelost. Met de defensieonderdelen zijn daarom ook prioriteiten benoemd en in de afgelopen tijd aangescherpt voor de agenda. Per prioriteit zijn algemene doelstellingen vastgelegd. De Defensieonderdelen zullen in oktober 2020 voor de te behalen doelstellingen per prioriteit plannen hebben uitgewerkt die specifiek, meetbaar, realistisch en tijdgebonden zijn, zoals ook vermeld bij de aanbieding van het jaarrapport. Wij zullen de commissie op transparante wijze blijven informeren over de voortgang van de maatregelen en de doorontwikkeling. Daarbij zullen wij de informatievoorziening naar de commissie verbeteren, door te werken aan eenduidigheid en meetbaarheid van de doelen in de plannen en rapportages.

Risicomanagement

Defensie heeft integraal risicomanagement omarmd als onderdeel van de besturing. Prioritair hierbij is risicomanagement voor veiligheid (fysiek en sociale veiligheid inclusief gezondheid en integriteit). In 2019 is borging hiervan in de bedrijfsvoering gestart, zoals het gebruik van kritieke prestatie indicatoren. De eerste stappen in de ontwikkeling van integraal risicomanagement zijn het defensiebreed harmoniseren en verder standaardiseren van risicomanagementinstrumenten voor de veiligheid. Om integraal risicomanagement – waaronder fysieke en sociale veiligheid - verder te ondersteunen is passende IT/IV noodzakelijk. De functionele behoeften worden geïnventariseerd voor een samenhangend integraal IT/IV systeem. Dit omvat een meerjarig traject. In de tussentijd worden de bestaande meld- en registratiesystemen verbeterd om tot meer proactieve managementinformatie te komen. Deze aanpassingen kosten meer tijd dan initieel verwacht. Het verbeteren van het veiligheidsbewustzijn vindt plaats door

het in initiële en vervolgoopleidingen vormen en onderwijzen op het gebied van sociale en fysieke veiligheid en risicomanagement (waaronder risico inventarisaties en evaluaties).

Gezondheidsmonitoring

Gezondheidsmonitoring kan helpen om verbanden tussen werkomstandigheden en gezondheidsaandoeningen vast te stellen en om te kunnen handelen als daar noodzaak toe is waar het gaat om preventieve maatregelen ter bescherming van de gezondheid en veiligheid van het personeel. De invoering van gezondheidsmonitoring zal meerdere jaren beslaan en is over 3 sporen verdeeld. De verschillende sporen bestaan uit het inregelen (ontsluiten medische en plaatsingsgegevens), historisch onderzoek en uiteindelijk het structureel monitoren (en analyseren) van de gezondheid en veiligheid van het defensiepersoneel. De eerste resultaten worden in de tweede helft van 2021 verwacht.

Sociale veiligheid en integriteit

Defensie verwacht van teamleden dat ze elkaar beschermen, steunen en versterken. Teams waarin een sociaal veilige basis normaal is, presteren beter. Om deze cultuur van sociale veiligheid te versterken hebben we de aanbevelingen van de commissie-Giebels in 2019 in een plan verwerkt. Op het deelgebied cultuur worden eerder ingezette initiatieven zoals 'Vuurdoop' en het 'just-culture interventie onderzoek' voortgezet om de sociale veiligheid bespreekbaar te maken en te houden. Investeren in het middenkader en startende leidinggevenden blijft van belang door opleiding en training met als basis de gedragscode en met het bieden van ondersteuning door de juiste experts. Op het gebied van personeelsbeleid wordt de beoordelings- en begeleidingscyclus geëvalueerd. Verder zetten we in 2021 en daarna ook in op:

- De implementatie van een (tijdelijk) meld- en registratiesysteem voor vermoedens van integriteitschendingen, misstanden en klachten, op basis van het bestaande systeem voor melding van voorvallen. Een nieuw integraal systeem voor alle meldingen inzake veiligheid omvat een meerjarig traject, zoals hierboven bij Risicomanagement is genoemd;
- Het bestendigen van de kennis- en kwaliteitsontwikkeling van het meldpunt integriteit Defensie;
- De analyse en herziening van het integriteitsstelsel van Defensie;
- De verdere professionalisering van de medewerkers in de keten van klacht- en integriteitsmeldingen en -behandeling.

Middelen

Tabel 2 Hoofdpunten:

Sinds de Defensienota	In 2021
- Een stijgende investeringsquote	- Start uitrol keuzeconcept gevechtslaarzen
- De eerste F-35 jachtvliegtuigen in Nederland ontvangen en 9 extra F-35 jachtvliegtuigen besteld	- <i>Midlife</i> update hydrografische opnemingsvaartuigen
- Strategisch Vastgoedplan vastgesteld	- Levering onbemande vliegtuigen
- Levering cyber <i>rapid response</i> team in EU-verband	- Vergroten materiële en personele capaciteit om digitale dreiging tegen te gaan

Investeren in nieuw materieel

De Defensienota 2018 vormde het startsein voor een investeringsprogramma voor het herstel, de versterking en de modernisering van de krijgsmacht. In 2021 stijgt de vijfjaars-gemiddelde investeringsquote verder tot 23%.

In 2020 is het wetsvoorstel aangenomen om het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF) in te stellen. Hiermee is een belangrijke stap gezet naar een voorspelbare en schokbestendige defensiematerieelbegroting. Uitgaven, verplichtingen en ontvangsten ten behoeve van de ontwikkeling, verwerving, instandhouding en afstoting van materieel, IT-middelen en infrastructuur van het Ministerie van Defensie zullen vanaf 2021 niet meer worden opgenomen in de Defensiebegroting, maar in het DMF.

In de Defensiematerieelagenda van het DMF en het Defensieprojectenoverzicht wordt verder ingegaan op (investerings in) materieelprojecten. Hierbij valt voor 2021 te denken aan de *midlife* update van de hydrografische opnemingsvaartuigen, de levering van de laatste nieuwe brugleggende tanks, de levering van MALE UAV MQ-9 onbemande vliegtuigen. Ook de levering van nieuwe helmen binnen het project DOKS en van vesten en persoonlijke bescherming binnen het project VOSS aan militairen. Daarnaast verwachten we onder andere de B-brief voor het programma Wissellaadsystemen, trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB) naar de Kamer te kunnen sturen. Ook werkt Defensie verder aan de vervanging van de onderzeebootcapaciteit en de vervanging van de M-fregatten. Beide projecten zitten in 2021 in de verwervingsvoorbereidingsfase.

Voorraden

In 2021 wordt gestart met de uitwerking en planvorming voor voorraden op basis van een geactualiseerd beleidskader inzetvoorraden (BKI) dat in 2020 wordt vastgesteld. Bij voorraadvorming staat niet langer alleen de tweede hoofdtaak, internationale missies, centraal. Zoals beschreven in de Verzamelbrief versterking voorraden (Kamerstuk [27830 nr. 268](#) d.d. 19 oktober 2018) worden in dit nieuwe beleidskader ook de voorraden ten behoeve van de eerste en derde hoofdtaak beschouwd, de bescherming van het eigen en NAVO grondgebied en de ondersteuning van civiele autoriteiten. Daarbij worden *lessons learned* uit de COVID-19 crisis meegenomen. Voor de uitvoering van de plannen zal vervolgens het reguliere proces worden gevolgd.

Informatiegestuurd optreden, IT en Cyber

Om het informatiegestuurd optreden en ons optreden in het cyber- en infomatiedomein te versterken nemen we onder andere de volgende maatregelen:

- De aankomende jaren moet de IT infrastructuur bestaande uit datacenters, werkplekken en netwerken worden vervangen. Defensie wil dit uitvoeren middels het programma GrIT. Het streven is om in 2021 een start te kunnen maken met het programma. Verdere informatie over GrIT is opgenomen in het DMF;
- Defensie heeft de ambitie om een informatiegestuurde krijgsmacht te worden. Er wordt geïnvesteerd in onder andere extra personele expertise en *tooling* voor zowel laag gerubriceerde als hooggerubriceerde dataomgeving. We zullen dit stap voor stap vormgeven;
- Goed en modern werkgeverschap vereist het voldoen aan de behoefte van medewerkers aan flexibele IT-middelen. Tijdens COVID-19 hebben we gezorgd dat onze medewerkers tijd en plaats onafhankelijk kunnen werken. In 2021 willen we deze ontwikkeling verder vormgeven, bijvoorbeeld door middel van *tooling* voor op afstand samenwerken en vergaderen;
- Ook komend jaar is het streven de personele cybercapaciteit van Defensieonderdelen verder te laten groeien;
- Om effecten in het cyberdomein nog beter te kunnen bereiken worden de cyber *mission teams* verder doorontwikkeld;
- In samenwerking met andere departementen zal het strategisch responskader tegen hybride dreigingen waaronder cyber verder vorm worden gegeven. Daarnaast worden onze veiligheidsbelangen ook geraakt door desinformatie die via cyber en sociale media wordt verspreid. Daarom wil Defensie naast de virtuele, ook de cognitieve aspecten van moderne conflictvoering beter begrijpen en expertise en perspectieven uit de sociale wetenschappen in het defensiebeleid integreren;
- Defensie volgt internationale, conceptuele en juridische ontwikkelingen op de voet om van andere landen te leren, kaders op- of bij te stellen en mogelijk nieuwe inzetmogelijkheden vorm te geven. Dit zorgt ervoor dat Defensie in de voorhoede blijft lopen in het nog steeds snel veranderende cyberdomein.

Vastgoed

Net als in 2020 werken we hard aan het inlopen van de achterstanden bij investeringen en instandhouding voor vastgoed. Daarvoor zijn investeringen op langere termijn nodig maar ook voldoende uitgaven op korte termijn. Om noodzakelijk onderhoud te kunnen blijven uitvoeren en zo verdere achteruitgang op korte termijn te beperken, hebben we voor 2020 en 2021 het instandhoudingsbudget verhoogd (Kamerstuk [34919, nr. 55](#)). Daarbij staan veiligheid en voldoen aan wet- en regelgeving voorop.

Het weer op orde krijgen van het vastgoed vraagt om tijd. Bovendien is de opgave hiervoor aanzienlijk groter dan de nu beschikbare capaciteit en financiën. Daarom kijken we samen met andere departementen in een Interdepartementaal Beleidsonderzoek Vastgoed naar beleidsopties om, parallel aan de planmatige aanpak van het Strategisch Vastgoedplan, de scheefgroei tussen de geraamde opgave en de beschikbare middelen te verkleinen. Dit moet bijdragen aan een gezonde vastgoedportefeuille op lange termijn.

Manieren

Tabel 3 Hoofdpunten:

Sinds de Defensienota	In 2021
- Oprichting Counter Hybrid Unit	- Hernieuwing <i>Declaration of Intent</i> bilaterale samenwerking met Noorwegen
- <i>Declaration of Intent</i> met Duitsland en Statement of Intent met Frankrijk ter bevordering van de bilaterale samenwerking	- <i>Strategic foresight & direction</i> uitgevoerd voor alle regio's, samen met extern netwerk
- 15.000 zonnepanelen op defensie terrein voor gebruik burgers in omgeving	- Samenwerkingstraject Defensie en TU Delft gericht op de vereenvoudiging en optimalisering van complexe bedrijfsvoeringssystemen gestart
- Invoer regeling zelfstandige kleine aankopen voor commandanten om snel in kleine behoeften te voorzien	

Adaptieve krijgsmacht

Ook in 2021 gaat Defensie verder met het programma adaptieve krijgsmacht. Voortbouwend op lopende civiel-militaire projecten, zoals het Instituut Defensie Relatieziekenhuizen en de *Social Impact Bond* (re-integratie van defensiepersoneel) zet Defensie er op in om komend jaar vijf nieuwe civiel-militaire initiatieven werkend te krijgen. Deze zogenaamde ecosystemen bieden nieuwe manieren van werken voor met name *combat support* en *combat service support*. Ze beogen het voortzettingsvermogen, de inzetbaarheid en de flexibiliteit van de krijgsmacht te vergroten, waar en wanneer dat nodig is. Naast deze nadruk op de versterking van de civiel-militaire samenwerking zet Defensie komend jaar in op het vergroten van de flexibele schil. De COVID-19 uitbraak brengt de gewenste samenwerking in een stroomversnelling, doordat de arbeidsmarkt verandert. Door na te denken over slim samenwerken, slim verbinden, gedeeld werkgeverschap en het delen van kennis en kunde, hoopt Defensie mensen en organisaties aan de krijgsmacht verbonden te houden, ook als de economie weer aantrekt. In dit kader wordt ook het succesvolle programma *Defensity College* komend jaar opgeschaald, om jonge mensen bij de krijgsmacht te blijven betrekken.

Een adaptieve krijgsmacht bouwt Defensie niet alleen. De afgelopen periode heeft Defensie steun gehad van een groeiende groep bedrijven, organisaties, brancheverenigingen en kennisinstellingen. In 2021 bouwt Defensie deze contacten verder uit, waarbij de focus zal liggen op de sectoren waarin Defensie tekorten heeft. De krapte op de arbeidsmarkt is voor veel sectoren overigens even pregnant als voor de krijgsmacht en in plaats van te concurreren, is samenwerking het betere en duurzamere alternatief. Op deze manieren wil Defensie in 2021 nadrukkelijk een rol spelen als moderne werkgever die oog heeft voor de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en die helpt om schaarse kennis en capaciteit in Nederland slimmer en effectiever in te zetten. Een positieve bijkomstigheid is dat Defensie zich door deze samenwerkingen volop verbindt met de samenleving en vele partijen bij de veiligheid en de weerbaarheid van ons land kan betrekken.

Internationale samenwerking

Ook in 2021 werkt Nederland intensief samen met internationale partners. De COVID-19 uitbraak heeft een verdere impuls gegeven aan de ambitieuze agenda op het gebied van internationale samenwerking. Zo werkt Defensie samen met de bondgenoten binnen de NAVO, onder andere in het kader van de afschrikking en de collectieve verdediging. Nederland stelt, naast de bijdrage aan de enhanced *NATO Response Force*, mensen en middelen

beschikbaar voor het *NATO Readiness Initiative* waartoe tijdens de NAVO-Top van 2018 werd besloten. De eenheden die hiervan deel gaan uitmaken zijn inmiddels aangewezen. Het extra commitment aan het NRI betekent dat de vraag op korte termijn meer toeneemt dan de capaciteit van de krijgsmacht groeit door gedane investeringen.

Tijdens de *Leaders' Meeting* in december 2019 stemden de staatshoofden en regeringsleiders van de NAVO in met een reflectieproces. Dit proces heeft tot doel ervoor te zorgen dat de NAVO is en blijft toegerust om dreigingen voor haar grondgebied het hoofd te bieden en dat de politieke dimensie van de NAVO wordt versterkt. De resultaten van het reflectieproces zullen worden bekrachtigd tijdens de eerstvolgende NAVO-Top in 2021. Nederland ziet graag dat hierbij aandacht wordt besteed aan hoe de NAVO toegerust is en blijft op (toekomstige) dreigingen en hoe het principe van solidariteit en eenheid kan worden gewaarborgd en versterkt. Ook hecht Nederland eraan dat aandacht wordt besteed aan de samenwerking tussen de NAVO en andere organisaties zoals de EU, VN en de OVSE. Ook binnen de EU zijn er ontwikkelingen die relevant zijn in dat kader.

De nieuwe Europese Commissie heeft bij haar aantreden aangegeven de Unie een meer geopolitieke speler te willen laten zijn. In die context is er een nieuw directoraat-generaal Europese Defensie-industrie en ruimte (DG DEFIS) ingericht dat, met name door middel van implementatie van het Europees Defensie Fonds (EDF), de Europese industriële en technologische defensiebasis moet gaan versterken. Voorts zal de aandacht in de komende jaren uitgaan naar de verdieping van de samenwerking op het veiligheids- en defensieterrein en zal de doorontwikkeling van het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid centraal staan. De belangrijkste onderwerpen die in dit kader op de agenda staan zijn de strategische evaluatie van de permanent gestructureerde samenwerking (PESCO), het afronden van de onderhandelingen over de Europese Vredesfaciliteit (EPF), de evaluatie van de *Military Planning & Conduct Capability* (MPCC), de inwerkingtreding van het EDF en de ontwikkeling van een Strategisch Kompas dat de link tussen capaciteitsontwikkeling enerzijds en het operationaliseren van het EU-ambitieniveau anderzijds moet gaan versterken.

De Nederlandse inzet ten aanzien van deze verschillende trajecten zal geënt zijn op het volgende: in het licht van de geopolitieke ontwikkelingen en de veiligheidssituatie wordt het nog belangrijker om als Europa meer verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen veiligheid. In dat kader dient ingezet te worden op (1) een evenwichtiger bijdrage aan de NAVO van de EU-lidstaten die lid zijn van het bondgenootschap én (2) een EU die sterker operationeel kan optreden overal waar de veiligheid en belangen van de EU en de EU-lidstaten in het geding zijn.

Defensie blijft ook inzetten op bilaterale samenwerking met onze strategische partners: België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. De samenwerking met deze landen verloopt voorspoedig en zal waar mogelijk verder worden geïntensiveerd.

Conflictpreventie

In 2021 zullen de initiatieven die Defensie heeft ondernomen op het gebied van conflictpreventie (beleidsvoornemen n.a.v. Defensienota 2018) verder worden uitgebouwd en bestendigd. Hierbij blijft samenwerking met andere departementen, maatschappelijke organisaties en denktanks en internationale partners en organisaties essentieel. Inzet van Defensie kan immers

alleen effectief en duurzaam zijn als deze deel uitmaakt van een geïntegreerde aanpak en er gebruik wordt gemaakt van kennis en ervaring 'van buiten'. Samen met deze partners beoogt het team conflictpreventie het anticiperend vermogen van Defensie verder te versterken om conflicten tijdig te identificeren, beter te begrijpen en escalatie te voorkomen. Hiertoe is onder andere het '*strategic foresight & direction*' proces ontwikkeld, dat de komende jaren zal worden uitgevoerd.

Nationaal

Sinds 2018 loopt het interdepartementale Programma Civiel-Militaire Samenwerking (PCMS) tussen Defensie, JenV en de veiligheidsregio's. Het programma (waarbij ook de overige departementen, het vitale bedrijfsleven en de Nationale Politie zijn aangehaakt) heeft een doorlooptijd tot 2023 en heeft als opdracht de rol van Defensie in het nationale veiligheidsdomein structureel te verstevigen en de civiel-militaire samenwerking verder te ontwikkelen als een robuuste pijler van de nationale crisisbeheersing. Het gaat hierbij zowel om de verdediging en bescherming van de belangen van het Koninkrijk in het algemeen (hoofdtak 1), als om het waarborgen van de nationale veiligheid en het beheersen van nationale crises in het bijzonder (hoofdtak 3). De geactualiseerde rol van Defensie wordt o.a. in de evaluatie van de Wet veiligheidsregio's en in de nieuwe Rijksbrede Veiligheidsstrategie meegenomen.

Defensie is samen met Politie, Openbaar Ministerie, Douane, Belastingdienst, FIOD en lokale overheden een partner in het brede offensief tegen ondermijnende criminaliteit. Naast deelname aan het 'multidisciplinaire interventieteam', wordt geïnvesteerd in bewaken en beveiligen door eenheden van de Koninklijke Marechaussee, de aanpak van drugscriminaliteit in het Caribisch gebied en in keteneffecten, zoals voor de EOD en advanced search-capaciteit van de Koninklijke Landmacht.

Tevens wordt naar aanleiding van de COVID-19 crisis gekeken naar de interdepartementale geleerde lessen en worden de ervaringen en inzichten van COVID-19 geïncorporeerd in lopend beleid omtrent civiel-militaire samenwerking in het nationale veiligheidsdomein. Een en ander zal uiteindelijk resulteren in nieuwe civiel-militaire bestuursafspraken en een Defensie-crisis(beleids)plan dat mede als basis kan dienen voor de inzet van Defensie bij nationale crises in de toekomst.

Kennis en innovatie

Een technologische hoogwaardige, toekomstbestendige krijgsmacht en defensieorganisatie vragen om doorlopende investeringen in onderzoek, technologieontwikkeling en innovatie. Enerzijds om met behulp van nieuwe technologieën vóór te blijven op potentiële tegenstanders, anderzijds om te kunnen blijven inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen met grote impact, zoals verduurzaming en de ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Dat gebeurt traditioneel in nauwe samenwerking met kennisinstellingen en bedrijven in de Gouden Driehoek, met de instandhouding van een Defensie-specifieke kennisbasis bij TNO, NLR en Marin en technologieontwikkeling in samenwerking met de defensiesector als uitgangspunt.

In aanvulling daarop is Defensie de afgelopen periode nieuwe partnerschappen aangegaan, onder meer met *start-ups* en universiteiten. Dat is gebeurd in de eerste plaats op eigen kracht, via de innovatiecentra en door de inzet van kort-cyclische innovatiebudgetten. Verder heeft Defensie ingespeeld op beleid van EZK, met de opstelling van de Kennis- en Innovatie Agenda Veiligheid (ten behoeve van het missie gedreven innovatie en

topsectorenbeleid) en met bijdragen aan de Nationale Wetenschapsagenda (OCW). Hiermee kunnen nieuwe kennispartners en aanvullende financieringsbronnen (zoals PPS) worden aangetrokken. Defensie trekt in 2021 deze lijn door met een sterk accent op de vorming en de versterking van ecosystemen en gezamenlijk te ontplooiën initiatieven. Recent en concreet voorbeeld in dezen is de aansluiting van Defensie bij de Nederlandse *Artificial Intelligence* Coalitie (NAIC). De NAIC heeft in Nederland het voortouw bij het ontwikkelen en toepasbaar maken van de sleutel technologie AI.

Onderzoek, technologieontwikkeling en innovatie houden vanzelfsprekend niet op bij de landsgrenzen. Zo hebben Defensie, EZK en de NIDV (namens kennisinstellingen en bedrijven) het Europees Defensie Fonds, voorzien vanaf 2021, nadrukkelijk in het vizier. Gezamenlijk wordt, conform de Defensie Industrie Strategie, gewerkt aan het scheppen van concrete Europese kansen voor kennisinstellingen en bedrijfsleven in de periode 2021-2027. In NAVO-verband werkt Defensie, in samenspraak met TNO, NLR, Marin en met NAVO-bondgenoten, aan een Nederlandse bijdrage aan de *Emerging & Disruptive Technologies Roadmap* van de NAVO, die vanaf 2021 zal worden geïmplementeerd. De inzet van deze *roadmap* is het behouden van technologische voorsprong door het toepassen van baanbrekende technologieën zoals AI, met oog voor ethische en juridische implicaties die door de inzet van nieuwe technologieën ontstaan.

Afzonderlijk aandachtspunt blijft het gezamenlijk onderzoeksprogramma *Progress* van Defensie en Buitenlandse Zaken. In aanvulling daarop werken beide departementen, eveneens ten behoeve van strategie- en beleidsontwikkeling, inmiddels samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Energie

In navolging van de Defensie Energie en Omgevingsstrategie (DEOS, Kamerstuk [33763, nr. 152](#)) is een plan van aanpak Energietransitie Defensie uitgewerkt met concrete maatregelen om Defensie gericht te verduurzamen met in achtname van de financiële middelen en de grondwettelijke taken van de Krijgsmacht. De looptijd van dit plan is 2020-2022. In de komende jaren wordt het inzicht in energieverbruik verbeterd en wordt energiemangement ingevoerd. Ook is de samenwerking met andere departementen versterkt en wordt in samenwerking met de Gouden Driehoek onderzocht welke verduurzamingsroute voor Defensiematerieel het beste kan worden gevolgd.

Voor de realisatie van de energiedoelstellingen richt Defensie zich op vier domeinen waarin energietransitie van belang is: militair materieel, kampementen, niet-operationeel materieel en vastgoed. We doen dit door:

- (inter)nationaal verduurzamingsbeleid waar van toepassing en waar mogelijk te vertalen naar defensiespecifiek beleid;
- in onze behoeftstellingen van materieel en vastgoed de verduurzamingsmogelijkheden en bijbehorende kosten en baten op te nemen, zodat verduurzaming een onderdeel wordt van de gewogen besluitvorming in het verwervingsproces;
- concrete maatregelen als aanjagers van de energietransitie te kiezen op basis van de vier uitgangspunten *biggest bang for the buck*, operationele meerwaarde, rendabele business case en innovatie.

Periodiek evalueren we de doelstellingen en meten de voortgang van de maatregelen en de beoogde effecten. Dit helpt ons om de sturing op energiedoelen in te richten.

Omgeving

Bij luchthavens, maar ook bij andere defensielocaties, is een goede relatie met de omwonenden van belang. Vandaar dat Defensie extra investeert in omgevingsmanagement. Dit is bovendien nodig om vergunningen weer actueel te krijgen en om de intensievere participatie die de Omgevingswet van ons vraagt inhoud te kunnen geven. Defensie moet hierbij van ver komen, omdat de personeelscapaciteit hiervoor moet worden versterkt.

Defensie zet in 2021 de sanering van vervuiling uit het verleden voort. Daarnaast werkt Defensie samen met het Rijksvastgoedbedrijf aan het inzichtelijk maken en op orde brengen van de vergunningen van de defensielocaties- en activiteiten. Voor een organisatie die na jaren van krimp weer aan het groeien is en daarbij nieuwe activiteiten ontplooit, is het van belang dat de verschillende vergunningen in de toekomst op elkaar aansluiten. Dit is een continu proces dat de komende jaren in beslag zal nemen. Specifieke aandacht gaat hierbij ook uit naar het aspect stikstof. Hiervoor werkt Defensie samen met andere departementen en medeoverheden aan de structurele aanpak stikstof. Voor Defensie is het van belang om vertraging zoveel mogelijk te voorkomen in vergunningprocedures voor projecten die stikstofuitstoot tot gevolg hebben.

KPI

Figuur 3

KPI	Verwachting 2021	Trend	Norm	
Inzetbaarheid				
1	Gerealiseerde inzetbaarheidsdoelen	Defensie verwacht de randvoorwaarden voor capaciteiten beter op orde te hebben. De effecten van de COVID-19 crisis op de inzetbaarheid zijn op dit moment echter nog lastig in te schatten. Het op norm komen en blijven blijft afhankelijk van de kwantitatieve en kwalitatieve vulling van de eenheden, het beschikbaar komen van de noodzakelijke enablers en de inzet van eenheden.	→	Realisatie Defensie inzetbaarheidsdoelen
Financiën				
2	Uitgaven aan Defensie als percentage bbp	1,48%	↗	2% BBP (NAVO-norm)
3	Uitgaven aan Kennis en Innovatie als percentage Defensiebegroting en DMF	1,2%	→	2% van de Defensiebegroting en DMF (EDA-norm)
Veiligheid				
4	Meldingen van incidenten	Defensie streeft naar zo min mogelijk incidenten en een hoge meldingsbereidheid	↗	Er is een positieve trend in veiligheid die toeneemt omdat het aantal incidenten in categorie 3 en 4 dalend is ten opzichte van het jaar daarvoor.
Personeel				
5	Vulling militair	77-78%	→	militair: 90% in vaste dienst, aangevuld met o.a. externe inhuur, detacheringen, inzet van reservisten en vacatures.
6	Vulling burger	104%	→	burger: 100%
Voorzien-in materieel				
7	Investeringsquote	Vijfjaarsgemiddelde van 22%	↗	Minimaal 20% van het totaal van de Defensiebegroting en DMF

- ↗ Positieve trend
- ↘ Negatieve trend
- Gelijke trend

2.2 Belangrijkste beleidsmatige mutaties

Tabel 4 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Standen ontwerpbegroting 2020	11.035,1	11.451,7	11.787,4	11.593,4	11.639,2	11.219,9
<i>Belangrijkste mutaties</i>						
1. Mutaties 1^e suppletoire begroting 2020	456,6	287,5	290,4	273,1	273,1	266,2
1.a Loonbijstelling	170,3	172,9	172,7	172,1	171,5	171,2
1.b Prijsbijstelling	92,3	97,5	103,2	100,4	101,5	94,7
1.c Eindejaarsmarge Defensie	136,4					
1.d Eindejaarsmarge HGIS	72,8					
1.e Overige mutaties 1 ^e supp.begroting en extrapolatie	- 15,3	17,1	14,4	0,5	0,1	0,3
Mutaties begroting 2021	- 11,6	- 110,5	- 20,3	- 70,3	- 86,9	- 85,2
2. Interdepartementale budgetoverhevelingen	- 11,6	- 3,6	- 2,9	- 2,4	- 2,4	- 0,3
3. Doorwerking hogere ontvangsten door medegebruik		5,0	5,1	5,1	5,1	5,1
4. Bijstellen ontvangsten Bestuursstaf	1,8					
5. Compensatie Zeeland	- 65,9	- 52,5	- 2,5	- 2,5		
6. Aanvulling BSB convenant door BUZA	9,9					
7. Aanpassing uitgavenplafond DMF voor valutaverschillen	7,6	35,3	51,1	50,5	31,4	25,5
8. Bijstellen ontvangsten Marine	7,9					
9. Vordering op DNB voor beveiligingswerkzaamheden	3,8					
10. Bijstellen ontvangsten dienstoperaatoren	1,0					
11. Bijstellen ontvangsten wetenschappelijk onderzoek	- 0,3	- 0,3	- 0,3	- 0,3	- 0,3	- 0,3
12. Overheveling van de ontvangsten naar DMF		- 99,0	- 92,1	- 129,8	- 129,8	- 129,8
13. Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						10,0
14. Kasschuif Chroom-6	- 17,0		8,0	4,5	4,5	
15. Kasschuif Nationaal Fonds Ereschuld	- 8,7		8,7			
16. Bijdrage 1e pijler European Peace Facility (EPF)		4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
17. COVID-19 middelen	60,0					
Standen ontwerpbegroting 2021	11.480,1	11.628,7	12.057,4	11.796,2	11.825,4	11.400,8

Toelichting

- Mutaties 1^e suppletoire begroting 2020*
Met de 1^e suppletoire begroting 2020 zijn de loon- en prijsbijstellingen en de doorwerking van de eindejaarsmarge 2019 toegevoegd aan de defensiebegroting.
- Interdepartementale budgetoverhevelingen*
Vanuit diverse ministeries is budget naar Defensie overgeheveld voor het uitvoeren van activiteiten en vice versa. Per saldo daalt de begroting van Defensie met € 3,6 miljoen voor 2021. Een volledig overzicht van de interdepartementale budgetoverhevelingen is in verduidelijkingbijlage.
- Doorwerking hogere ontvangsten door medegebruik*
Defensie ontvangt inkomsten door het faciliteren van het gebruik van (delen) van kazernecomplexen door met name (lagere) overheden. De inkomsten komen via het Rijksvastgoedbedrijf ten gunste van de Defensiebegroting.
- Bijstellen ontvangsten Bestuursstaf*
Dit betreft hogere ontvangsten voor o.a. de MIVD vanwege meer veiligheidsonderzoeken.
- Compensatie Zeeland*
Het betreft de financiële bijdrage van Defensie aan het compensatiepakket aan Zeeland voor het niet doorgaan van de verhuizing van de Marinierskazerne. Dit is exclusief de bijdrage van de grond (à

- € 12,8 miljoen), die door Defensie niet wordt overgedragen aan Zeeland (zie de bijlage budgettaire tabel bij Kamerstuk [33358](#), nr. 28, Compensatiepakket Zeeland).
6. *Aanvulling BSB convenant door BUZA*
Met de 1e suppletoire begroting heeft defensie € 15,3 miljoen ontvangen van Buitenlandse Zaken voor de beveiliging van ambassades door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten, dit is nu aangevuld met € 9,9 miljoen.
  7. *Aanpassing uitgavenplafond DMF voor valutaverschillen*
Het ministerie van Financiën heeft via het generaal beeld het valutarisico op de investeringsprojecten binnen het Defensiematerieelbegrotingsfonds financieel afgedekt.
  8. *Bijstellen ontvangsten Marine*
De Marine ontvangt in 2020 nog een btw teruggave over het jaar 2019.
  9. *Vordering op DNB voor beveiligingswerkzaamheden*
Voor de uitvoering van beveiligingswerkzaamheden voor DNB dient de KMar jaarlijks op verzoek van DNB een vordering in.
  10. *Bijstellen ontvangsten dienstpersionenauto's*
In 2019 stond € 1 miljoen aan ontvangsten begroot voor de verkoop van dienstpersionenauto's. Deze ontvangsten komen daadwerkelijk binnen in 2020, dus is het budget bijgesteld.
  11. *Bijstellen ontvangsten wetenschappelijk onderzoek*
Er worden geen bijdrages meer verwacht van derden voor kennis en innovatie. Het neerwaarts bijstellen van de ontvangstenraming werkt door op het uitgavenkader
  12. *Overheveling van de ontvangsten naar DMF*
De verkoopopbrengsten van materieel en vastgoed en de overige ontvangsten voor gebruikersvergoeding voor gebruik van defensielocaties en voor het leveren van diensten voor instandhouding zijn overgegaan naar het Defensiematerieelbegrotingsfonds. De ontvangsten zijn via de bijdrage aan het fonds in mindering gebracht, hierdoor daalt het uitgavenkader van het kerndepartement.
  13. *Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL*
Dit betreft een correctie op de extrapolatiemutaties, die in miljoenennota-jaar 2019 ten onrechte dubbel verwerkt zijn in de administratie. De dekking vanuit de defensieonderdelen was nodig voor de financiering van het nieuwe cao akkoord.
  14. *Kasschuif Chroom-6*
De afhandeling van de claims met betrekking tot de Regeling Uitkering chroom 6 Defensie kost in sommige gevallen meer tijd, waardoor een kasschuif naar latere jaren benodigd is.
  15. *Kasschuif Nationaal Fonds Ereschuld*
Op basis van de huidige inzichten verschuift de afhandeling van enkele schadeclaims naar latere jaren.
  16. *Bijdrage 1^e pijler European Peace Facility (EPF)*
Voor de bijdrage van Defensie aan de Europese Vredesfaciliteit wordt jaarlijks € 8,6 miljoen beschikbaar gesteld. Hiertoe wordt de begroting van Defensie verhoogd met € 4,6 miljoen.
  17. *COVID-19 middelen*
De inzet van Defensiepersoneel en materieel in de coronacrisis heeft geleid tot meerkosten voor Defensie. Hiertoe wordt de begroting van Defensie verhoogd met 60 miljoen in 2020.

2.3 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven

Tabel 5 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemming (bedragen x €1.000)					
Art. Nr.	Naam artikel	Juridisch verplicht	Niet-juridisch verplichte uitgaven	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven	
1	Inzet	207.375	28.626 14%	178.749 86%	Het betreft de voorziening HGIS voor het aangaan van nieuwe missies en verlengen van bestaande missies
2	Koninklijke Marine	794.314	731.014 92%	63.300 8%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor gereedstelling (oefenvaardagen, operationele zaken), instandhouding van de zeesystemen en overige personele en materiële exploitatie.
3	Koninklijke Landmacht	1.383.777	1.246.457 90%	137.320 10%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor gereedstelling (het inhuren van oefen- en schietterreinen, operationele zaken), instandhouding van de landsystemen en overige personele en materiële exploitatie
4	Koninklijke Luchtmacht	664.284	612.889 92%	51.395 8%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor gereedstelling (het inhuren van oefen- en schietterreinen, operationele zaken), instandhouding van de luchtsystemen en overige personele en materiële exploitatie.
5	Koninklijke Marechaussee	463.056	431.735 93%	31.321 7%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor de overige personele en materiële exploitatie voor alle districten van de KMar.
7	Defensie Materieel Organisatie	597.449	452.253 76%	145.196 24%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor brandstof, munitie, communicatie verbindingen, militaire uitrusting en informatievoorziening.
8	Defensie Ondersteuningscommando	1.150.195	767.156 67%	383.039 33%	Het niet-juridisch verplichte deel van de uitgaven is bestemd voor transport, gebruik en onderhouden van infrastructuur en de overige personele en materiële exploitatie (opleidingen, werving en selectie, schadevergoedingen, ondersteuning personeel op buitenlandse posten, sociaal beleidskader) en uitkeringen in het kader van ereschulden veteranen.
Totaal niet verplichte uitgaven				990.320	

2.4 Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen

Inleiding

Zoals gemeld in de derde voortgangsrapportage van de Operatie Inzicht in Kwaliteit van de minister van Financiën leidt het huidige stelsel van beleidsdoorlichtingen niet altijd tot het gewenste beeld van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde beleid. Daarom maken alle departementen in deze begroting een eerste kwaliteitsslag naar een Strategische Evaluatie Agenda (SEA). De SEA helpt om voor de komende vier jaar te komen tot betere en meer bruikbare inzichten in de toegevoegde waarde op belangrijke beleidsthema's. Hierdoor neemt het lerend vermogen toe en dit zal ook in de verantwoording naar de Kamer leiden tot beter en meer bruikbaar inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid.

Overkoepeld beleidsthema 2021-2024

De SEA voor 2021-2024 richt zich op de extern gerichte aspecten van de hoofdtaken van Defensie afgeleid van de grondwet en heeft daar één centraal overkoepelend thema voor opgesteld:

Een goede partner voor civiele autoriteiten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en onze strategische partners en bondgenoten.

Voor het kunnen uitoefenen van de hoofdtaken van Defensie werkt Defensie zowel nationaal als internationaal en binnen EU- en NAVO verband samen met onze partners en bondgenoten. Om deze samenwerking vorm te geven zijn afspraken hierover vastgelegd in samenwerkingsverbanden, convenanten en overeenkomsten. Door de komende jaren de uitvoering van deze afspraken te evalueren kan beoordeeld worden wat mogelijke verbeterpunten zijn. Vervolgens kan het beleidsthema meer overkoepelend worden geëvalueerd, zodat de verbanden tussen verschillende zaken duidelijk worden.

Tabel 6 De strategische Evaluatie Agenda 2021-2024

Een goede partner voor civiele autoriteiten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en onze strategische partners en bondgenoten.

Evaluatie onderzoeken	Soort onderzoek	Voltooid in	Toelichting
Evaluatie Nationale taken			
FNIK	Ex-durante evaluatie	2020	Evaluatie van de Nationale inzet van Defensie aan de hand van geplande evaluaties zoals de periodieke evaluatie van het convenant Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK), de beleidsdoorlichting Informatie Gestuurd Optreden Koninklijke Marechaussee en de beleidsdoorlichting Militaire gezondheidszorg waarbij naast interne inzet binnen Defensie ook de civiele ondersteuning zal worden meegenomen.
IGO KMAR	Beleidsdoorlichting	2021	
Militaire gezondheidszorg	Beleidsdoorlichting	2022	
Evaluatie Internationale samenwerkingsverbanden			
Nederlands-Duitse samenwerking	Beleidsdoorlichting	2023	Voor 2023 staat de beleidsdoorlichting van Nederlands-Duitse samenwerkingsverbanden geagendeerd en voor 2024 de Flag Officer Sea Training. Samen geven deze twee evaluaties inzicht in de internationale samenwerkingsverbanden.
Flag Officer Sea Training	Ex-durante evaluatie	2024	
Subsidie evaluaties			
Nationaal comité herdenking capitulatie Wageningen 1945	Periodieke evaluatie	2020	Iedere vijf jaar moet een subsidieverstrekking geëvalueerd worden. Voor 2020 wordt hiervoor een evaluatie uitgevoerd van de subsidie aan het Nationaal comité Herdenking Capitulatie 1945 Wageningen. In 2022 worden tien subsidie evaluaties voorzien. Daarna zou een overkoepelend onderzoek naar subsidieverstrekingen plaats kunnen vinden.
10 subsidieverstrekingen	Periodieke evaluatie	2022	
Overige onderwerpen			
Evaluatie onderzoeken			
Evaluatie operaties			
MINUSMA	Ex-post evaluatie	2021	Het Toetsingskader verplicht het kabinet ertoe om voor elke artikel 100-missie een eindevaluatie uit te voeren. Naar aanleiding van de moties Bosman en Kerstens/Van Ojik heeft het kabinet ervoor gekozen om eindevaluaties van artikel 100-missies standaard volledig door een onafhankelijke partij te laten uitvoeren.
EMASOH	Ex-post evaluatie	2021	
Overig			
COTS/MOTS	Beleidsdoorlichting	2020	
IBO Vastgoed	IBO	2021	
Initiatief Cybersecurity	Ex durante/ ex-post evaluatie	2023	

Vervolg

In deze begroting is een eerste opzet van de Strategische Evaluatie Agenda opgenomen op basis van één strategisch thema. Om te komen tot een totaaloverzicht van alle strategische thema's van Defensie zullen het komende jaar de volgende stappen gezet worden. Hierbij zal op basis van een brede inventarisatie de strategische thema's in beeld gebracht worden, gezien vanuit de drie hoofdtaken van Defensie:

1. Beschermen van het eigen grondgebied en dat van bondgenoten;

2. Bevorderen van de (internationale) rechtsorde en stabiliteit;
3. Leveren van bijstand bij rampen en crises.

Tevens zal inzichtelijk gemaakt welke evaluatie-onderzoeken benodigd zijn om een dekkend beeld over deze thema's te kunnen geven. Zo zal de SEA het komende jaar worden doorontwikkeld zodat deze inzicht biedt in het integrale beeld van strategische evaluatiethema's. Hierbij zal een onderscheid gemaakt worden tussen evaluaties bedoeld voor intern gebruik met de primaire doelstelling te leren van doorlopen processen en evaluaties die leiden tot een publicatie en daarmee bijdragen aan de verantwoording.

Omdat op dit moment het integrale beeld van strategische evaluaties nog niet gegeven kan worden zullen daarom naast de SEA in ieder geval in 2020 en 2021 de beleidsdoorlichtingen op basis van de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek gehandhaafd blijven.

2.5 Overzicht risicoregelingen

Defensie kent één openstaande garantie. Dit betreft een overeenkomst met de Vereniging Verbond van Verzekeraars over de verzekeraarbaarheid van personeel. De looptijd is onbepaald en er is geen gegarandeerd bedrag vastgesteld. De overeenkomst regelt de verhouding tussen het Ministerie van Defensie en de Vereniging met als doel de belemmeringen die defensieambtenaren in het maatschappelijk verkeer ondervinden als gevolg van uitsluitingsclausules bij levensverzekeringen, gekoppeld aan de financiering van een woning, weg te nemen.

2.6 Overzicht coronamaatregelen

De afgelopen maanden zijn voor een belangrijk deel getekend door de coronacrisis. Het kabinet heeft diverse (nood)maatregelen genomen om de crisis het hoofd te bieden. Deze paragraaf geeft een overzicht van de maatregelen die op de begroting van Defensie zijn genomen. Een uitgebreid overzicht is te vinden op <https://www.rijksfinancien.nl/corona-visual>.

Tabel 7 Coronamaatregelen op begroting Defensie in mln. euro's

Maatregel	Bedrag 2020	Relevante Kamerstukken
1.) Inzet van Karel Doorman	13	nvt
2.) Inzet van Nationaal Crisiscentrum	5	nvt
3.) Beschermingsmiddelen voor defensiepersoneel/IT ondersteuning	15	nvt
4.) Lagere ontvangsten van declarabele zorg	11	nvt
5.) Inzet medisch personeel en materieel	4	nvt
6.) Indirecte kosten personeel	2	nvt
7.) Reservering COVID-19-uitgaven	10	nvt

De inzet van Defensiepersoneel en materieel in de coronacrisis heeft geleid tot meerkosten. Hiervoor stelt het kabinet extra middelen ter beschikking. De extra middelen zijn bestemd voor de inzet van Karel Doorman, voor de inzet van medisch personeel en materieel, de inzet van Nationaal Crisiscentrum, beschermingsmiddelen voor defensiepersoneel, lagere ontvangsten van declarabele zorg en een reserving.

3. Beleidsartikelen

3.1 Artikel 1 Inzet

A. Algemene doelstelling

Defensie beschermt wat ons dierbaar is. Die opdracht is een afgeleide van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden en de Grondwet. Deze leidt tot drie hoofdtaken:

1. Bescherming van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied, inclusief het Caribisch deel van het Koninkrijk.
2. Bescherming en bevordering van de internationale rechtsorde en stabiliteit.
3. Ondersteuning van civiele autoriteiten bij rechtshandhaving, rampenbestrijding en humanitaire hulp, zowel nationaal als internationaal.

Alle drie de hoofdtaken vergen meer inzet vanwege de toegenomen instabiliteit in de wereld. Om deze taken te kunnen uitvoeren stelt Defensie militaire eenheden gereed die daarvoor kunnen worden ingezet.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen en daadwerkelijk inzetten van eenheden om de veiligheid van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied te handhaven. Verder is de Minister in samenwerking met bondgenoten verantwoordelijk voor de uitvoering van bijdragen aan missies voor conflictpreventie, crisisbeheersing en vredesopbouw, wereldwijd. Het Koninkrijk der Nederlanden draagt daarmee bij aan de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. De eenheden kunnen ook worden ingezet voor nationale taken en het verlenen van (internationale) noodhulp.

Onder Beleidsartikel 1 Inzet wordt een overzicht geboden van de inzet van de krijgsmacht. Dit betreft de bijdragen van Defensie aan internationale inzet, zoals crisisbeheer-singsoperaties en contributies aan common funded NAVO- en EU-operaties, inzet voor nationale en koninkrijkstaken en overige inzet. Het artikel is daartoe uitgebreid met een niet-financieel overzicht voor de structurele inzet voor nationale en koninkrijkstaken, bijvoorbeeld door de KMar en de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). In Beleidsartikel 1 is ook de begroting opgenomen van de additionele uitgaven voor inzet onder verantwoordelijkheid van de Commandant der Strijdkrachten. In de beleidsartikelen 2 tot en met 5 wordt de taakuitvoering begroot voor marine, landmacht, luchtmacht, de marechaussee en de aan hen gemandateerde inzet, voor zover deze niet valt onder artikel 1.

C. Beleidswijzigingen

In 2021 blijft Nederland bijdragen aan de missie *Resolute Support* in Afghanistan en aan de anti ISIS-coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak. Datzelfde geldt voor de Nederlandse veiligheidsinzet in de Sahel. Ook blijft Nederland bijdragen aan de vooruitgeschoven NAVO-aanwezigheid in de Baltische staten en Polen (*enhanced Forward Presence* (eFP)) als geruystellende maatregel voor deze landen en ter afschrikking van Rusland.

Nederland stelt vanaf 2021 wederom militaire eenheden gereed voor de snelle reactiemachten van de NAVO en de EU. Zo stelt Nederland in 2021 militaire eenheden gereed voor de *enhanced NATO Response Force* (eNRF) en het *NATO Readiness Initiative* (NRI).

In VN verband zal Nederland bijdragen blijven leveren aan VN-missies in het Midden-Oosten (UNDOF, UNTSO, UNIFIL).

Defensie blijft *Vessel Protection Detachments* (VPD's) inzetten ter bescherming van de koopvaardij. Dit wordt begroot en verantwoord onder overige inzet.

Daarnaast is in 2020 is besloten tot deelname aan danwel verlenging of beëindiging van de Nederlandse bijdragen aan de volgende missies:

- *EU Naval Forces Mediterranean SOPHIA* (EUNAVFOR MED SOPHIA): beëindiging per 30 maart 2020;

- *European Union Rule of Law Mission* in Kosovo (EULEX Kosovo, verlengd tot 14 juni 2021).

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 Inzet (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	149.074	170.069	179.626	179.627	164.896	164.897	164.897
Uitgaven	167.502	194.018	207.375	207.376	192.375	192.376	192.376
waarvan juridisch verplicht			14%				
Opdrachten	167.502	194.018	207.375	207.376	192.375	192.376	192.376
- Internationale Inzet (BIV)	163.128	167.374	199.882	199.882	184.882	184.882	184.882
- Financiering nationale inzet krijgsmacht	1.415	21.309	3.308	3.309	3.308	3.309	3.309
- Overige inzet	2.959	5.335	4.185	4.185	4.185	4.185	4.185
Programma ontvangsten	11.140	2.907	2.907	2.907	2.907	2.907	2.907
- Internationale Inzet (BIV)	10.371	1.407	1.407	1.407	1.407	1.407	1.407
- Overige inzet	769	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op de uitgaven voor levering van goederen en/of diensten van de lopende missies. Voor 2021 is 14% juridisch verplicht. De voorziening voor de verwachte verlenging van de huidige missies of voor nieuwe missies is juridisch gezien nog niet verplicht.

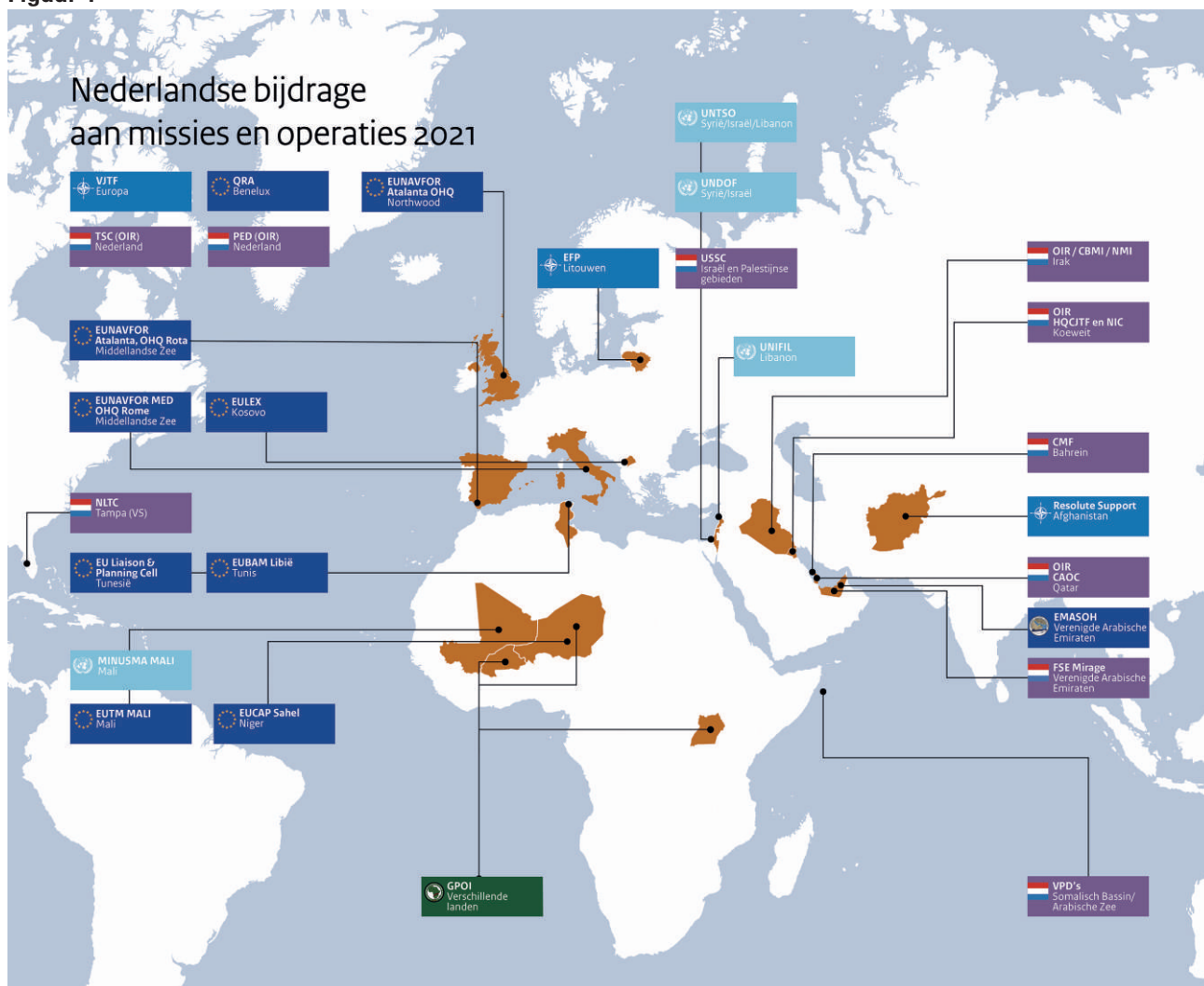
E. Toelichting op de financiële instrumenten

In beleidsartikel 1 Inzet wordt de inzet van de krijgsmacht begroot. Het financiële instrument «opdrachten» omvat de uitgavencategorieën:

1. Internationale inzet (BIV), zoals crisisbeheersingsoperaties;
2. Financiering nationale inzet krijgsmacht (FNIK);
3. Overige inzet.

Overzicht missies

Figuur 4

Toelichting uitgaven per missie

Tabel 9 Overzicht Internationale inzet (BIV) (bedragen x € 1000)					
	2021	2022	2023	2024	2025
United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA)	1.500				
Resolute support mission (RSM)	24.000	10.000			
Veiligheidsinzet in Irak	15.800	10.000			
Enhanced Forward Presence (EFP)	30.000	10.000			
Snelle Inzetbare Capaciteiten (SIC)	4.461				
Missies Algemeen	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Personeelszorg	10.400	10.400	10.400	10.400	10.400
Contributies	35.500	35.500	35.500	35.500	35.500
Kleinschalige bijdragen aan missies (< € 2,5 miljoen per jaar)	5.680	2.960	2.960	2.960	2.960
Reservering Srebrenica arrest	5.000	15.000	15.000		
Totaal	136.841	98.360	68.360	53.360	53.360

Toelichting per missie

Resolute Support Mission (Afghanistan)

De Nederlandse inzet in Afghanistan bedraagt circa 160 militairen. Deze militairen zijn werkzaam in Kabul en de noordelijke provincie Balkh, in de omgeving van de stad Mazar-e-Sharif, waar Duitsland de leiding heeft. De Nederlandse inzet is gericht op de advisering van de *Afghan National Defence and Security Forces*, het trainen en begeleiden van een Afghaanse speciale politie-eenheid en het leveren van *Force Protection*. Ook zijn in Mazar-e-Sharif militairen werkzaam in de nationale ondersteuning en in het regionale hoofdkwartier van *Train, Advise & Assist Command North* en in Kabul op het missie-hoofdkwartier van *Resolute Support*. Voorts levert Nederland politie-adviseurs aan *Resolute Support*. Het huidige mandaat van de Nederlandse bijdrage aan *Resolute Support* loopt tot en met 31 december 2021. Het budget van ongeveer € 10 miljoen in 2022 is benodigd voor de *redeployment* en *reset* van het materieel; het terug naar Nederland halen van het Nederlandse personeel en materieel en het weer inzetbaar maken van het materieel na terugkeer van de missie.

Veiligheidsinzet in Irak (CBMI en NMI, Irak)

De Nederlandse inzet in Irak bestaat uit trainers die vanuit Erbil in Noord-Irak de Iraakse strijdkrachten trainen, inclusief de Koerdische Peshmerga. Daarnaast zijn in Bagdad militairen werkzaam die het Iraakse Ministerie van Defensie ondersteunen en adviseren. Tevens levert Nederland militaire en civiele adviseurs die zich bezighouden met de hervorming van de veiligheidssector van Irak en de Koerdistan Autonome Regio. Het huidige mandaat van de Nederlandse inzet in Irak loopt tot en met 31 december 2021.

United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission (Mali)

De Nederlandse missie is reeds in 2019 beëindigd. Vanwege de veiligheids-situatie in de regio is het nog niet mogelijk geweest om al het materieel terug naar Nederland te verplaatsen. De financiële reeks betreft de *reset* van dit materieel en de bijdrage met enkele militairen in o.a. het missie hoofdkwartier in Bamako.

Enhanced Forward Presence (Litouwen)

Enhanced Forward Presence (eFP) bestaat uit vier *multinational battle-groups*. Deze zijn ontplooid in Estland, Letland, Litouwen en Polen. Nederland wil met het beschikbaar stellen van militaire eenheden aan de *multinational battlegroup* in Litouwen bijdragen aan de cohesie binnen de NAVO en aan de geloofwaardige afschrikking van de Russische Federatie. De Nederlandse deelname in Litouwen bedraagt circa 250 militairen. Het huidige mandaat van de Nederlandse bijdrage aan eFP loopt tot en met 31 december 2021.

Contributies

Nederland draagt met contributies bij aan de gemeenschappelijke uitgaven voor crisisbeheersingsoperaties van de NAVO en de EU. Deze contributies staan los van een eventuele Nederlandse deelname aan een specifieke missie van de NAVO of de EU. Ook de jaarlijkse bijdrage aan de *Strategic Airlift Capability (SAC) C-17*, gehuisvest op Papa Air Base te Hongarije, is onderdeel van de contributies. Dit is een internationaal samenwerkingsverband van twaalf landen, waaronder tien NAVO-lidstaten, en voorziet in een deel van de behoefte aan *strategic airlift*.

Kleinschalige bijdragen

In onderstaand overzicht staan de kleinschalige Nederlandse bijdragen met een financiële omvang van minder dan € 2,5 miljoen per jaar. De personele omvang van de bijdragen varieert in tijd gedurende de missie van 0 tot de maximale omvang. Over de eventuele verlenging van de overige kleinschalige bijdragen in 2021 wordt in het najaar van 2020 een besluit genomen.

Tabel 10 overzicht kleinschalige bijdragen aan missies in personeel

Overzicht kleine missies	Max personele omvang *
European Union Border Assistance Mission at the Rafah Crossing Point (EUBAM Rafah)*	(3)
European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX Kosovo)*	5
European Union ATALANTA (EU ATALANTA)*	3
European Union Trainings Mission in Mali (EUTM Mali)	5
European Union Capacity Building Mission in Niger (EUCAP Sahel Niger)*	15
United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF)	2
United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL)	1
United Nations Truce Supervision Organisation (UNTSO)	12
Combined Maritime Forces (CMF)	2
Netherlands Liaison Team CENTCOM (NLTC)	2
United States Security Coordinator (USSC)	3
Air Task Force Middle East (ATF ME)*	11

*personele omvang varieert in tijd gedurende de missie van 0 tot maximale omvang

Opbouw regionale vredeshandhavingcapaciteit

Programma's voor regionale vredeshandhavingcapaciteit worden door derden (met name door het Ministerie van Buitenlandse Zaken) gefinancierd en mede door Defensie uitgevoerd.

Global Peace Operations Initiative (GPOI)

Het GPOI-samenwerkingsprogramma draagt bij aan de versterking van de capaciteit van Afrikaanse partnerlanden, zodat zij kunnen deelnemen aan multinationale operaties onder leiding van de VN of de Afrikaanse Unie.

Nederland zet enkele tientallen militairen in voor verschillende trainingen.

Toelichting op nationale inzet

Structurele nationale taken

Defensie voert structurele taken uit ten behoeve van civiele overheden. De financiële middelen van deze structurele taken zijn opgenomen in de verschillende begrotingsartikelen van Defensie. Deze structurele taken zijn vastgelegd in wet- of regelgeving, inclusief ministeriële besluiten, maar ook convenanten of arrangementen. Onder de structurele taken vallen de taken van de Koninklijke Marechaussee, de Kustwachten in Nederland en het Caribisch gebied, luchtruimbewaking, de Bijzondere Bijstandseenheden en de Explosievenopruiming.

Militaire bijstand en steunverlening (Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK))

Defensie verleent militaire bijstand voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid en voor de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Deze inzet wordt bekostigd vanuit dit artikel via de afspraken die zijn

gemaakt in het convenant FNIK. Deze bijstand wordt zowel door de Koninklijke Marechaussee geleverd als door andere eenheden van Defensie. Daarnaast wordt bijstand verleend in geval van een ramp of crisis, of de vrees voor het ontstaan daarvan.

De tabel indicatieve inzet voor 2021 geeft de geprognosticeerde nationale inzet weer. Over de gehele linie is een lichte stijging in de aantallen zichtbaar.

Tabel 11 Indicatieve nationale inzet			
Betreft		Aantal	Artikel
Explosieven opruiming	Aantal ruiming	2000	landmacht/FNIK
Explosieven opruiming Noordzee	Aantal ruiming	35	marine
Duikassistentie	Aantal aanvragen	20	marine/FNIK
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	15	marine/FNIK
Onderscheppingen luchtruim	Aantal onderscheppingen	15	luchtmacht
Strafrechtelijke handhaving rechtsorde	Aantal aanvragen	100	marechaussee/landmacht/FNIK
Wet veiligheidsregio	Aantal aanvragen	50	marechaussee/landmacht/FNIK
Militaire steunverlening in het openbaar belang	Aantal aanvragen	30	Alle krijgsmachtdelen/FNIK
Bijstand Caribisch gebied	Aantal aanvragen	50	marine/FNIK

Toelichting op ontvangsten

De ontvangsten hebben betrekking op de eventuele vergoedingen van de EU, NAVO, VN en partnerlanden voor de door Nederland geleverde diensten of ingezette personele en materiële middelen. Ook wordt de bijdrage van de reders voor de inzet van VPD's hier geraamd.

3.2 Artikel 2 Koninklijke Marine

A. Algemene doelstelling

De marine levert operationeel gereede maritieme expeditionaire capaciteit (zowel vloot als mariniers) ter verdediging van de nationale territoriale wateren en ter bescherming van de koopvaardij, en helpt bij crisisbeheersingsoperaties, humanitaire hulpoperaties en rampen. De marine kan zelfstandig operaties uitvoeren en kan ook samen optreden met de landmacht, luchtmacht, marechaussee en buitenlandse bondgenoten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en samenstelling van de marine alsmede de (mate van) gereedheid van maritieme eenheden. De marine is verantwoordelijk voor het operationeel gereedstellen en in stand houden van deze eenheden. De marine is inzetbaar voor zowel internationale als nationale taken. Om de inzetbaarheidsdoelen te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden van de marine gereed gesteld.

Tabel 12 capaciteiten marine		
Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
Maritieme taakgroep van 5 schepen (kortdurend)	NLMARFOR staf	Expeditionair maritiem hoofdkwartier inclusief (gevechts)ondersteuning
	Amfibische taakeenheid <i>of</i>	Eenheid van schepen (zoals LPD, HOV, AMBV) en mariniers inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters) voor amfibische operaties
	SOMTG	Eenheid van schepen (zoals LPD, HOV, AMBV) en mariniers inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters) voor maritieme speciale operaties
	Maritieme taakeenheid	Eenheid van schepen (zoals LCF, MFF, JSS) inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters) voor maritieme operaties
OF		
Maritieme capaciteit van oppervlakteschepen (langdurig)	Maritieme taakeenheid (expeditionair)	Schip (zoals LCF, MFF, JSS) inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)
	IAMD taakeenheid	Schip (LCF)
Bataljon mariniers (kortdurend)	Mariniers-eenheid van bataljons-omvang	Infanterie eenheid van bataljonsomvang met eigen organieke CS en CSS
Maritieme logistieke capaciteit (kortdurend)	Maritiem logistieke taakeenheid	Schip (zoals JSS of AOR) inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)
EN ALTIJD		
Onderzeebootcapaciteit (kortdurend en langdurig)	Onderzeeboot	Een onderzeeboot van de Walrusklasse
Permanente MARSOF capaciteit tbv kortdurende Speciale Operaties	SOMTG	MARSOF-eenheid van pelotonsomvang voor incidentele en onverwachte Speciale Operaties met een korte reactietijd inclusief (gevechts)ondersteuning
MARSOF eenheid tbv Speciale Operaties (langdurig, i.s.m. Koninklijke Landmacht)	SOMTG	MARSOF-eenheid voor geplande Speciale operaties inclusief (gevechts)ondersteuning
Permanente capaciteit NLD t.b.v. nationale veiligheid	Mijnenbestrijdingstaakeenheid	Schip (AMBV) met mijnbestrijdingstaak MMG
	Havenbeveiligingstaakeenheid	Eenheid voor veiligheid in havens (DDG/AMBV)
	Hydrografietaakeenheid	Schip (HOV) met hydrografische taak
	UIM	Marinierseenheid voor Speciale Interventies
Permanente capaciteit Caribisch gebied	CZMCARIB	Eenheid voor taken in het Caribische gebied inclusief ondersteuning
	Stationsschip Caribisch gebied	Schip (OPV) voor inzet in Caribisch gebied inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)

C. Beleidswijzigingen

Opdrachten

In 2021 wordt de Koninklijke Marine ingezet in NAVO-verband. Zo voert Nederland het commando over de *Standing Naval Maritime Mine Countermeasures Group 1* in het eerste semester. Hiervoor levert de marine de taakgroep commandant en een gedeelte van het stafelement; België voorziet in het commandoplatform. Daarnaast versterken we het NAVO-verband voor een periode van twee keer 3-4 maanden met een Alkmaar klasse mijnenjager. In de tweede helft van 2021 neemt een fregat deel aan de *Standing Naval Maritime Group 1*.

Naast daadwerkelijk inzet in NAVO verband stelt de marine ook andere eenheden gereed voor NAVO. Ten behoeve van de *Immediate Follow-on Force Group* (IFFG) heeft Nederland een onderzeeboot toegezegd voor de tweede helft van 2021. In het kader van het NATO *Readiness Initiative* (NRI) wordt geheel 2021 een fregat en een mijnenbestrijdingsvaartuig gereed gesteld.

De marine neemt deel aan missies in Irak en Afghanistan en de inzet van *Vessel Protection Detachments* (VPD)-teams wordt voortgezet in 2021.

Voor nationale operaties stelt de marine onder andere de navolgende eenheden of capaciteiten beschikbaar:

- *Ready Duty Ship* (AMBV en GBW eenheid)
- LPD met *enablers* ten behoeve van *Humanitarian Aid and Disaster Relief* (HADR) gedurende het orkaanseizoen;
- Hydrografische opnamecapaciteit;
- *Unit Interventie Mariniers* (UIM - Stelsel Speciale Eenheden);
- Staffunctionarissen en operators Dienst Speciale Interventies;
- Snel inzetbaar duikteam;
- Duikvaartuig van de wacht;
- Havenbeschermingseenheid;
- Nationale Special Operations TG;
- 700 personen ten behoeve van generieke inzet;
- Ondersteuning Nederlandse Kustwacht met AMBV;
- Ondersteuning Kustwacht Caribisch gebied met OPV.

Fairwind Eskaderreis ter bevordering geoefendheid en opleidingen in taakgroepverband

Voor het gereedstellen en de inzet van operationele eenheden is de beschikbaarheid van voldoende en goed opgeleide medewerkers essentieel, daarom heeft opleiden bij de marine de hoogste prioriteit. De eskaderreis *Fairwind- 21* zal naast het bestendigen van de operationele gereedheid vooral in het teken staan van opleiden.

Internationale Militaire Samenwerking

In 2021 zal de samenwerking met België en de verankering binnen de Admiraal Benelux (ABNL)-structuur worden voortgezet en als basis dienen voor samenwerking met Duitsland, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Noorwegen. Daarbij worden de volgende prioriteiten aangehouden: de Tri Marine Corps samenwerking tussen *Royal Marines*, *US Marine Corps* en het Korps Mariniers; de invulling van de Duits-Nederlandse samenwerking voor het medegebruik van het *Joint Support*

Ship en de integratie van het *See Battalion* in het Korps Mariniers; de invulling van de MoU met België voor samenwerking tussen de Belgische *Special Operations Regiment* en het Korps Mariniers.

Evenementen

In 2021 staan meerdere grote evenementen gepland. Het ondersteunen van evenementen vergt een forse personele capaciteit en afstemming met gereedstellingsactiviteiten. Het belang van evenementen, zowel vanuit weringsperspectief als zichtbaarheid van Defensie in de samenleving, is evident. In 2021 wordt de prioriteit bij de volgende drie evenementen gelegd: European Maritime Days te Den Helder (18-19 mei 2021); Marine dagen te Den Helder (2-4 juli 2021); Wereldhavendagen Rotterdam (3-5 september 2021).

Middelen

Oprichten van een *Fleet Marine Squadron*.

Vanaf 2021 beschikt de marine over een *Fleet Marine Squadron*. Hiermee kunnen op een duurzame manier zowel de taken op het gebied van beveiliging koopvaardij, *boarding* en militaire assistentie worden uitgevoerd. Deze taken werden voorheen door de *Marine Combat Groups* (MCG) uitgevoerd.

Uitbreiding Mijnenbestrijdingscapaciteit.

Met de lease van het *offshore* platform «Geosea» begint de marine met de ontwikkelingsfase van onbemande mijnenbestrijdingssystemen en verkenningssystemen voor een innovatieve mijnenbestrijdingscapaciteit. Hierdoor wordt het mogelijk om voldoende voortzettingsvermogen te creëren en ervaringen op te doen voor de toekomst in het project Vervanging Mijnenbestrijdingscapaciteit.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 2 Koninklijke Marine (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	977.958	980.812	794.314	814.237	824.907	826.496	823.670
Uitgaven	948.942	980.812	794.314	814.237	824.907	826.496	823.670
<i>waarvan juridisch verplicht</i>			92%				
Opdrachten	219.702	218.546	35.473	42.505	48.509	48.548	49.055
- gereedstelling	30.038	34.927	35.473	42.505	48.509	48.548	49.055
- instandhouding materieel	189.664	183.619					
Personele uitgaven	692.094	743.572	754.762	759.312	762.778	764.889	767.247
- waarvan eigen personeel	637.195	695.436	717.948	724.584	728.293	730.342	732.667
- waarvan externe inhuur	10.112	12.220	1.853	1.702	1.132	1.057	1.071
- waarvan overige personele exploitatie	44.787	35.916	34.961	33.026	33.353	33.490	33.509
Materiële uitgaven	37.146	18.694	4.079	12.420	13.620	13.059	7.368
- waarvan instandhouding infrastructuur	7.093	334					
- waarvan instandhouding IT	840	1.388					
- waarvan overige materiële exploitatie	29.213	16.972	4.079	12.420	13.620	13.059	7.368
Apparaatsontvangsten	60.599	28.296	10.796	10.796	10.796	10.796	10.796

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «Juridisch verplicht» heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten «opdrachten, personele en materiële uitgaven». Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 volledig verplicht is. Voor 2021 is 92% juridisch verplicht t.o.v. het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Opdrachten

Gereedstelling

Gereedstelling omvat de geraamde uitgaven die worden gedaan voor opwerk- en oefenactiviteiten. Dit betreft onder andere operationele zaken, zoals voeding aan boord van schepen en voeding voor mariniers, de inhuur van oefenterreinen en schietbanen, uitgaven bij havenbezoeken en uitgaven bij lanceringen. In 2021 oefent de marine grootschalige gevechtsoperaties gezamenlijk met onze internationale partners, zoals de deelname aan de maritieme oefening *Joint Warrior*.

Personele uitgaven

De personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer, reservisteninzet en inhuur personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, werving, dienstreizen en overige personeelsgebonden uitgaven.

Materiële uitgaven

Materiële uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit goederen en diensten ten behoeve van de bedrijfsvoering, zoals kantoorinrichting en kantoorartikelen, transport en voorlichting. Daarnaast worden hier de uitgaven voor

restaurant gerelateerde diensten, kennisontwikkeling, technologische ontwikkeling en innovatie, schadevergoedingen en kosten voor betalingsverkeer verantwoord.

Groene Draeck

De Groene Draeck is in 1957 door de Nederlandse bevolking aan toenmalig kroonprinses Beatrix geschonken. De Staat gaf bij deze gelegenheid mede het onderhoud van de Groene Draeck als geschenk. De uitgaven voor het onderhoud aan de Groene Draeck betreffen met name personele uitgaven en worden daarom onder dit instrument begroot. De uitvoering van het onderhoud blijft bij het Ministerie van Defensie zolang Prinses Beatrix gebruik maakt van de Groene Draeck. Het gemiddelde jaarbedrag van € 87.000 blijft in de komende vijfjaarsperiode (2021 t/m 2025) ongewijzigd ten opzichte van de afgelopen periode. Ook het principe dat wordt gestuurd op het niet overschrijden van het totaal bedrag van € 435.000 voor de vijfjaarsperiode blijft ongewijzigd. Per jaar kunnen de daadwerkelijke uitgaven fluctueren. Het in 2020 uitgevoerde *second opinion* onderzoek geeft geen aanleiding om het jaarbedrag aan te passen.

Kustwacht Caribisch gebied

De Kustwacht Caribisch gebied is een Koninkrijk organisatie die is belast met de maritieme rechtshandhaving in het Caribische deel van het Koninkrijk. Bestrijding van de handel in drugs, de bestrijding van vuurwapensmokkel en de bestrijding van mensenhandel, mensensmokkel en illegale immigratie hebben prioriteit. Daarnaast levert de Kustwacht een belangrijke bijdrage aan de veiligheid op het water door het uitvoeren van zoek- en reddingsoperaties en visserij-, scheepvaart- en milieu-inspecties. De Kustwacht functioneert op basis van de Rijkswet Kustwacht. Het jaarplan en jaarverslag doorlopen een separaat besluitvormend (door de Rijksministerraad) en parlementair proces, waarbij inzicht wordt gegeven in taken, middelen en procesindicatoren. Het jaarplan wordt voorbereid door de kustwachtpresidium, die is samengesteld uit vertegenwoordigers van de vier landen en één keer per jaar bijeenkomt. De Rijksministerraad stelt het jaarplan van de Kustwacht vast.

De Kamer ontvangt de specifieke begroting voor de Kustwacht in het «Jaarplan 2021 Kustwacht voor het Koninkrijk der Nederlanden in het Caribisch Gebied» nadat de Rijksministerraad dit jaarplan heeft vastgesteld.

Kustwacht Nederland

De Kustwacht Nederland is een nationale organisatie, waarvan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) het coördinerend ministerie is. Defensie is de beheerder van de Kustwacht en draagt met de Koninklijke Marine, de Koninklijke Marechaussee en de Koninklijke Luchtmacht bij aan de dienstverleningstaken (bijvoorbeeld ruimen van explosieven) en de handhavingstaken (bijvoorbeeld grensbewaking). Tevens levert de Koninklijke Marine de directeur Kustwacht. In bijlage 3 van de begroting van het Infrastructuurfonds is de overzichtsconstructie Kustwacht Nederland opgenomen. Daarin staat hoe de uitgaven met betrekking tot de Kustwacht Nederland worden begroot op de verschillende hoofdstukken van de rijksbegroting. Meer informatie over Kustwacht Nederland is te vinden op: <https://www.kustwacht.nl>.

3.3 Artikel 3 Koninklijke Landmacht

A. Algemene doelstelling

De Koninklijke Landmacht draagt op de grond bij aan vrede, vrijheid en veiligheid in Nederland en daarbuiten. De landmacht doet dit met professionele en goed getrainde militairen. Zij gaan door waar anderen moeten stoppen. Onder de zwaarste omstandigheden voeren zij gevechtsoperaties uit, bieden humanitaire hulp, ondersteunen bij rampen of ondersteunen dagelijks de civiele autoriteiten in Nederland.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en samenstelling van de landmacht alsmede de mate van gereedheid van de grondgebonden eenheden. De landmacht is verantwoordelijk voor het operationeel gereed stellen en in stand houden van de eenheden. De landmacht is inzetbaar voor zowel internationale als nationale taken. Om de inzetbaarheidsdoelen te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden van de landmacht gereed gesteld.

Tabel 14 capaciteiten landmacht

Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
<i>Brigade combat team (kortdurend)</i>	HQ	Brigadehoofdkwartier inclusief (gevechts)ondersteuning
	<i>Battle groups</i>	Eenheden van bataljons omvang inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)
	NSE	National Support Element voor logistieke ondersteuning van de inzet van het brigade combat team
	MTF	Medical Treatment Facility voor medische ondersteuning van de inzet van het brigade combat team
OF		
<i>Battle group (langdurig)</i>	<i>Battle group staff</i>	Bataljonshoofdkwartier inclusief (gevechts)ondersteuning
	Manoeuvre compagnieën	Eenheden van compagniesomvang inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)
	NSE	National Support Element voor logistieke ondersteuning van de inzet van het de battle group
	MTF	Medical Treatment Facility voor medische ondersteuning van de inzet van de battle group
Bataljon (kortdurend) en kleinere bijdragen (langdurig)	<i>Battle group staff</i>	Bataljonshoofdkwartier inclusief (gevechts)ondersteuning
	Compagnieën	Eenheden van compagniesomvang inclusief (gevechts)ondersteuning (zoals helikopters)
	NSE	National Support Element voor logistieke ondersteuning van de inzet van het bataljon
	MTF	Medical Treatment Facility voor medische ondersteuning van de inzet van het bataljon
HQ Brigade (langdurig)	HQ Brigade	Brigadehoofdkwartier voor de aansturing van operaties inclusief (gevechts)ondersteuning
EN ALTIJD		
KCT capaciteit tbv Speciale Operaties (langdurig i.s.m. Koninklijke Marine)	SOLTG	KCT-eenheid van compagniesomvang voor Speciale operaties inclusief (gevechts)ondersteuning.
Permanente KCT capaciteit tbv kortdurende Speciale Operaties	SOLTG	KCT-eenheid van compagniesomvang voor incidentele en onverwachte Speciale Operaties met een korte reactietijd inclusief (gevechts)ondersteuning
NLD/DEU Corps HQ (kortdurend)	NLD/DEU Corps HQ	Nederlands deel van het Hoofdkwartier voor de aansturing van landoperaties als land component command of als corps hoofdkwartier.
HQ (Re)deployment Task Force (kortdurend)	<i>HQ (Re)deployment Task Force</i>	Hoofdkwartier voor de aansturing van (re)deployment inclusief (gevechts)ondersteuning
Air Defense task force (kortdurend)	<i>Patriot Fire Unit</i>	Patriot- luchtverdedigingseenheid inclusief (gevechts)ondersteuning
	<i>Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)</i>	Grondgebonden luchtverdedigingseenheid inclusief (gevecht)ondersteuning
Permanente capaciteit NLD t.b.v. nationale veiligheid	Bataljons Nationale Reserve	Eenheden van bataljonsomvang als Nationale reserve inclusief (gevechts)ondersteuning
	<i>EODD teams</i>	Explosievenopruimingsteams inclusief ondersteuning
	<i>CBRN response eenheid</i>	Team voor reactie bij biologische, radiologische en nucleaire dreiging.

C. Beleidswijzigingen

In 2021 bereidt de landmacht zich, gezamenlijk met onze internationale partners, voor op grootschalige gevechtsoperaties met een focus op defensief. De nadruk ligt hierbij op *full spectrum* operaties in het Europees theater in NAVO-verband. Naast deze inzetvoorbereiding levert de landmacht ook haar aandeel aan de inzet in zowel NAVO- als EU-verband in de vorm van snel inzetbare capaciteiten of met daadwerkelijke ontplooiing van eenheden. Bij een eventuele inzet van NAVO eenheden met Nederland als doorvoerland, verzorgt de landmacht in samenwerking met civiele instanties de zogenaamde *Host Nation Support*, zodat NAVO eenheden snel

en efficiënt door Nederland verplaatst worden. Ter ondersteuning van nationale civiele autoriteiten (bijvoorbeeld politie of de autoriteiten in het Caribisch gebied) heeft de landmacht capaciteiten beschikbaar en ondersteunt civiele autoriteiten en instanties indien nodig, bijvoorbeeld in tijden van crises.

Daartoe neemt de landmacht in 2021 onder andere deel aan:

- Oefeningen in samenwerking met Duitse eenheden waarin de *Air Assault taken* en de ondersteuning van *Special Operations Forces* wordt beoefend;
- Oefening *Swift Response*; als onderdeel van de NAVO oefening *Defender* die de ontplooiing van coalitie troepen in Europa traint;
- Inzet in Litouwen in het kader van de *NATO Enhanced Forward Presence*;
- Inzet in coalitieverband in *Capacity Building Mission Iraq* (CBMI);
- Leveren van *Force Protection* Belgisch F-16 Detachement in Jordanië;
- Oefeningen ter voorbereiding op de *Very High Readiness Joint Task Force* (VJTF) taak in samenwerking met Duitsland en Noorwegen in de periode 2022-2024;
- Inzet ten behoeve van de *Resolute Support Mission* in Afghanistan;
- Organiseren oefening *Joint Project Optic Windmill* (JPOW); een internationale luchtverdedigingsoefening met het oogmerk ontwikkeling capaciteiten en interoperabiliteit;
- *Standby* taak en retentieprogramma van Korps Commando Troepen (KCT) vanwege snel inzetbare capaciteiten NAVO, onder leiding van NLD Commando Speciale Strijdkrachten;
- Oefening *Alligator Sword* en *Steadfast Cobalt* d.z.v. 1 (GE/NL) Corps (1 GNC), met als doel interoperabiliteit op het gebied van *Command & Control* en ter voorbereiding van de transitie van 1 GNC van *Joint Task Force Headquarters* (JTF HQ) (in 2021) naar haar taak als *Land Component Command* (LCC) i.h.k.v. VJTF 2023, zoals vastgelegd in het NAVO *Long Term Commitment Plan* (LTCP);
- Voorbereidingsactiviteiten in het kader van rampen en eventuele noodhulp in het Caribisch gebied;
- Oefeningen in kleiner verband waarmee o.a. nationale inzet en alarmering wordt beoefend.

Evenementen

In 2021 staan meerdere grote evenementen gepland, onder voorbehoud van COVID-19 ontwikkelingen. Zo zal er met het Nationaal Comité Herdenking Capitulaties een herdenking van de capitulaties plaatsvinden in Wageningen in week 18. Daarnaast vindt de Nationale Veteranendag plaats in week 25, de Vierdaagse van Nijmegen in week 29, Prinsjesdag in week 38 en De Nationale Taptoe in week 39. De landmacht heeft de organisatie van deze evenementen maar ze worden veelal Defensiebreed ondersteund.

Een evenement uit 2020 dat doorschuift naar 2021 in verband met COVID-19 is de *Invictus Games*.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 15 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 Koninklijke Landmacht (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	1.571.278	1.584.780	1.383.777	1.426.281	1.434.520	1.434.481	1.436.548
Uitgaven	1.497.067	1.584.780	1.383.777	1.426.281	1.434.520	1.434.481	1.436.548
<i>waarvan juridisch verplicht</i>			90%				
Opdrachten	241.455	306.528	78.047	78.309	78.476	78.478	78.478
- gereedstelling	61.578	58.494	78.047	78.309	78.476	78.478	78.478
- instandhouding materieel	179.877	248.034					
Personele uitgaven	1.151.310	1.247.745	1.281.567	1.323.344	1.330.502	1.330.461	1.332.530
- waarvan eigen personeel	1.069.948	1.163.871	1.221.614	1.264.035	1.270.425	1.270.312	1.272.380
- waarvan externe inhuur	12.662	13.801	3.485	3.528	3.530	3.601	3.601
- waarvan overige personele exploitatie	68.700	70.073	56.468	55.781	56.547	56.548	56.549
Materiële uitgaven	104.302	30.507	24.163	24.628	25.542	25.542	25.540
- waarvan instandhouding infrastructuur		787					
- waarvan overige materiële exploitatie	104.302	29.720	24.163	24.628	25.542	25.542	25.540
Apparaatsontvangsten	13.380	10.375	10.375	10.375	10.375	10.375	10.375

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «Juridisch verplicht» heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten «opdrachten, personele en materiële uitgaven». Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 volledig verplicht is. Voor 2021 is 90% juridisch verplicht t.o.v. het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Opdrachten

Gereedstelling

Gereedstelling omvat de geraamde uitgaven die worden gedaan voor opwerk- en oefenactiviteiten. Dit betreft o.a. de operationele rantsoenen, voeding en operationele zaken, waaronder het huren van oefenterreinen.

Personele uitgaven

Personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten, uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer, reservisteninzet en inhuur personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, werving, dienstreizen en overige personeelsgebonden uitgaven.

Materiële uitgaven

Materiële uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit goederen en diensten ten behoeve van de bedrijfsvoering. Deze uitgaven vallen niet onder de instandhoudingsuitgaven van materieel, infrastructuur en IT. Daarnaast worden hier de uitgaven voor zelfstandige kleine aanschaffingen, kennisontwikkeling, technologische ontwikkeling en innovatie, schadevergoedingen en kosten voor betalingsverkeer verantwoord.

3.4 Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht

A. Algemene doelstelling

De Koninklijke Luchtmacht is een modern en technologisch krijgsmachtdeel dat wereldwijd actief is. De luchtmacht ondersteunt bestrijding van internationale onrust en biedt hulp bij rampen. In Nederland zorgt ze voor veiligheid vanuit de lucht door onder andere bewaking en verdediging van het luchtruim. Hiervoor beschikt het krijgsmachtdeel over hooggekwalificeerd personeel, vliegtuigen, helikopters en andere wapensystemen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang en de samenstelling van de luchtmacht en van de mate van gereedheid van de luchtmacht. De luchtmacht is verantwoordelijk voor het operationeel gereedstellen en in stand houden van de lucht- en grondgebonden capaciteit van de krijgsmacht. De luchtmacht is inzetbaar voor zowel expeditionaire taken als (inter)nationale taken. Om de inzetbaarheidsdoelen te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden van de luchtmacht gereed gesteld.

Tabel 16 capaciteiten luchtmacht		
Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
Jachtvliegtuigen	1 x vlucht F16 (kortdurend)	Een groep jachtvliegtuigen inclusief (gevechts) ondersteuning
	Advanced Target Development (langdurig of kortdurend)	Een team ter ondersteuning van het targeting proces
Tactisch luchttransport (kortdurend)	C-130	C-130 inclusief (gevechts)ondersteuning
EN ALTIJD		
Dual capable aircraft	1 x vlucht dual capable aircraft	Een groep jachtvliegtuigen met dual capable capaciteit inclusief ondersteuning
Strategisch luchttransport (langdurig) of AAR (kortdurend)	KDC-10	KDC-10 voor strategisch luchttransport of AAR inclusief (gevechts) ondersteuning
Strategic medevac	Aeromedical evacuation team	Medisch team voor evacuatie door de lucht
Onbemande luchtsystemen (langdurig)	Processing Exploration Dissemination (PED) Cell	Een team analisten en inlichtingenpersoneel ter ondersteuning van het joint ISR proces
Permanente capaciteit NLD t.b.v. nationale veiligheid	Luchtruimbewaking BENELUX	Een groep jachtvliegtuigen voor Quick reaction Alert inclusief (gevechts) ondersteuning

C. Beleidswijzigingen

Opdrachten

Voor de nationale operaties levert de luchtmacht, samen met de Belgische luchtmacht, het gehele jaar een bijdrage aan de luchtruimbewaking van de BENELUX, met twee F-16's ondersteund door de luchtgevechtsleiding (dit is de zogenaamde Quick reaction Air (QRA)). Daarnaast wordt het gehele jaar een NH-90 aan het Station Schip Caribisch Gebied (SSCG) toegewezen, staan de Chinook en Cougar helikopters gedurende enkele maanden geconsigneerd voor de zogenaamde *Fire Bucket Operations* en staat een KDC-10 tot uitfasering (eind 2021) stand-by voor eventuele strategische medische evacuaties.

Ten behoeve van de snelle inzetbare eenheden (SIC) heeft de luchtmacht het gehele jaar een NH-90 gereed voor het *NATO Readiness Initiative* (NRI). Tevens levert ze het gehele jaar *augmentees* aan *NATO Joint Headquarters* (JHQ) ten behoeve van non-artikel V *Crisis Response Operations* (NA5CRO)

en *Special Operations Air Task Group* (SOATG). Daarnaast levert de luchtmacht gedurende de eerste helft van het jaar een NH-90 en twee Cougar helikopters aan Admiraliteit BeNeLux *Taskgroup Deployment 2021* (ABNL TG21) en in de tweede helft van het jaar een NH-90 aan de *Standing NATO Maritime Group One* (SNMG1).

Transities

De luchtmacht doorloopt de komende jaren een aantal ingrijpende transities om te komen tot een moderne vloot. Zo heeft de transitie van de F-16 naar de F-35 een grote impact op de luchtmacht. Er kunnen in 2021 vier F-16's kortdurend ingezet worden voor expeditieaire taken. Tegelijkertijd wordt voor de F-35 gepland om eind 2021 de status *Initial Operational Capable* te behalen, waarmee de eerste vlucht F-35's gereed komt voor expeditieaire taken. In de periode naar 2025 wordt de F-16 vloot en de vulling van de bijbehorende organisatie afgebouwd.

De Chinook ondergaat een vervangings- en moderniseringsprogramma. Hierbij wordt de vloot met drie toestellen uitgebreid, waarbij de Chinook eind 2022 *Initial Operational Capable* is. Ook de Apache ondergaat een modificatieprogramma, waarbij is voorzien dat deze in 2024 weer *Initial Operational Capable* is. Gedurende de transitieperiodes heeft de luchtmacht minder toestellen ter beschikking voor het defensiebrede operationele gereedstellingsproces en worden de normen voor de operationele gereedheid voor beide systemen gereduceerd tot één vlucht.

De Nederlandse krijgsmacht verkrijgt met de *Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle* (MALE UAV) een capaciteit die langdurig tactische en strategische informatie vanuit de lucht kan vergaren. Het leverschema van de MALE UAV is naar achteren geschoven, waardoor de toestellen en de grondstations naar verwachting eind 2021 worden geleverd. Vanaf begin 2022 beschikt Defensie over een *Initial Operational* capaciteit, waarmee de kwaliteit van de inlichtingenondersteuning van missies toeneemt.

Sinds medio 2020 worden taken van de KDC-10 overgenomen door een opbouwende vloot van negen *Multi Role Tanker Transport* (MRTT) vliegtuigen, die middels internationale samenwerking wordt aangeschaft. De laatste KDC-10 faseert eind 2021 uit. Tijdens de transitie en opbouw naar een volledige MRTT-capaciteit is er in de periode tot 2024 minder directe capaciteit beschikbaar voor luchttransport. Het tekort aan strategisch luchttransport wordt evenwel zoveel als mogelijk aangevuld met C-17 capaciteit of inhuur.

Digitale transformatie en innovatie

De komende jaren ontwikkelt de luchtmacht zich tot een *fifth generation air* waarin effecten centraal staan en data en informatiedominantie een fundament vormen. Naast een volledig vernieuwde en gemodificeerde vloot, een wendbare en adaptieve organisatie speelt de verdergaande digitalisering en dataficering (o.a. door de toepassing van *big data* en *data science*) daarin een belangrijke rol.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 17 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 Koninklijke Luchtmacht (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	967.155	894.441	664.006	672.834	668.947	662.541	662.556
Uitgaven	873.248	894.441	664.284	673.111	669.212	662.806	662.821
<i>waarvan juridisch verplicht</i>			92%				
Opdrachten	278.859	258.992	23.525	23.608	22.702	22.730	22.785
- gereedstelling	21.231	20.686	23.525	23.608	22.702	22.730	22.785
- instandhouding materieel	257.628	238.306					
Personele uitgaven	538.723	610.505	623.152	627.213	623.892	619.387	617.447
- waarvan eigen personeel	479.371	505.804	525.043	530.767	534.510	534.905	535.464
- waarvan externe inhuur	5.997	9.547					
- waarvan overige personele exploitatie	53.355	95.154	98.109	96.446	89.382	84.482	81.983
Materiële uitgaven	55.666	24.944	17.607	22.290	22.618	20.689	22.589
- waarvan instandhouding infrastructuur		361					
- waarvan instandhouding IT		5.173					
- waarvan overige materiële exploitatie	55.666	19.410	17.607	22.290	22.618	20.689	22.589
Apparaatsontvangsten	13.799	12.032	12.032	12.111	12.111	12.111	12.111

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «Juridisch verplicht» heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten «opdrachten, personele en materiële uitgaven». Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 volledig verplicht is. Voor 2021 is 92% juridisch verplicht t.o.v. het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Opdrachten

Gereedstelling

Gereedstelling omvat de geraamde uitgaven die worden gedaan voor opwerk- en oefenactiviteiten, alsmede de daarbij behorende huur van oefenterreinen en andere operationele zaken, zoals de inhuur van Red Air. Een voorbeeld van een oefening is *Frisian Flag*. Hiermee organiseert Nederland de grootste Europese multinationale oefening voor jachtvliegtuigen.

Personele uitgaven

Personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten, uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer, reservisteninzet en inhuur personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen (zowel vliegeropleidingen als andersoortige opleidingen), werving, dienstreizen en overige personeelsgebonden uitgaven.

Materiële uitgaven

Materiële uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit goederen en diensten ten behoeve van de bedrijfsvoering, zoals kantoorinrichting en kantoorartikelen, transport en voorlichting. Daarnaast worden hier de uitgaven voor restaurant gerelateerde diensten, kennisontwikkeling, technologische ontwikkeling en innovatie, schadevergoedingen en kosten voor betalingsverkeer verantwoord.

3.5 Artikel 5 Koninklijke Marechaussee

A. Algemene doelstelling

De Koninklijke Marechaussee (KMar) waakt over de veiligheid van Nederland en het Caribisch gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden. Wereldwijd wordt de marechaussee ingezet op plaatsen van strategisch belang. Van koninklijke paleizen tot aan de buitengrenzen van Europa. Van luchthavens in Nederland en het Caribisch gebied tot oorlogs- en crisisgebieden overal ter wereld.

De marechaussee heeft 3 hoofdtaken:

1. Grenspolitietaken;
2. Bewaken en beveiligen;
3. Internationale en militaire politietaken.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is beheersverantwoordelijk en verantwoordelijk voor de vaststelling van de omvang, samenstelling en de vereiste mate van gereedheid van de KMar. De uitvoering is opgedragen aan de KMar. Het gezag over de KMar berust bij meerdere ministeries. Afhankelijk van de betreffende taak zijn dat de ministeries van Justitie en Veiligheid (inclusief de Directoraat-Generaal Migratie, het Openbaar Ministerie en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid), Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie.

In artikel 4 van de Politiewet 2012 wordt de KMar de onderstaande taken opgedragen:

- Het waken over de veiligheid van de leden van het Koninklijk Huis, in samenwerking met andere daartoe aangewezen organen;
- De uitvoering van de politietaken ten behoeve van Nederlandse en andere strijdkrachten en internationale militaire hoofdkwartieren en de personen behorende tot die strijdkrachten en hoofdkwartieren;
- De uitvoering van de politietaken op de luchthaven Schiphol en op de andere door de Minister van JenV en de Minister van Defensie aangewezen luchtvaartterreinen en de beveiliging van de burgerluchtvaart;
- De verlening van bijstand en de samenwerking met de politie krachtens deze wet, daaronder begrepen de assistentieverlening aan de politie bij de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit;
- De uitvoering van de politietaken op plaatsen onder beheer van Onze Minister van Defensie, op verboden plaatsen die krachtens de Wet bescherming staatsgeheimen ten behoeve van de landsverdediging zijn aangewezen en op het terrein van de ambtswoning van Onze Minister-President;
- De uitvoering van de bij of krachtens de Vreemdelingenwet 2000 opgedragen taken, waaronder begrepen de bediening van de daartoe door Onze Minister voor Immigratie en Asiel aangewezen doorlaatposten en het, voor zover in dat verband noodzakelijk, uitvoeren van de politietaken op en nabij deze doorlaatposten, alsmede het verlenen van medewerking bij de aanhouding of voorgeleiding van een verdachte of veroordeelde;
- De bestrijding van mensensmokkel en van fraude met reis- en identiteitsdocumenten;

- Het in opdracht van Onze Minister en Onze Minister van Defensie ten behoeve van De Nederlandsche Bank N.V. verrichten van beveiligingswerkzaamheden.

De Militaire Politiezorgtaak (art 4 lid 1 b PW) wordt zowel nationaal als internationaal en tijdens missies, oefeningen en andere inzet uitgevoerd. Door de uitvoering van deze taken levert de KMar een continue bijdrage aan de veiligheid van de Staat en de integriteit van de Krijgsmacht.

Geplande inzet

Het takenpakket van de KMar is gericht op de veiligheid van de Staat en kent drie hoofdtaken: de grenspolitietaken, bewaken en beveiligen en (inter)nationale en militaire politie(zorg)taken.

1. Grenspolitietaken

De grenspolitietaken van de KMar worden uitgevoerd op basis van de Politiewet, de Vreemdelingenwet en de Schengengrenscodex. Vanuit de grenspolitietaken richt de KMar zich op de bestrijding van illegale migratie, grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme. Naast de grenspolitietaken voert de KMar op de aangewezen luchthavens ook de politietaken uit. Deze taken worden (binnen juridische kaders en zo veel mogelijk) informatie- en risico gestuurd verricht door het optimaal benutten van zowel de informatiepositie van de KMar als die van de ketenpartners, in het fysieke en het digitale domein.

Tabel 18 Grenspolitietaken

Kengetal	Prognose 2021
Aantal geweigerde personen aan de buitengrens door de KMar	2.700
Aantal personen dat aangeeft asiel te willen aanvragen aan de buitengrens en tijdens Mobiel Toezicht Veiligheid (MTV) controles	1.100
Aantal personen dat door tussenkomst van de KMar terugkeert (uitzettingen en verwijderingen)	4.500
Aantal aanhoudingen door de KMar op verdenking van mensensmokkel	150
Aantal onderkende illegalen tijdens MTV controles	700
Aantal gecontroleerde personen tijdens MTV controles	130.000
Aantal inklimmers maritieme grens	900

2. Bewaken en Beveiligen

De KMar draagt zorg voor de bewaking en beveiliging van bepaalde vitale objecten, personen en diensten. De KMar doet dit zelfstandig, in bijstand aan de politie en ook in samenwerking met nationale en internationale publieke en private partners op het gebied van bewaken en beveiligen.

Tabel 19 Bewaken en Beveiligen

Doelstelling	Norm 2021
Het percentage uitvoering Toezichtprogramma Beveiliging Burgerluchtvaart	100%
Het aantal inzetbare Hoog Risico Beveiligingspelotons voor non-permanente bewaking van hoog risico objecten	6
Het servicepercentage beveiligde waardetransporten voor De Nederlandsche Bank	100%
Beschikbare operationele KMar-eenheden voor expeditiepersoonsbeveiliging	(zie matrix inzetbaarheidsdoelen)

3. (Inter)nationale en militaire politie(zorg)taken

Om de inzetbaarheidsdoelen ten behoeve van de hoofddoelstellingen van Defensie te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden van de KMar gereed gesteld.

Tabel 20 capaciteiten marechaussee		
Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
(Inter)nationale en militaire politie(zorg)taken	Expeditionaire taken (langdurig, gezag: MvD)	Elementen voor diverse vormen van expeditionaire inzet zoals civiele politiemijsies, <i>Stability Policing</i> en overige expeditionaire taken.
	<i>Crowd & Riot Control taken (kortdurend, gezag: MvD)</i>	Peloton voor <i>crowd & riot control</i> voor Defensie als onderdeel van een missie.
	<i>Close protection capaciteit CDS (langdurig, gezag: MvD)</i>	Eenheid met speciale beveiligingsopdracht voor CDS van KMar.

Binnen de pijler (inter)nationale- en (militaire) politie(zorg)taken valt een onderscheid te maken tussen militaire politiezorgtaken, civiele vredes- en internationale taken (waaronder de NAVO Militaire Politietaken en *Stability Policing* taken), Defensietaken en de taken van de liaison officieren in het buitenland. In de Politiewet zijn de militaire politiezorgtaken voor Defensie opgedragen aan de KMar. Door het uitvoeren van die taak, onder het gezag van het Openbaar Ministerie, levert de KMar een belangrijke bijdrage aan de integriteit van de Krijgsmacht. De uitoefening van deze taken beperkt zich niet alleen tot het Nederlands grondgebied; de KMar gaat ook mee tijdens uitzendingen, inzet en oefeningen van Nederlandse militaire eenheden buiten Nederland. De KMar kan onder aansturing van de CDS bijvoorbeeld als een «*combat support force enabler*» internationaal worden ingezet op militaire politietaken-functies, ter ondersteuning van militaire operaties onder bevel van een militaire commandant. In Caribisch Nederland is de KMar zelfstandig verantwoordelijk voor de taken die de organisatie ook in het Europese deel van het Koninkrijk heeft. Zo is de KMar onder andere verantwoordelijk voor de grensbewaking van de luchthavens en de zeegrenzen op de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba en verantwoordelijk voor de uitvoering van de politietaken op de door Onze Ministers en Onze Minister van Defensie aangewezen luchthavens op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, alsmede de beveiliging van de burgerluchtvaart. Op Sint-Eustatius en Saba is de KMar belast met de uitvoering van het vreemdelingentoezicht. De KMar ondersteunt daarnaast het politiekorps Caribisch Nederland.

Tabel 21 (Inter)nationale en militaire politie(zorg)taken

Kengetal	Prognose 2021
Aantal misdrijfdoelstellingen (aangeleverd aan militair parket)	500
Beschikbare operationele KMar-eenheden voor internationale crisis- en humanitaire operaties	(zie matrix inzetbaarheidsdoelen)

C. Beleidswijzigingen

Frontex

De Europese grensbewakingsorganisatie Frontex werkt aan het opzetten van een vaste capaciteit ter ondersteuning van lidstaten op gebied van migratie. De consequenties hiervan voor de KMar zijn nog niet volledig inzichtelijk en worden verder uitgewerkt (zodat de uitvoering per 1 januari 2021 voldoet aan de verplichtingen. Besluitvorming over 2022 t/m 2027 vindt pas plaats in de eerste helft van 2021.

Eurostar

De KMar start volgens planning in september/oktober 2020 met de grenscontroles op Amsterdam en Rotterdam Centraal ten behoeve van twee Eurostartreinen. Hiervoor is budget ontvangen voor 2020 en 2021.

Ondermijning

Het huidige kabinet heeft de aanpak van de georganiseerde ondermijnende criminaliteit geïntensiveerd. In het breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit (BOTOC) vindt momenteel besluitvorming plaats over de toekenning van de structurele financiering voor ondermijning (MIT en Bewaken & Beveiligen) naar de diverse departementen. Over het incidentele budget heeft al besluitvorming plaatsgevonden.

HRB

Het wetstraject voor het opnemen van de «Bewaken & Beveiligen» taak van de HRB in de Politiewet loopt en zal naar verwachting in 2021 worden gerealiseerd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 22 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 5 Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	459.737	491.840	463.056	463.769	466.023	467.021	466.315
Uitgaven	460.387	491.840	463.056	463.769	466.023	467.021	466.315
<i>waarvan juridisch verplicht</i>			93%				
Opdrachten	5.051	7.242	6.842	6.842	6.842	6.842	6.842
- gereedstelling	4.974	7.242	6.842	6.842	6.842	6.842	6.842
- instandhouding materieel	77						
Personele uitgaven	440.314	466.528	445.369	443.888	445.222	446.219	445.363
- waarvan eigen personeel	398.462	445.617	427.381	426.368	426.905	427.895	427.177
- waarvan externe inhuur	14.296	1.729					
- waarvan overige personele exploitatie	27.556	19.182	17.988	17.520	18.317	18.324	18.186
Materiële uitgaven	15.022	18.070	10.845	13.039	13.959	13.960	14.110
- waarvan instandhouding infrastructuur							
- waarvan overige materiële exploitatie	15.022	18.070	10.845	13.039	13.959	13.960	14.110
Apparaatsontvangsten	12.478	8.366	4.376	4.376	4.376	4.376	4.376

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «Juridisch verplicht» heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten «opdrachten, personele en materiële uitgaven». Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 volledig verplicht is. Voor 2021 is 93% juridisch verplicht t.o.v. het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Opdrachten

Gereedstelling

Gereedstelling omvat de geraamde uitgaven die worden gedaan voor (de ondersteuning van) de operationele taakuitvoering alsmede voor opwerken oefenactiviteiten. Dit betreft o.a. de operationele rantsoenen, civiele taken en operationele zaken, waaronder het huren van oefenterreinen. De

uitgaven voor oefen- en operationele munitie en instandhouding simulatoren zijn overgegaan naar het financiële instrument «instandhouding materieel». De uitgaven voor onderhoud en ondersteuning van commandovoering zijn overgegaan naar instandhouding IT.

Personele uitgaven

Personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer en inhuur personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, werving, dienstreizen, internationale verhuizingen en overige personeelsgebonden uitgaven. De uitgaven voor militaire uitrustingen zijn overgegaan naar het financiële instrument «instandhouding materieel».

Materiële uitgaven

Materiële uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit goederen en diensten ten behoeve van de bedrijfsvoering, zoals kantoorinrichting en kantoorartikelen, transport, voorlichting. En verder de uitgaven voor restaurant gerelateerde diensten, de uitgaven voor kennis, technologische ontwikkeling en innovatie, schadevergoedingen en kosten voor betalingsverkeer etc. De uitgaven die een relatie hebben met het instandhouden van het materieel, zoals werkplaatsinrichting en militaire artikelen en uitrustingen zijn overgegaan naar het instrument «instandhouding materieel».

3.6 Artikel 6 Investerings

A. Algemene doelstelling

Defensie voorziet in nieuw materieel, infrastructuur en IT-middelen en zij verkoopt, indien aan de orde, groot materieel en infrastructuur.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor het tijdig voorzien in van nieuw materieel, infrastructuur en IT-middelen alsmede de afstoting van overtollig groot materieel en infrastructuur. Tot de investeringen worden gerekend alle planbehoeften met een meerjarig karakter. Dit omvat ook de bijdragen aan de NAVO voor het doen van investeringen en wetenschappelijk onderzoek. Tot de investeringen worden ook bijdragen gerekend aan de instandhouding, die direct samenhangen met de betreffende investering.

C. Beleidswijzigingen

Door de introductie van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF) worden de middelen uit beleidsartikel 6 Investerings via niet-beleidsartikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds overgeheveld naar het DMF.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 23 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 6 Investeringsen							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	4.266.773	3.226.683					
Opdrachten	4.161.635	3.140.145					
<i>Investerings materieel</i>	3.695.843	2.446.007					
<i>Investerings infrastructuur</i>	242.801	265.677					
<i>Investerings IT</i>	222.991	428.461					
Begrotingsreserve		7.552					
Bekostiging	80.774	44.674					
Bijdrage aan internationale organisaties	24.364	34.312					
Uitgaven	2.523.053	2.951.634					
<i>waarvan juridisch verplicht</i>							
Opdrachten	2.426.235	2.865.096					
<i>Investerings materieel</i>	1.920.516	2.133.855					
<i>Investerings infrastructuur</i>	283.898	304.732					
<i>Investerings IT</i>	221.821	426.509					
Begrotingsreserve		7.552					
<i>Reserve valutaschommelingen</i>		7.552					
Bekostiging	72.534	44.674					
<i>Bijdrage grote onderzoeksfaciliteiten</i>							
<i>Technologieontwikkeling</i>							
<i>Kennisgebruik</i>							
<i>Kort-cyclische innovatie</i>							
Bijdrage aan internationale organisaties	24.284	34.312					
<i>Investerings infrastructuur NAVO</i>	24.284	34.312					
Programma ontvangsten	110.797	75.910					
- Verkoopopbrengsten strategisch materieel	72.691	47.658					
- Overige ontvangsten materieel	26.140	19.000					
- Verkoopopbrengsten strategisch infrastructuur	4.291	5.050					
- Overige ontvangsten infrastructuur	4.578	1.220					
- Ontvangsten Internationale organisaties	3.097	2.982					

Budgetflexibiliteit
Niet van toepassing

3.7 Artikel 7 Defensie Materieel Organisatie

A. Algemene doelstelling

De Defensie Materieel Organisatie (DMO) zorgt voor de verwerving van modern, robuust en kwalitatief hoogwaardig en inzetbaar materieel en de beschikbaarstelling van IT-middelen, brandstof, munitie, kleding en uitrusting aan de defensieonderdelen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de aanschaf en de instandhouding van materieel en de afstoting van overtollig materieel van de krijgsmacht. Om de inzetbaarheidsdoelen te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden van de DMO gereed gesteld.

Tabel 24 capaciteiten Defensie Materieel Organisatie

Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
Permanent capaciteit t.b.v. informatiesystemen in operaties	DefCERT Rapid Reaction Teams	Computer Emergency Response Teams.

C. Beleidswijzigingen

Door de introductie van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF) zijn veel onderdelen uit het begrotingsartikel van DMO overgeheveld naar het fonds. De volledige instandhouding en gereedstelling m.u.v. het brandstof-assortiment zit vanaf 2021 in het fonds. De personele exploitatie en het brandstoffenbudget zijn terug te vinden in dit begrotingsartikel.

Verder wordt binnen het KPU-bedrijf een masterplan uitgevoerd wat als doel heeft de structurele betaalbaarheid en toekomstbestendigheid van de KPU-keten te borgen. Binnen het Munitiebedrijf is een soortgelijk traject gestart met als doel enkele knelpunten binnen het proces en de personele capaciteit op te lossen. In de Brede Maatschappelijke Heroverweging (Kamerstuk [32359, nr. 4](#)) bijlage Veiligheid en veranderende machtsverhoudingen is aangegeven dat voor gereedheid en inzet voorraden nodig zijn (munitie, rantsoenen, militaire kleding en uitrusting, geneeskundige verbruiksartikelen, operationele infrastructuur, reservedelen en bedrijfs- en brandstoffen). Stapsgewijs moeten deze voorraden weer worden opgebouwd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 25 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 7 Defensie Materieel Organisatie (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	1.156.092	1.079.166	597.449	600.836	600.182	603.822	607.242
Uitgaven	1.071.290	1.085.835	597.449	600.836	600.182	603.822	607.242
<i>waarvan juridisch verplicht</i>			76%				
Opdrachten	368.569	400.704	142.187	148.460	148.703	151.998	155.428
- gereedstelling	269.291	107.865	142.187	148.460	148.703	151.998	155.428
- instandhouding materieel	99.278	292.839					
Personele uitgaven	408.366	430.349	438.972	438.981	435.998	436.089	436.128
- waarvan eigen personeel	332.005	360.615	385.037	388.834	387.983	388.074	388.164
- waarvan externe inhuur	56.717	51.455	35.346	31.580	29.460	29.408	29.357
- waarvan overige personele exploitatie	19.644	18.279	18.589	18.567	18.555	18.607	18.607
Materiële uitgaven	294.355	254.782	16.290	13.395	15.481	15.735	15.686
- waarvan instandhouding infrastructuur		114					
- waarvan instandhouding IT	220.525	241.360					
- waarvan overige materiële exploitatie	73.830	13.308	16.290	13.395	15.481	15.735	15.686
Apparaatsontvangsten	80.177	50.074	43.405	43.405	43.405	43.405	43.405

Budgetflexibiliteit

Het aandeel juridisch verplicht heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten opdrachten, personele en materiële uitgaven. Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 volledig verplicht is. Voor 2021 is 76% juridisch verplicht ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Gereedstelling

Gereedstelling omvat de geraamde uitgaven die worden gedaan voor opwerk- en oefenactiviteiten. Dit betreft met name brandstof en smeermiddelen.

Personele uitgaven

Personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer en inhuur van personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, werving, dienstreizen en overige personeelsgebonden uitgaven.

Materiële uitgaven

Materiële uitgaven bestaan bij de DMO hoofdzakelijk uit goederen en diensten ten behoeve van de bedrijfsvoering.

3.8 Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando

A. Algemene doelstelling

Het Defensie Ondersteuningscommando (DOSCO) voorziet in een doelmatige en doeltreffende ondersteuning van de krijgsmacht. Het DOSCO draagt zorg voor de levering van ondersteunende diensten aan de krijgsmacht. Een groot deel van de ondersteuning levert het DOSCO zelf, een deel van de ondersteuning wordt geleverd door organisaties buiten het Ministerie van Defensie. Het DOSCO is daarbij de verbindende schakel tussen vraag en aanbod.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een doeltreffende en doelmatige ondersteuning van de krijgsmacht.

C. Beleidswijzigingen

Ten opzichte van de begroting 2020 zijn de gerelateerde uitgaven aan instandhouding infrastructuur verplaatst naar het Defensie Materieelbegrotingsfonds. Er wordt met het strategisch vastgoedplan verder ingezet op het weer op orde krijgen van de vastgoedportefeuille in samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf. Met de validatie van het strategisch vastgoedplan is gebleken dat de ramingen van het benodigde investeringsbudget en het instandhoudingsbudget nog altijd ruim boven het beschikbare budget blijven (Kamerstuk [34 919, nr. 64](#)). Er wordt onderzocht welke handelingsperspectieven er zijn om de mismatch tussen de geraamde en beschikbare budgetten te verkleinen. Daarbij wordt kritisch gekeken naar ander en zo optimaal mogelijk gebruik van het vastgoed en naar de mogelijkheden om de footprint te verkleinen (Kamerstuk [34 919, nr. 55](#)). Verder zijn er geen significante wijzigingen ten opzichte van de begroting van 2020.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 26 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	1.401.191	1.534.301	1.150.195	1.157.559	1.139.040	1.138.665	1.138.448
Uitgaven	1.393.756	1.538.640	1.150.195	1.157.559	1.139.040	1.138.665	1.138.448
Waarvan juridisch verplicht			67%				
Opdrachten	133	8.800					
- gereedstelling	133						
- instandhouding materieel		8.800					
Inkomensoverdrachten	34.444	50.422	60.769	65.635	48.528	48.593	47.099
- waarvan Nationaal Fonds Ereschuld	34.444	50.222	57.069	58.435	44.828	44.893	43.399
- waarvan reservering schadevergoedingen chroom 6 Defensie		200	3.700	7.200	3.700	3.700	3.700
Personele uitgaven	771.503	794.119	808.400	801.028	804.250	803.969	804.729
- waarvan eigen personeel	581.098	602.190	637.108	631.350	637.875	637.795	637.915
- waarvan externe inhuur	26.031	26.823	2.865	2.840	2.840	2.840	2.840
- waarvan overige personele exploitatie	150.599	152.071	154.732	153.143	149.020	150.299	150.939
- waarvan attachés	13.774	13.035	13.695	13.695	14.515	13.035	13.035
Materiële uitgaven	587.676	685.299	281.026	290.896	286.262	286.103	286.620
- waarvan instandhouding infrastructuur	413.376	410.276					
- waarvan overige materiële exploitatie	168.563	265.803	273.742	283.612	278.978	278.821	279.338
- waarvan attachés	5.737	9.220	7.284	7.284	7.284	7.282	7.282
Apparaatsontvangsten	89.784	87.355	68.478	68.478	68.478	68.478	68.478

Met de huidige budgetten voor instandhouding en de vele benodigde (nood)reparaties is het moeilijk het noodzakelijk onderhoud te blijven plegen: er is al lange tijd sprake van een ongezonde balans tussen niet-planbaar en planbaar onderhoud. Hierdoor gaat de kwaliteit van het vastgoed verder achteruit. Daarom wordt een deel van het vrijgemaakte investeringsbudget besteed aan instandhoudingsmaatregelen op korte termijn (Kamerstuk 34 919, nr. 55). Daarnaast zal het IBO Vastgoed Defensie in 2021 voltooid worden. In het IBO Vastgoed zal onderzocht worden welke beleidsopties en vormgeving van het vastgoedmanagement helpen, parallel aan de objectgerichte revitalisering, om de komende 5 tot 10 jaar, een doelmatige, toekomstvaste, duurzame en compliant vastgoedportefeuille te realiseren en te houden.

Budgetflexibiliteit

Het aandeel «juridisch verplicht» heeft betrekking op de leveringen van goederen en/of diensten, waarvan overeenkomsten zijn aangegaan voor de financiële instrumenten «opdrachten, personele en materiële uitgaven». Bij de personele uitgaven wordt ervan uitgegaan dat het budget voor salarissen voor 2021 en bij inkomensoverdrachten, het Nationaal Fonds Ereschuld volledig verplicht zijn. Voor 2021 is 67% juridisch verplicht t.o.v. het totaal beschikbare budget.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Personele uitgaven

Personele uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen, woon-werkverkeer en inhuur van het personeel. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, werving, dienst-reizen, internationale verhuizingen en overige personeelsgebonden uitgaven. De salarissen van het attaché personeel worden afzonderlijk gepresenteerd omdat deze uitgaven onder de internationale inzet (BIV) uitgaven vallen.

Materiële uitgaven

Onder materiële uitgaven worden de geraamde uitgaven voor overige materiële exploitatie en de attachés weergegeven. De uitgaven voor de overige materiële exploitatie bestaan onder andere uit catering, facilitaire dienstverlening, mediadienstverlening, gezondheidszorg, beveiliging, energie en water, schoonmaak en wereldwijd transport van personen en goederen.

Inkomensoverdracht

De uitgaven voor het Nationaal Fonds Ereschuld worden verantwoord bij het DOSCO onder het financieel instrument inkomensoverdrachten. Dit fonds is ingesteld voor militairen die een handicap, trauma of andere aandoening hebben opgelopen tijdens missies naar het buitenland. Hierin zijn de budgetten voor schadevergoedingen en regelingen voor schadevergoedingen voor veteranen ondergebracht.

4. Niet-beleidsartikelen

4.1 Artikel 9 Algemeen

Algemene doelstelling

In dit artikel worden de departementsbrede programma-uitgaven begroot. Het betreft subsidies, bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken, bijdragen aan internationale organisaties, opdrachten, bekostiging, inkomensoverdrachten en overige materiële exploitatie.

A. Budgettaire gevolgen

Tabel 27 Budgettaire gevolgen artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	103.992	152.982	162.600	165.379	166.325	167.648	160.701
Uitgaven	93.786	155.673	162.600	165.379	166.325	167.648	160.701
Subsidies	30.978	37.933	31.529	31.447	31.527	31.530	31.555
- subsidies		37.933	31.529	31.447	31.527	31.530	31.555
Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken		46.174	46.192	46.210	46.209	46.210	46.209
- kennisopbouw TNO via EZK		43.604	43.621	43.638	43.638	43.638	43.638
- kennisopbouw NLR via EZK		533	534	535	534	535	534
- kennisopbouw MARIN via EZK		1.726	1.726	1.726	1.726	1.726	1.726
- overige bijdragen		311	311	311	311	311	311
Bijdrage aan (inter)nationale organisaties	47.319	53.265	68.983	68.786	69.888	70.791	70.890
- bijdrage aan de NAVO		47.356	53.194	53.249	54.347	55.250	55.249
- bijdrage aan internationale samenwerking		5.338	5.228	4.973	4.973	4.973	5.071
- overige bijdragen		571	10.561	10.564	10.568	10.568	10.570
Opdrachten	9.826	11.103	12.080	10.620	10.384	10.799	8.229
- opdrachten beleid		7.599	8.531	7.071	6.835	7.240	4.677
- opdrachten milieu beleid		1.933	2.033	2.033	2.033	2.033	2.033
- overige opdrachten		1.571	1.516	1.516	1.516	1.526	1.519
Bekostiging	4.448	3.512	3.816	3.816	3.817	3.818	3.818
- bekostiging diverse instellingen	4.448	3.512	3.816	3.816	3.817	3.818	3.818
Inkomensoverdrachten	1.215	3.686		4.500	4.500	4.500	
Reservering regeling uitkering chroom 6 Defensie	1.215	3.686		4.500	4.500	4.500	
Programmaontvangsten	893	825					

B. Toelichting op de financiële instrumenten

Subsidies

De subsidies worden verleend aan instellingen die voor Defensie een toegevoegde waarde hebben en die defensiebeleid voor (een) bijzondere doelgroep(en) uitvoeren, omdat zij hiertoe beter geëquipeerd zijn. De defensiesubsidies zijn er op gericht de exploitatie van stichtingen en daarmee de uitvoering van hun doelen, in stand te houden. De subsidies zijn te verdelen in subsidies voor Veteranenzorg, alsmede voor cultureel erfgoed en tradities. Daarnaast worden subsidies verstrekt op het gebied van onderwijs, kennis en technologie. Een overzicht van de subsidies is opgenomen in bijlage 7.4.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken

Defensie gebruikt het centrale budget voor kennis en innovatie om bij MARIN, NLR en TNO een defensiespecifieke kennisbasis in stand te houden. De instandhouding van de kennisbasis krijgt concreet vorm via programmafinanciering. Via vraagsturing wordt jaarlijks een deel van de defensieonderzoeksprogramma's vernieuwd. De vernieuwing krijgt deels gestalte in de vorm van risicodragend verkennend onderzoek naar nieuwe technologieën, waaronder kunstmatige intelligentie, 3D-printing en bio- en nanotechnologie. Vanuit de opgebouwde kennis laat Defensie zich vervolgens adviseren en ondersteunen bij de beleidsvorming, verwerving en onderhoud van materieel, opleiding en training, bedrijfsvoering en operationeel optreden. Met de uitvoering van onderzoeksprogramma's en -projecten krijgt de Strategie-, Kennis- en Innovatieagenda 2021–2025 invulling. Daarnaast voorziet de Defensienota in extra onderzoek op het terrein van cyber, informatiegestuurd optreden, slagkracht in het land-, lucht- en zeedomein en nieuwe technologieën.

De overige bijdragen betreffen de bijdragen aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken inzake de Adviesraad Internationale Vraagstukken en de Atlantische Commissie.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

De bijdragen aan de NAVO hebben betrekking op NAVO-exploitatie uitgaven, waaronder exploitatie uitgaven voor AWACS-vliegtuigen en voor de NAVO-commandostructuur en -programma's. De Internationale Militaire Samenwerking omvat militaire samenwerkingsactiviteiten die Defensie in internationaal verband uitvoert (bijvoorbeeld VJTF).

Opdrachten

Dit betreft directe bestedingen aan derden ten behoeve van het beleid en rechtspositionele ondersteuning. Overige uitgaven hebben tevens betrekking op de behandeling en uitvoering van schadevergoedingen en de beleidsuitgaven voorafgaand aan energie- en milieuwetgeving van de Defensie organisatie.

Bekostiging

Dit betreft uitgaven voor beleidsuitvoering aan instellingen zoals de Stichting Faciliteiten Centraal Georganiseerd Overleg Militairen, ondersteuning sector Defensie en de collectiviteitsregeling Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV).

Inkomstenoverdrachten

Inkomstenoverdrachten betreft de uitkeringsregeling voor chroom-6 slachtoffers: de Regeling Uitkering Defensie chroom-6 (zie Kamerstukken vergaderjaar 2018–2019, [35 210 X, nr. 2](#)).

4.2 Artikel 10 Apparaat Kerndepartement

Algemene doelstelling

Inzet is de kerntaak van Defensie. De Bestuursstaf (BS) geeft hier namens de Minister sturing aan door het formuleren van het defensiebeleid, het toewijzen van middelen aan alle defensieonderdelen, het toezicht houden op de besteding daarvan, het opstellen van kaders voor de Defensiebrede bedrijfsvoering en het bijdragen aan militaire pensioenen en uitkeringen.

A. Budgettaire gevolgen

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	1.682.781	1.545.650	1.627.606	1.613.832	1.581.773	1.554.479	1.509.735
Uitgaven	1.675.816	1.546.377	1.627.606	1.613.832	1.581.773	1.554.479	1.509.317
Personele uitgaven	1.660.335	1.522.900	1.590.473	1.575.350	1.541.888	1.514.813	1.471.789
- waarvan eigen personeel	198.776	236.825	271.493	277.119	277.515	277.044	277.677
- waarvan externe inhuur	7.986	11.957	970	565			
- waarvan overige personele exploitatie	14.705	13.582	14.341	14.545	14.645	14.606	14.605
- waarvan uitkeringen (pensioenen en wachtgeld)	1.438.868	1.260.536	1.303.669	1.283.121	1.249.728	1.223.163	1.179.507
Materiële uitgaven	15.481	23.477	37.133	38.482	39.885	39.666	37.528
- waarvan overige materiële exploitatie	15.481	23.477	37.133	38.482	39.885	39.666	37.528
Apparaatsontvangsten	13.362	8.703	7.728	7.728	7.728	7.728	7.728

B. Toelichting op de financiële instrumenten

Personele uitgaven

De personele uitgaven bestaan uit salarissen, sociale lasten en uitgaven voor toelagen en reiskosten woon-werkverkeer. De overige personele exploitatie bestaat uit opleidingen, dienstreizen en overige persoonsgebonden uitgaven. De post «waarvan uitkeringen» betreft de militaire pensioenen, AOW-gat compensatie, UKW en verstrekking van uitkeringen in het kader van de sociale zekerheid, waaronder het Sociaal Beleidskader en overige regelingen voor voormalig defensiepersoneel.

Bestuursstaf

De Bestuursstaf (bestaande uit (hoofd)directies, Defensiestaf en bijzondere organisatie eenheden) draagt zorg voor een beheerste uitvoering van het beleidsproces en de bedrijfsvoering van het Ministerie van Defensie. De uitgaven die daarmee gemoeid zijn, betreffen vooral salarissen voor burger- en militair personeel, persoonsgebonden uitgaven, externe inhuur en overige exploitatie. De Bijzondere Organisatie Eenheden van de Bestuursstaf bestaan uit de Inspecteur-Generaal van de Krijgsmacht (IGK), Inspecteur-Generaal Veiligheid (IGV) die aan het hoofd staat van een Inspectie Veiligheid Defensie (IVD), de Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA), de Inspectie Militaire Gezondheid (IMG), de Centrale Organisatie Integriteit Defensie (COID), het Militair Huis van de Koning (MHK) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Als grootste Bijzondere Organisatie Eenheid (BOE) ressorterend onder de Bestuursstaf is de MIVD belast met de ondersteuning van Defensie op het gebied van het leveren van kwalitatief hoogwaardig inlichtingen- en

veiligheidsinformatie. Daarmee levert de MIVD een onmisbare bijdrage aan de opbouw, de gereedstelling en de inzet van de krijgsmacht en de informatiepositie van Nederland. De uitgaven die daarmee binnen dit artikel gemoeid zijn, betreffen vooral salarissen voor burger- en militair personeel, persoonsgebonden uitgaven en overige niet gecentraliseerde exploitatie uitgaven.

Overig

Om de inzetbaarheidsdoelen te bereiken worden de volgende capaciteiten en inzetbare eenheden (budgettair vallend onder het kerndepartement, aansturing door CDS) gereed gesteld.

Tabel 29 capaciteiten CDS		
Capaciteit	Inzetbare eenheid	Omschrijving
NLD Commando Speciale Strijdkrachten		
Permanent capaciteit t.b.v. aansturen geheime operaties en operaties speciale eenheden	NLD Special Operations Command	Nationaal operationeel hoofdkwartier voor de inzet, aansturing en coördinatie van nationaal en/of internationaal aangestuurde speciale operaties
NLD/BEL/DNK CSOCC (kortdurend)	NLD/BEL/DNK CSOCC	Nederlands deel van een hoofdkwartier (i.s.m. Denemarken en België) voor de inzet van Speciale Operaties
Defensie Cyber Commando		
Cybercapaciteit	Cyberteams	Teams voor operationele militaire cybercapaciteit.

C. Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten

Tabel 30 Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en zbo's/rwt's (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	6.772.293	6.871.491	6.333.838	6.384.266	6.361.897	6.330.581	6.284.674
Apparaat Kerndepartement	1.675.816	1.546.377	1.627.606	1.613.832	1.581.773	1.554.479	1.509.317
Uitvoeringsorganisaties	5.096.477	5.325.114	4.706.232	4.770.434	4.780.124	4.776.102	4.775.357
Koninklijke Marine	729.240	762.266	758.841	771.732	776.398	777.948	774.615
Koninklijke Landmacht	1.255.612	1.278.252	1.305.730	1.347.972	1.356.044	1.356.003	1.358.070
Koninklijke Luchtmacht	594.389	635.449	640.759	649.503	646.510	640.076	640.036
Koninklijke Marechaussee	455.336	484.598	456.214	456.927	459.181	460.179	459.473
Defensie Materieel Organisatie	702.721	685.131	455.262	452.376	451.479	451.824	451.814
Defensie Ondersteuningscommando	1.359.179	1.479.418	1.089.426	1.091.924	1.090.512	1.090.072	1.091.349
Totaal apparaatsuitgaven	6.772.293	6.871.491	6.333.838	6.384.266	6.361.897	6.330.581	6.284.674

4.3 Artikel 11 Geheim

Algemeen

Het niet-beleidsartikel Geheim op basis van artikel 2.8 van de Comptabiliteitswet 2016 kent geen artikelonderdelen. Dit niet-beleidsartikel is bestemd voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten waarvoor geldt dat openbaarmaking via toedeling aan een expliciet beleidsartikel niet in het belang van de Staat is.

A. Budgettaire gevolgen

Tabel 31 Budgettaire gevolgen artikel 11 Geheim (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	14.617	14.720	15.068	15.068	15.068	15.068	15.068
Uitgaven	14.617	14.685	15.068	15.068	15.068	15.068	15.068

B. Toelichting op de financiële instrumenten

De geheime uitgaven worden jaarlijks toegelicht aan het college van de Algemene Rekenkamer en het bevat tevens het budget voor MIVD gerelateerde uitgaven t.b.v. internationale inzet (BIV).

4.4 Artikel 12 Nog onverdeeld

Algemeen

Het niet-beleidsartikel Nog onverdeeld bestaat uit verplichtingen, uitgaven en ontvangsten. Uitgaven worden onverdeeld naar loonbijstelling, prijsbijstelling, onvoorzien en een eventuele taakstelling (negatief bedrag).

A. Budgettaire gevolgen

Tabel 32 Budgettaire gevolgen artikel 12 Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen		132.724	51.629	65.500	62.930	65.221	101.948
Uitgaven		41.322	51.629	65.500	62.930	65.221	101.948
Loonbijstelling							
Prijsbijstelling							
Nog onverdeeld		41.322	51.629	65.500	62.930	65.221	101.948
Ontvangsten							

B. Toelichting op de financiële instrumenten

Geen bijzonderheden.

4.5 Artikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds

A. Algemene doelstelling

Op dit artikel worden de bijdragen aan het Defensiematerieelbegrotingsfonds verantwoord.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Zaken die op het Defensiematerieelbegrotingsfonds worden verantwoord zijn terug te vinden in de verschillende beleidsartikelen op de begroting Hoofdstuk X.

C. Beleidswijzigingen

Voor de beleidswijzigingen wordt verwezen naar de betreffende beleidsartikelen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 33 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds (bedragen x € 1.000)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen			8.448.390	4.085.843	4.926.960	4.577.432	4.383.734
Uitgaven			4.511.343	4.854.498	4.643.817	4.697.356	4.286.367
Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds			4.511.343	4.854.498	4.643.817	4.697.356	4.286.367
Ontvangsten							

Budgetflexibiliteit

De mate van budgetflexibiliteit is terug te vinden bij de afzonderlijke artikelen van het Defensiematerieelbegrotingsfonds.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Het betreft hier de bijdrage vanuit de begroting Hoofdstuk X Defensie aan hoofdstuk K Defensiematerieelbegrotingsfonds ten behoeve van uitgaven die op het fonds worden verantwoord.

5. Begroting agentschappen

5.1 Paresto

Algemeen

Het baten-lastenagentschap Paresto maakt deel uit van het Defensie Ondersteuningscommando (DOSCO). Paresto is een professionele interne cateringorganisatie die in opdracht van Defensie een pakket aan catering-ondersteuning levert aan haar gehele organisatie en aan (NAVO)-bondgenoten op Nederlands grondgebied. Dit gebeurt met een sterke focus op kwaliteit én met de wensen van gasten en opdrachtgevers als uitgangspunt. Paresto houdt voor de periode vanaf 2021 rekening met een groei van de Defensie-organisatie, voortkomend uit het pakket van maatregelen uit de Defensienota. De Defensienota heeft onder meer effect op het inperken van voorgenomen sluitingen van kazernes en defensieeterreinen, maar ook op de versterking van de bedrijfsvoering middels het repareren van tekortkomingen in mensen en (productie)middelen

Tabel 34 Begroting van baten-lastenagentschap voor het jaar 2021 (bedragen x € 1.000)

(bedragen x € 1.000)	Stand Slotwet 2019	Vastgestelde begroting 2020	2021	2022	2023	2024	2025
Baten							
Omzet							
waarvan omzet moederdepartement	50.059	52.652	56.728	55.845	55.794	55.616	55.480
waarvan omzet overige departementen	406	480	495	495	495	495	495
waarvan omzet derden	17.303	15.895	17.953	17.953	17.953	17.953	17.953
Vrijval voorzoningen	–	–	–	–	–	–	–
Bijzondere baten	1.490	900	–	–	–	–	–
Rentebaten	–	–	–	–	–	–	–
Totaal baten	69.258	69.927	75.176	74.293	74.242	74.064	73.928
Lasten							
Apparaatskosten							
- Personele kosten	44.449	46.203	49.387	49.287	49.243	49.106	48.971
<i>waarvan eigen personeel</i>	<i>37.047</i>	<i>40.281</i>	<i>41.128</i>	<i>41.682</i>	<i>41.995</i>	<i>42.218</i>	<i>42.442</i>
<i>waarvan inhuur externen</i>	<i>6.900</i>	<i>5.100</i>	<i>7.560</i>	<i>6.897</i>	<i>6.534</i>	<i>6.171</i>	<i>5.808</i>
<i>waarvan overige personele kosten</i>	<i>502</i>	<i>822</i>	<i>699</i>	<i>709</i>	<i>714</i>	<i>718</i>	<i>722</i>
- Materiële kosten	26.445	23.659	25.733	24.950	24.957	24.957	24.957
<i>waarvan apparaat ICT</i>	<i>695</i>	–	–	–	–	–	–
<i>waarvan bijdrage aan SSO's</i>	–	–	–	–	–	–	–
<i>waarvan overige materiële kosten</i>	<i>1.015</i>	<i>750</i>	<i>1.000</i>	<i>1.000</i>	<i>1.000</i>	<i>1.000</i>	<i>1.000</i>
Afschrijvingskosten							
- Materieel	78	66	56	56	42	–	–
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>	<i>3</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>
- Immaterieel	–	–	–	–	–	–	–
Dotaties voorzoningen	–	–	–	–	–	–	–
Overigekosten							
Bijzondere lasten	55	–	–	–	–	–	–
Rentelasten	–	–	–	–	–	–	–
Totaal Lasten	71.028	69.927	75.176	74.293	74.242	74.064	73.928

Toelichting bij begroting baten en lasten

Baten

Omzet moederdepartement

De omzet moederdepartement bestaat uit de omzet werkgeversbijdragen en de lopende bedrijfsvoering waaronder de cateringkosten van het Militair Revalidatie Centrum. De omzet werkgeversbijdragen bestaat uit de aan de opdrachtgever in rekening gebrachte bedragen om conform de opgestelde afspraken ondersteuning te leveren op de locaties. De stijging van de omzet moederdepartement ten opzichte van de realisatie 2019 is met name te verklaren door prijsbijstellingen en het toepassen van de prijsindexatie.

De omzet moederdepartement is als volgt in te delen:

Tabel 35 Omzet moederdepartement					
Bedragen in miljoenen euro's	2021	2022	2023	2024	2025
Omzet moederdepartement:	56.728	55.845	55.794	55.616	55.480
- Waarvan direct gerelateerd aan geleverde producten/diensten	24.926	24.010	23.930	23.760	23.624
- Waarvan voor de dienstverlening op locaties:	31.802	31.835	31.864	31.856	31.856

Omzet overige departementen

De omzet overige departementen betreft de opbrengst die Paresto in rekening brengt voor onder meer de hofmeesters van de Dienst Koninklijk Huis, maar ook met het oog op opdrachten voor andere rijksdiensten als politie en justitie.

Omzet derden

De omzet derden betreft met name de opbrengst van de bijdragen die Paresto in haar bedrijfsrestaurants in rekening brengt bij zowel de eigen defensiemedewerkers als eventuele andere gasten. Ook valt onder deze omzetcategorie de opbrengst uit banqueting-activiteiten op kazernes en defensieterreinen.

Lasten

Personele kosten

Begin 2021 bestaat de personele sterkte van Paresto uit 707 vte'n. Vanwege natuurlijke uitstroom, de groei van Defensie en versterking van de bedrijfsvoering neemt de personele sterkte in 2021 toe tot 727 vte'n, wat de stijging in personele kosten verklaart. Waar nodig doet Paresto een beroep op externe inhuur. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het vervangen van zieke collega's, piekdrukke of noodzakelijke inzet tijdens (grote) evenementen. Vanwege de schaarste op de (uitzend)markt en de hieruit voortvloeiende hogere inhuurvergoeding zoekt Paresto steeds meer naar mogelijkheden om hier vast personeel voor in te zetten.

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan voor 95 procent uit de kosten van de ingrediënten voor maaltijden en consumpties. De producentenbonussen zijn in mindering gebracht op de ingrediëntskosten. De overige materiële kosten bestaan voornamelijk uit exploitatiekosten van de locaties en het servicekantoor. De afschrijvingskosten hebben betrekking op de kleding voor medewerkers en de vervanging van klein materieel.

Tabel 36 Kasstroomoverzicht over het jaar 2021 (bedragen x € 1.000)

(bedragen x € 1.000)	Stand Slotwet 2019	Vastgestelde begroting					
		2020	2021	2022	2023	2024	2025
1. Rekening courant RHB 1/1	11.403	6.813	6.813	6.813	6.813	6.813	6.813
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	663	69.927	75.176	74.293	74.242	74.064	73.928
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 5.319	- 69.927	- 75.176	- 74.293	- 74.242	- 74.064	- 73.928
2. Totaal operationele kasstroom	- 4.656	-	-	-	-	-	-
Totaal investeringen (-/-)	66	-	-	-	-	-	-
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+/+)	-	-	-	-	-	-	-
3. Totaal investeringskasstroom	66	-	-	-	-	-	-
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	-	-	-	-	-	-	-
Eenmalige storting door moederdepartement (+/+)	-	-	-	-	-	-	-
Aflossingen op leningen (-/-)	-	-	-	-	-	-	-
Beroep op leenfaciliteit (+/+)	-	-	-	-	-	-	-
4. Totaal financieringskasstroom	-	-	-	-	-	-	-
5. Rekening courant RHB 31/12	6.813	6.813	6.813	6.813	6.813	6.813	6.813

Toelichting bij het kasstroomoverzicht

In het overzicht van de kasstromen staat de meerjarige verwachting van de omvang centraal, alsmede de besteding van de beschikbare investeringsruimte en de liquiditeitsverwachting. Vanaf 2021 verwacht Paresto geen mutaties in de investerings- en financieringskasstroom.

Doelmatigheidsparagraaf

Onderstaande tabel is onderverdeeld in een generiek deel en een specifiek deel. Deze indeling vloeit voort uit de aard van de ondersteuning door Paresto en de sturing op de bruto marge van de locaties. De hiermee samenhangende indicatoren zijn daarom als specifiek benoemd.

Daarnaast is de omzet verkopen onder te verdelen in de volgende productgroepen:

- De omzet regulier betreft onder andere de verkopen in de bedrijfsrestaurants en kantines op locaties;
- De omzet niet regulier is omzet van onder andere evenementen (zoals Invictus Games), vergaderingen, diners en recepties die op locaties worden gehouden.

Tabel 37 Overzicht doelmatigheidsindicatoren

	Realisatie 2019	Begroting 2020	Raming 2021	2022	2023	2024	2025
Generiek deel							
Totaal omzet verkopen (x € 1.000)	37.378	37.254	43.332	42.263	42.275	42.275	42.275
- waarvan regulier	26.319	26.231	29.938	29.200	29.208	29.208	29.208
- waarvan niet-regulier	11.059	11.022	13.394	13.063	13.067	13.067	13.067
Vte'n totaal	805	816	831	832	832	832	831
- waarvan in eigen dienst	695	747	727	737	742	747	751
- waarvan inhuur	110	69	104	95	90	85	80
Saldo van baten en lasten	- 2,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Specifiek deel							
Aantal locaties	76	76	76	76	76	76	76
Productiviteit per medewerker (omzet per Vte)	46.433	45.656	52.131	50.819	50.811	50.840	50.877
% Ziekteverzuim	7,3%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
% Bruto marge locaties	32,5%	37,5%	42,5%	42,5%	42,5%	42,5%	42,5%

Toelichting

Het overgrote deel van de kosten van Paresto bestaat uit personele en ingrediëntkosten. De doelmatigheid van Paresto komt onder andere tot uitdrukking in een zo doelmatig mogelijke inzet van deze middelen. Twee belangrijke graadmeters daarvoor zijn de productiviteit per vte (omzet / aantal vte) en het percentage bruto marge (verbruik ten opzichte van de omzet). Door een toename in omzet, laat de productiviteit per vte in 2021 een lichte stijging zien. De jaren daarna stabiliseert de productiviteit per vte, door zowel een stabiele omzet als gelijkblijvend personeelsbestand. De stijging van de brutomarge ten opzichte van de realisatie 2019 komt door een hogere omzet door prijsbijstellingen en het wegvallen van kosten voor calamiteitencatering.

6. Departement specifieke informatie

In dit hoofdstuk bieden wij u inzicht in:

- Militaire pensioenen en uitkeringen;
- Verdeling van de apparaatsuitgaven;
- Overzicht formatie defensiepersoneel;
- Invulling *cyber & space* middels ruimte(vaart)¹;
- Chroom-6.

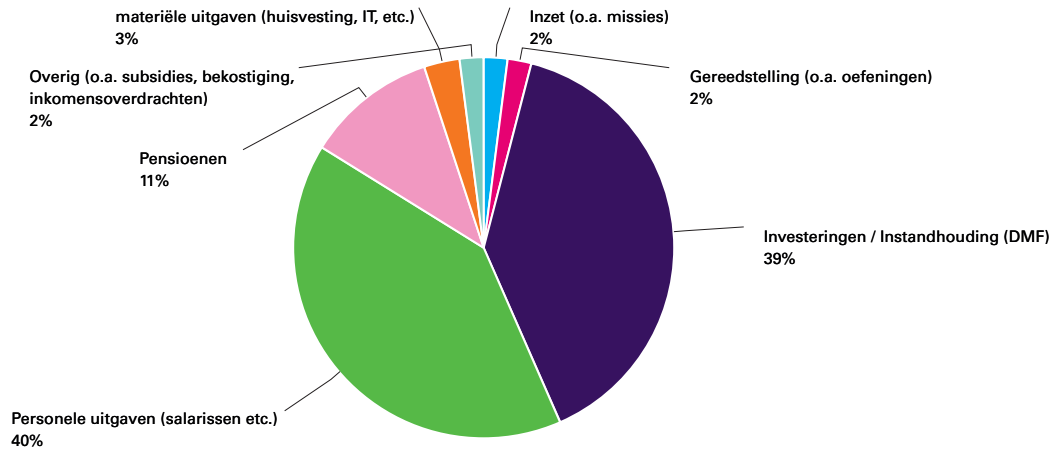
¹ De Kamer heeft verzocht in de Defensiebegroting *cyber* en *space* duidelijk te specificeren en uit te werken, zodat inzichtelijk wordt welke activiteiten c.q. doelstellingen gesteld worden en welke financiële middelen hiervoor beschikbaar gesteld worden (Kamerstuk [35000 X, nr. 46](#)). *Cyber* is inmiddels een onderdeel van de begroting en komt aan bod in de beleidsagenda, beleidsartikel 7 Defensie Materieel Organisatie en niet-beleidsartikel 10 Apparaat Kerndepartement. *Space* is nog geen onderdeel van de begroting.

6.1 Militaire pensioenen en uitkeringen

Militaire pensioenen en uitkeringen

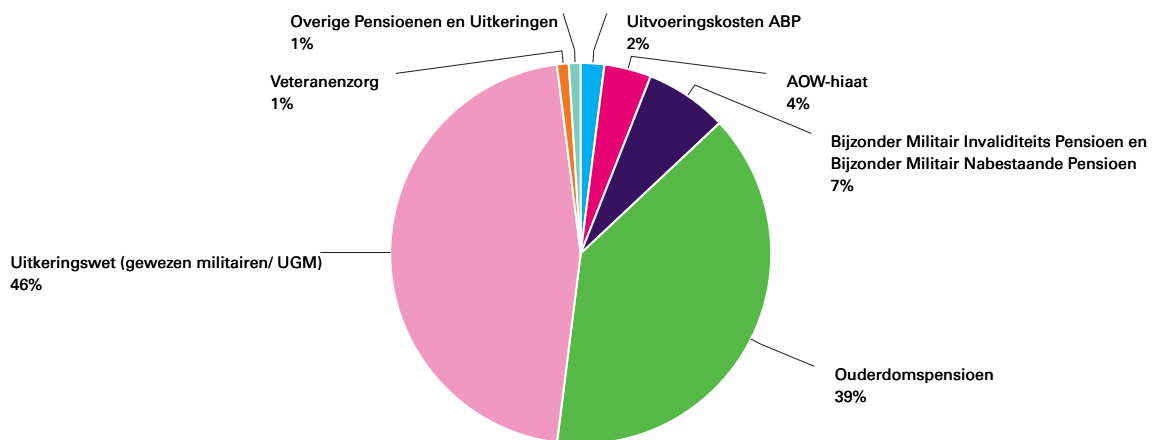
Op verzoek van de Kamer is in onderstaande grafiek te zien wat de relatieve verdeling is van de militaire pensioenen en uitkeringen ten opzichte van de absolute begroting:

Figuur 5 Relatieve verdeling pensioenen en uitkeringen

De pensioenen en uitkeringen zijn als volgt verdeeld:

Figuur 6 Verdeling pensioenen en uitkeringen

6.2 Verdeling van de apparaatsuitgaven

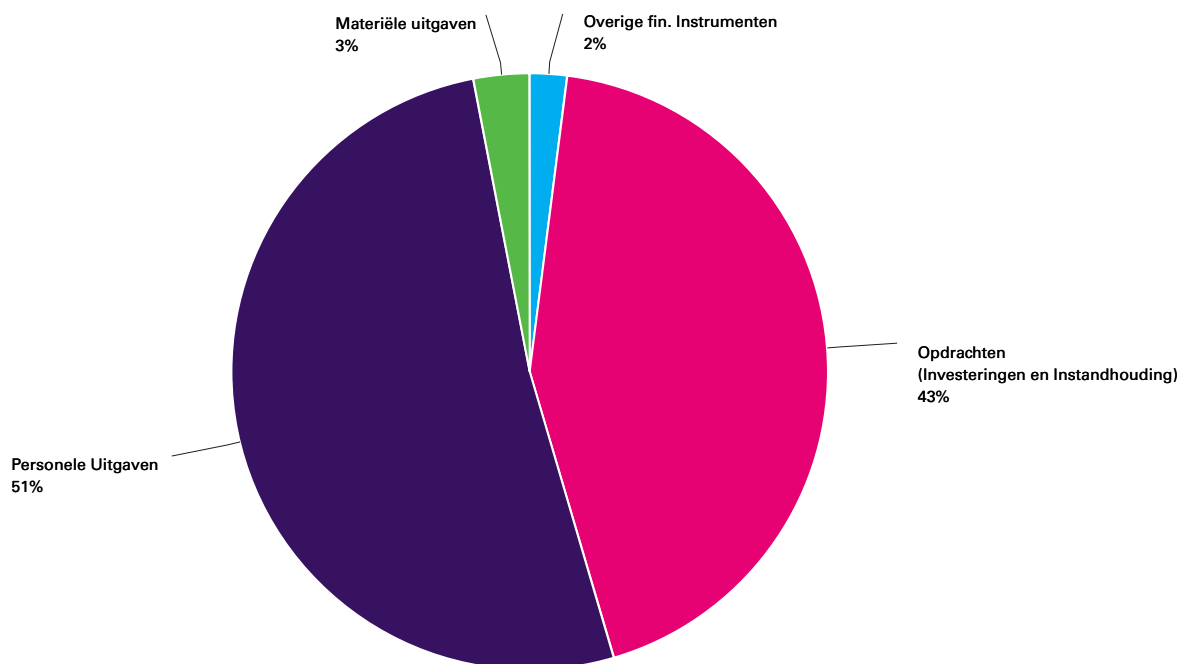
Verdeling van de apparaatsuitgaven

De apparaatsuitgaven van Defensie zijn als volgt verdeeld over de beleids- en niet beleidsartikelen:

Tabel 38 Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten Ministerie van Defensie bedragen x € 1 000							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Verplichtingen	6.772.293	6.871.491	6.333.838	6.384.266	6.361.897	6.330.581	6.284.674
Apparaat Kerndepartement	1.675.816	1.546.377	1.627.606	1.613.832	1.581.773	1.554.479	1.509.317
Uitvoeringsorganisaties	5.096.477	5.325.114	4.706.232	4.770.434	4.780.124	4.776.102	4.775.357
Koninklijke Marine	729.240	762.266	758.841	771.732	776.398	777.948	774.615
Koninklijke Landmacht	1.255.612	1.278.252	1.305.730	1.347.972	1.356.044	1.356.003	1.358.070
Koninklijke Luchtmacht	594.389	635.449	640.759	649.503	646.510	640.076	640.036
Koninklijke Marechaussee	455.336	484.598	456.214	456.927	459.181	460.179	459.473
Defensie Materieel Organisatie	702.721	685.131	455.262	452.376	451.479	451.824	451.814
Defensie Ondersteuningscommando	1.359.179	1.479.418	1.089.426	1.091.924	1.090.512	1.090.072	1.091.349
Totaal apparaatsuitgaven	6.772.293	6.871.491	6.333.838	6.384.266	6.361.897	6.330.581	6.284.674

Grafische weergave van de verhouding apparaatsuitgaven (personele en materiële uitgaven) t.o.v. overige financiële instrumenten (programma).

Figuur 7 Verhouding apparaatsuitgaven t.o.v. overige financiële instrumenten

6.3 Overzicht formatie defensiepersoneel

Zoals toegezegd in Kamerstuk 32 733, nr. 37 zijn hieronder de tabellen opgenomen waarin defensiebreed de aantallen per rang of schaal worden vermeld.

Tabel 39 Overzicht formatie defensiepersoneel

	Personeel 1 juli 2020	Formatie 2021	Formatie 2025
Burgerpersoneel			
Schaal 16 t/m 18	35	30	30
schaal 15	47	40	40
schaal 14	149	113	114
schaal 13	484	438	443
schaal 12	1.257	1.270	1.279
schaal 11	1.864	1.746	1.751
schaal 10	2.005	2.147	2.157
schaal 9	1.302	1.239	1.244
schaal 8	1.260	1.147	1.154
schaal 7	1.454	1.397	1.408
schaal 6	1.573	1.391	1.391
schaal 5	1.963	1.962	1.956
schaal 1 t/m 4	2.743	2.833	2.831
Totaal burgerpersoneel	16.136	15.753	15.798
Militair personeel			
GEN	82	74	74
KOL	345	352	359
LKOL	1.480	1.506	1.509
MAJ	2.392	2.560	2.579
KAP	2.814	3.192	3.182
LNT	1.595	2.511	2.532
AOO	2.951	3.161	3.170
SM	4.388	5.163	5.164
SGT (1)	7.818	10.831	10.824
SLD/KPL	10.133	13.831	13.823
Totaal op functie	33.998	43.181	43.216
Initiële opleidingen (NBOF)	4.523	4.100	4.126
Totaal militair personeel (inclusief NBOF)	38.521	47.281	47.342
Totaal burger en militair personeel	54.657	63.034	63.140

6.4 Ruimte(vaart)

De Nederlandse samenleving is voor haar functioneren voor een belangrijk deel afhankelijk van toepassingen gebaseerd op de ruimtevaart. We vinden de weg met behulp van GPS, vertrouwen op satellietcommunicatie voor het internet en telefonie en we oriënteren ons op basis van beeldmateriaal verkregen uit de ruimte. Belangrijke functies in onze samenleving zoals handel, verkeer, landbouw en het bancaire systeem zijn afhankelijk van de ruimtevaart. Ook Defensie. Het militaire gebruik van de ruimte is inmiddels een vaste waarde geworden bij het optreden van onze strijdkrachten. Het gebruik van GPS voor navigatie en SATCOM voor onze verbindingen zijn onmisbaar geworden voor het goed functioneren en informatiegestuurd optreden van onze strijdkrachten. Het militair gebruik van de ruimte biedt de mogelijkheid om sneller dan voorheen te kunnen anticiperen en reageren op het ontstaan van crises wereldwijd. De voorbereiding van bijvoorbeeld humanitaire operaties kan daardoor efficiënter plaatsvinden.

Defensie heeft er als hoogtechnologische organisatie belang bij de ontwikkelingen in de ruimte op de voet te volgen en zich voor de modernisering van de krijgsmacht, waaronder het informatiegestuurd optreden, in te zetten. De ontwikkelingen in de ruimte gaan snel. Door technologische ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld miniaturisering en lage lanceerkosten is het makkelijker geworden om kleine satellieten in de ruimte te brengen. Tegelijkertijd is ook de capaciteit om satellieten te vernietigen of onbruikbaar te maken toegenomen. De ruimte is daarmee in toenemende mate *contested, congested and competitive* geworden. Deze ontwikkelingen onderstrepen het belang om over een goede *space situational awareness* (SSA) te beschikken. De NAVO heeft in november 2019 de ruimte naast land, zee, lucht en cyber als vijfde operationele domein van het bondgenootschap erkend en verwacht van Nederland dat wij binnen afzienbare tijd eigen ruimtecapaciteiten gaan opbouwen. Defensie zal later dit jaar een Defensie space strategie uitbrengen. In die strategie zal onder andere worden ingegaan op het de komende jaren opzetten van een Defensie *Space Security Centre*, het creëren van een SSA-netwerk en het kunnen beschikken over een kleine constellatie van micro- en nanosatellieten (ter verkrijging van data die een essentiële bijdrage kan leveren t.b.v. het informatiegestuurd optreden van de krijgsmacht).

6.5 Chroom-6

Het plan van aanpak 'Beheersing chroom-6' is op 4 december 2018 aan de Tweede Kamer aangeboden ([35 000 X, nr. 70](#)). Op de website www.Defensie.nl wordt de voortgang van alle maatregelen uit dit plan van aanpak twee keer per jaar gepubliceerd, evenals de chroom-6-gerelateerde meldingen. Drie maatregelen uit het plan worden hierna uitgelicht.

Ten eerste de eenheden in het plan van aanpak «Beheersing chroom-6 bij Defensie», waarbij Defensie zich eerst richt op de meest gevaarlijke stoffen (maatregel 10). Door de maatregelen vanwege COVID-19 is het uitvoeren van de blootstellingsbeoordelingen echter vertraagd. Of dit invloed heeft op de voortgang van de maatregelen in het plan van aanpak wordt nauwlettend gevolgd. Hierover zal ik u nader informeren met de volgende periodieke voortgangsrapportage over het plan van aanpak.

Ten tweede, zoals ook is vermeld in de meest recente voortgangsrapportage van 20 mei 2020, is de aanbesteding voor de vervanging van de niet geschikte spuitcabines van de Luchtmacht (maatregel 12) mislukt. Er volgt een nieuwe aanbestedingsprocedure waardoor vertraging optreedt van

2020 naar 2022.

Ten slotte zal de planning van de vervanging van de voorberekingsruimte bij de Afdeling Techniek van de Landmacht (maatregel 15) worden herijkt. Inmiddels is besloten tot nieuwbouw van de onderhoudsfaciliteiten van de Afdeling Techniek en daarmee ook tot nieuwbouw van de voorberekingsruimte. Door interim aanpassingen aan de centrale afzuiginstallatie van de huidige faciliteiten en veiligheidsinstructies kan veilig worden gewerkt. Het gewenste niveau van veiligheid volgens de laatste stand der techniek zal worden bereikt door nieuwbouw. Tevens vindt onderzoek plaats naar andere, minder stof veroorzakende technieken voor oppervlaktebewerkingen. Bruikbare ontwikkelingen op dat gebied worden meegenomen bij de nieuwbouw. Los van deze maatregelen spant Defensie zich in om het gebruik van gevaarlijke stoffen en daarmee de kans op blootstelling te reduceren door continu te zoeken naar minder gevaarlijke alternatieven.

7. Bijlagen

7.1 Bijlage Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak

Tabel 40 Overzicht Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (vallend onder ministerie Defensie)					
Naam organisatie	RWT/ZBO	Begrotingsartikel	Begrotingsramingen	Uitgevoerde evaluatie ZBO onder Kaderwet	Volgende evaluatie ZBO
Stichting Ziektekosten Verzekering Krijgsmacht (SZVK)	RWT	Wordt per Defensieonderdeel (artikel 2, 3, 4, 5, 7, 8 en 10) betaald uit de post salarissen en sociale lasten	€ 94,3 miljoen. Bedrag is gebaseerd op de begroting/ premiestelling 2020. Bedrag omvat de te betalen werknemers- en werkgeverspremie.		
Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA (SWOON)	RWT	Beleidsartikel 8: Defensie Ondersteuningscommando	€ 14,8 miljoen		
Stichting Koninklijke Defensiemusea (SKD)	RWT	Niet-beleidsartikel 9: Algemeen	€ 16,6 miljoen		

Defensie heeft geen begrotingsraming voor Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak vallend onder andere ministeries.

7.2 Bijlage verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk worden de belangrijkste mutaties ten opzichte van de begroting 2020 kort toegelicht.

Toelichting op de mutaties

1. *Uitdeling prijsbijstelling*

De toegekende prijsbijstelling is vanuit artikel 12 Nog onverdeeld verder uitgedeeld aan de defensieonderdelen op basis van de financiële instrumenten van de ontwerpbegroting 2019.

2. *Overhevelingen naar Defensiematerieelbegrotingsfonds*

De volgende onderdelen zijn over naar begrotingshoofdstuk K Defensiematerieelbegrotingsfonds:

- a. Beleidsartikel 6 Investeringsen;
- b. De investeringen voor bekostiging wetenschappelijk onderzoek, kennis & innovatie en bijdrage aan de NAVO;
- c. Het instrument instandhouding van alle artikelen;

3. *Interdepartementale overboekingen*

Vanuit diverse ministeries is budget naar Defensie overgeheveld voor het uitvoeren van activiteiten en vice versa. Per saldo daalt de begroting van Defensie met € 3,6 miljoen voor 2021. Een volledig overzicht van de interdepartementale budgetoverhevelingen is hieronder toegevoegd.

Tabel 41 Overzicht interdepartementale overboekingen (bedragen x € 1.000)								
No.	Omschrijving	beleidsartikel	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2.a	Bijdrage van JenV inzake project KMar mainport ondermijning	5	67					
2.b	Bijdrage van JenV inzake project KMar mainport ondermijning	5	47					
2.c	Bijdrage van JenV inzake project KMar mainport ondermijning	5	206					
2.d	Bijdrage van JenV voor implementatie grenzen en veiligheid	5	1729					
2.e	Bijdrage aan BZK voor ct infobox	5	- 77					
2.f	Bijdrage van I&W aan de ontwikkeling van een maritieme drone	6	300					
2.g	Bijdrage aan BZK voor cyber-dataplatform	6	- 618					
2.h	Bijdrage aan BZK aangaande softwarelicenties tbv mivd	6	- 400					
2.i	Bijdrage aan I&W voor verlenging contract SAR-Helicopter	6		- 2.000	- 1.000			
2.k	Bijdrage aan OCW tbv het programma maatschappelijk verantwoord innover	9	- 80	- 80	- 80	- 80	- 80	
2.l	Teruggave van AZ voor eerder gestopte detachering voor project plato	10	- 88	- 57				
2.m	Bijdrage aan BZK ct info box door MIVD	10	- 77					
2.n	Bijdrage aan OCW voor wervingsproject (jido/wjz)	10	- 11					
2.o	Bijdrage aan BZK voor de kosten van de evaluatie van de wia	10	- 98					
2.p	Bijdrage aan BZK voor Bureau ICT Toetsing	10		- 277	- 277	- 277	- 277	- 277
2.q	Bijdrage aan J&V voor compensatie MARKAZ	12	- 500	- 1.000	- 1.500	- 2.000	- 2.000	
2.r	Bijdrage 4 functies traffic buro Baltimore	12	- 40					
2.s	Bijdrage aan BZK t.b.v. Programma versterking HR ICT Rijksdienst	13		- 205				
2.t	Bijdrage aan BuZa t.b.v. veiligheid hoog risico posten	1	- 15.000					
2.u	Bijdrage aan BuZa AIV-rapport COVID-19	1	3.000					
	Totaal		- 11.640	- 3.619	- 2.857	- 2.357	- 2.357	- 277

4. Overige mutaties

De financiële instrumenten, zoals gereedstelling, personele en materiële uitgaven zijn bijgesteld n.a.v. herschikken van activiteiten tussen de defensieonderdelen met de daarbij behorende financiële middelen.

Tabel 42 Artikel 1 Inzet (bedragen x € 1.000)						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	195.247	195.246	195.247	195.246	195.247	195.247
Mutaties 1 ^e suppletoire begroting 2020	17.642	7.400	7.400	- 7.600	- 7.600	- 7.600
Stand 1^e suppletoire begroting 2020	212.889	202.646	202.647	187.646	187.647	187.647
Nieuwe mutaties						
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	129	129	129	129	129	129
Bijdrage aan BuZa t.b.v. veiligheid hoog risico posten	- 15.000					
Bijdrage van BuZa AIV-rapport COVID-19	3.000					
Dekking compensatie MARKAZ	- 25.000					
COVID-19 middelen	18.000					
Bijdrage 1 ^e pijler European Peace Facility (EPF)		4.600	4.600	4.600	4.600	4.600
Stand ontwerpbegroting 2021	194.018	207.375	207.376	192.375	192.376	192.376

Tabel 43 Artikel 2 Koninklijke Marine (bedragen x € 1.000)						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	925.904	928.659	921.833	924.318	924.091	920.057
Mutaties 1 ^e suppletoire begroting 2020	21.201	3.479	9.395	10.184	11.092	11.610
Stand 1^e suppletoire begroting 2020	947.105	932.138	931.228	934.502	935.183	931.667
Nieuwe mutaties						
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						288
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	18.566	29.458	29.663	29.658	29.658	29.658
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 839	- 535	375	727	727	727
Uitdelen budget Soft Ground Enablers	104	1.253	1.849	1.875	2.465	2.465
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	4.539	4.612	4.397	4.410	4.399	4.311
Uitdeling loonbijstelling inhuur	24	24	24	24	24	24
Instandhouding naar Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 175.446	- 157.180	- 151.272	- 150.955	- 151.621
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	275	301	302	303	305	308
Bijstellen ontvangsten btw oorlogschepen en overige ontvangsten Marine	7.900					
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	500	1.400	2.300	3.400	3.400	3.400
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		741	902	902	902	902
Protocol van overdracht legeringgebouwen Carib suffisant	- 250					
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	2.888	347	347	347	347	347
Uitdelen prijsbijstelling aan Special Operation Force Ground (SOF-G)		21	30	31	41	41
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						1.153
Stand ontwerpbegroting 2021	980.812	794.314	814.237	824.907	826.496	823.670

Tabel 44 Artikel 3 Koninklijke Landmacht (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	1.520.832	1.543.335	1.573.940	1.569.537	1.576.763	1.573.767
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	18.522	10.616	21.069	23.822	23.585	24.044
Stand 1° suppletoire begroting 2020	1.539.354	1.553.951	1.595.009	1.593.359	1.600.348	1.597.811
Nieuwe mutaties						
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						508
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	33.915	53.839	53.785	53.759	53.725	53.725
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	2.154	2.731	4.355	4.355	4.427	4.487
Uitdelen Budget Soft Ground Enablers	208	5.369	8.619	9.828	10.059	10.059
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	6.067	6.451	6.995	6.889	7.017	6.985
Uitdeling loonbijstelling inhuur	88	99	102	102	102	102
Instandhouding naar Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 241.323	- 245.789	- 237.329	- 244.761	- 242.731
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	500	1.200	1.600	1.900	1.900	1.900
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		228	902	902	902	902
Protocol van overdracht versterking eenheid fleet marine squadron	1.048					
Protocol van overdracht voor proeftuin personeelszorg	361	575				
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	551	605	606	609	613	618
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	534					
Uitdelen prijsbijstelling aan Special Operation Force Ground (SOF-G)		52	97	146	149	149
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						2.033
Stand ontwerpbegroting 2021	1.584.780	1.383.777	1.426.281	1.434.520	1.434.481	1.436.548

Tabel 45 Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	847.316	860.192	845.691	846.341	844.981	848.025
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	20.578	18.536	24.276	24.867	24.863	25.227
Stand 1° suppletoire begroting 2020	867.894	878.728	869.967	871.208	869.844	873.252
Nieuwe mutaties						
Continuering medewerker ontvansten Luchtmacht gefinancierd door meerontvangsten			79	79	79	79
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						271
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	13.500	21.469	21.674	21.786	21.786	21.786
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	5.409	4.617	7.767	8.928	8.788	18.002
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	6.560	6.778	6.460	6.422	6.393	6.440
Instandhouding naar Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 249.469	- 236.163	- 243.240	- 248.015	- 260.942
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	273	300	300	302	304	306
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	600	1.500	2.600	3.300	3.200	3.200
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		361	427	427	427	427
Protocol van overdracht voor F-35 munitie t.b.v. opleidingen VS	- 1.187					
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	1.392					
Stand ontwerpbegroting 2021	894.441	664.284	673.111	669.212	662.806	662.821

Tabel 46 Artikel 5 Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	436.668	433.493	433.346	434.460	435.198	433.636
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	27.392	10.454	11.089	12.168	12.324	12.500
Stand 1° suppletoire begroting 2020	464.060	443.947	444.435	446.628	447.522	446.136
Nieuwe mutaties						
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						136
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	11.298	17.750	17.731	17.724	17.724	17.724
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 235	- 154	23	- 14	- 14	- 12
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	748	773	763	767	769	765
Vordering op De Nederlandsche Bank voor beveiligingswerkzaamheden	3.790					
Herschikking tussen KMar en Investerings	- 75					
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	232	254	255	256	258	259
Aanvulling BSB convenant door BUZA	9.900					
Bijdrage aan BZK voor CT-Infobox	- 77					
Bijdrage van JenV inzake project KMar mainport ondermijning	320					
Bijdrage van JenV voor implementatie grenzen en veiligheid	1.729					
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	150	400	400	500	600	600
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		86	162	162	162	162
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						545
Stand ontwerpbegroting 2021	491.840	463.056	463.769	466.023	467.021	466.315

Tabel 47 Artikel 6 Investerings(bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	2.864.661	3.158.908	3.487.531	3.321.441	3.386.524	2.988.701
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	157.159	3.905	4.076	3.776	3.776	3.976
Stand 1° suppletoire begroting 2020	3.021.820	3.162.813	3.491.607	3.325.217	3.390.300	2.992.677
Nieuwe mutaties						
Bijdrage aan BZK aangaande softwarelicenties t.b.v. MIVD	- 400					
Bijdrage aan BZK voor cyber-dataplatform	- 618					
Bijdrage aan I&W voor de verlenging contract van de SAR-helikopter		- 2.000	- 1.000			
Bijdrage van I&W aan de ontwikkeling van een maritieme drone	300					
Bijstellen ontvangsten dienstepersonenauto's doorwerking uitgaven	1.000					
Bijstellen ontvangsten wetenschappelijk onderzoek doorwerking uitgaven	- 318					
Bijstellen ontvangsten wetenschappelijk onderzoek + doorwerking uitgaven		- 318	- 318	- 318	- 318	- 318
Bijstellen valuta defensie life cycle plan	7.552					
Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 3.185.391	- 3.516.499	- 3.346.117	- 3.410.491	- 3.006.273
Herschikkingen tussen KMar en Investerings	75					
Herschikking taken en middelen a.g.v Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 1.733	- 1.772	- 1.772	- 1.772	- 1.772	- 1.772
Herschikkingen tussen DMO en Investerings		- 15.000	- 15.000	- 15.000	- 15.000	- 15.000
Herschikkingen tussen Kerndepartement en Investerings	- 825	- 2.695	- 1.865	- 1.300	- 1.300	- 1.300
IT reorganisatie extra functies naar formatie				- 480	- 480	- 480
Protocol van overdracht huren n.a.v. luchthavenclaim	- 1.200					
Protocol van overdracht legeringgebouwen Carib suffisant	250					
Protocol van overdracht versterking eenheid fleet marine squadron	- 1.048					
Uitdelen budget Soft Ground Enablers	- 312	- 8.011	- 12.976	- 15.299	- 17.087	- 17.087
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	- 7.306					
Midterm review besluit vastgoed en no regret	- 144.000					
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	47.497	52.374	57.823	55.069	56.148	49.553
Dekking compensatie MARKAZ	20.900					
COVID-19 middelen	10.000					
Stand ontwerpbegroting 2021	2.951.634	0	0	0	0	0

Tabel 48 Artikel 7 Defensie Materieel Organisatie (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	1.020.608	1.039.091	1.053.949	1.057.456	1.056.112	1.056.738
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	35.296	34.000	- 2.826	- 3.408	- 3.505	- 809
Stand 1° suppletoire begroting 2020	1.055.904	1.073.091	1.051.123	1.054.048	1.052.607	1.055.929
Nieuwe mutaties						
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						416
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	9.763	15.607	15.593	15.564	15.564	15.564
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	4.229	6.953	859	- 329	- 261	- 9.417
Herschikkingen tussen DMO en Investerings		15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Uitdelen budget Soft Ground Enablers		321	573	817	1.063	1.063
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	11.279	11.682	11.926	12.041	12.017	12.028
Uitdeling loonbijstelling inhuur	1.030	897	893	833	831	830
Instandhouding naar Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 528.211	- 499.880	- 502.743	- 497.952	- 490.447
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	58	63	64	64	64	65
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	150	300	400	600	600	600
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		1.643	4.180	4.180	4.180	4.180
Herschikking budget beheer boekwerken t.b.v. formatiebudget 2 vte		100	100	100	100	100
Protocol van overdracht voor F-35 munitie t.b.v. opleidingen VS	1.187					
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	2.235					
Uitdelen prijsbijstelling aan Special Operation Force Ground (SOF-G)		3	5	7	9	9
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						1.322
Stand ontwerpbegroting 2021	1.085.835	597.449	600.836	600.182	603.822	607.242

Tabel 49 Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	1.335.147	1.303.381	1.290.734	1.292.737	1.291.969	1.286.243
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	40.171	50.532	64.879	58.987	57.378	53.088
Stand 1° suppletoire begroting 2020	1.375.318	1.353.913	1.355.613	1.351.724	1.349.347	1.339.331
Nieuwe mutaties						
Bijstellen ontvangsten medegebruik + doorwerking instandhoudingsuitgaven		5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						330
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	20.403	32.212	31.939	32.055	32.055	32.055
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 8.326	- 14.001	- 13.825	- 14.113	- 14.030	- 13.233
Uitdelen budget Soft Ground Enablers		910	1.618	2.304	2.990	2.990
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	10.888	10.294	10.217	10.147	10.135	10.058
Uitdeling loonbijstelling inhuur	95	80	80	80	80	80
Instandhouding naar Defensiematerieelbegrotingsfonds		- 243.841	- 245.918	- 248.899	- 247.661	- 240.580
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	202	221	222	223	224	226
Bijdrage 4 functies traffic buro Baltimore	- 40					
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	100	200	200	300	300	300
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		200	200	200	200	200
Midterm review besluit vastgoed en no regret	144.000	5.000				
Protocol van overdracht huren n.a.v. luchthavenclaim	1.200					
Uitdelen prijsbijstelling aan Special Operation Force Ground (SOF-G)		7	13	19	25	25
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						1.666
COVID-19 middelen	17.000					
Dekking compensatie MARKAZ	- 10.000					
Kasschuif Chroom-6	- 3.500		3.500			
Kasschuif Nationaal Fonds Ereschuld	- 8.700		8.700			
Stand ontwerpbegroting 2021	1.538.640	1.150.195	1.157.559	1.139.040	1.138.665	1.138.448

Tabel 50 Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	159.397	150.290	148.526	148.672	148.982	146.391
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	1.939	10.276	9.829	10.627	11.635	11.606
Stand 1° suppletoire begroting 2020	161.336	160.566	158.355	159.299	160.617	157.997
Bijdrage aan OCW t.b.v. het programma Maatschappelijk Verantwoord Innoveren	- 80	- 80	- 80	- 80	- 80	
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						28
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 117	55				
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	2.795	2.634	2.604	2.606	2.611	2.566
Bijstellen financiële instrumenten kerndepartement n.a.v. midterm review	4.000					
Midterm review governance	1.600					
Protocol van overdracht voor proeftuin personeelszorg	- 361	- 575				
Kasschuif Chroom-6	- 13.500		4.500	4.500	4.500	
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						110
Stand ontwerpbegroting 2021	155.673	162.600	165.379	166.325	167.648	160.701

Tabel 51 Artikel 10 Apparaat Kerndepartement (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	1.635.828	1.676.114	1.663.413	1.633.872	1.608.697	1.563.456
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	- 97.233	- 105.550	- 105.133	- 106.973	- 108.161	- 110.662
Stand 1° suppletoire begroting 2020	1.538.595	1.570.564	1.558.280	1.526.899	1.500.536	1.452.794
Nieuwe mutaties						
Bijdrage aan BZK CT-Infobox	- 77					
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						523
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	32.886	51.420	50.360	49.594	48.635	48.635
Herschikking taken en middelen a.g.v. Assortiments Gewijs Werken (AGW)	- 542	1.218	1.218	1.218	1.218	1.218
Herschikkingen tussen Kerndepartement en Investerings	825	2.695	1.865	1.300	1.300	1.300
IT reorganisatie extra functies naar formatie				480	480	480
Teruggave van AZ voor eerder gestopte detachering voor project Plato	- 88	- 57				
Uitdelen budget Soft Ground Enablers		158	317	475	510	510
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	727	778	779	799	803	783
Uitdeling loonbijstelling inhuur	94					
Aanvullende premie-overdracht i.v.m. financieringsconstructie	- 1.591	- 1.744	- 1.749	- 1.757	- 1.768	- 1.782
Bijdrage aan BZK Bureau ICT Toetsing (BIT)		- 277	- 277	- 277	- 277	- 277
Bijdrage aan BZK voor de kosten van de evaluatie van de WIA	- 98					
Bijdrage aan OCW voor wervingsproject (jido/wjz)	- 11					
Bijstellen financiële instrumenten Kerndepartement n.a.v. midterm review	- 4.000					
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		541	727	727	727	727
Mmidterm review governance	- 1.600					
Structurele inbedding projectbureau front (t.b.v. innovatie-advies)		1.612	1.612	1.612	1.612	1.612
Structurele inbedding projectbureau kennis & innovatie		287	287	287	287	287
Uitdelen delta exploitatiereeksen vanuit DLP aan de exploitatiebegroting	257	408	408	408	408	408
Uitdelen prijsbijstelling aan Special Operation Force Ground (SOF-G)		3	5	8	8	8
Dekking compensatie MARKAZ	- 19.000					
Teruggave dubbel opgehaald budget t.b.v. reparatie VUT/WUL						2.091
Stand ontwerpbegroting 2021	1.546.377	1.627.606	1.613.832	1.581.773	1.554.479	1.509.317

Tabel 52 Artikel 11 Geheim (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	9.895	9.895	9.895	9.895	9.895	9.895
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	6.117	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Stand 1° suppletoire begroting 2020	16.012	14.895	14.895	14.895	14.895	14.895
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	173	173	173	173	173	173
Dekking compensatie MARKAZ	- 1.500					
Stand ontwerpbegroting 2021	14.685	15.068	15.068	15.068	15.068	15.068

Tabel 53 Artikel 12 Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Stand ontwerpbegroting 2020	83.575	153.132	163.267	159.460	160.759	197.740
Mutaties 1° suppletoire begroting 2020	207.811	238.830	241.343	241.601	242.740	238.182
Stand 1° suppletoire begroting 2020	291.386	391.962	404.610	401.061	403.499	435.922
Nieuwe mutaties						
Corrigeren van een onjuiste extrapolatie van opgehaald budget Personeelsagenda						- 2.500
Doorwerking arbeidsvoorwaardenakkoord voor 2020	- 140.331	- 221.755	- 220.745	- 220.140	- 219.147	- 219.147
Uitdelen prijsbijstelling tranche 2020	- 91.402	- 96.678	- 102.266	- 99.452	- 100.594	- 93.791
Uitdeling loonbijstelling inhuur	- 1.331	- 1.100	- 1.099	- 1.039	- 1.037	- 1.036
Compensatie Zeeland	- 66.400	- 53.500	- 4.000	- 4.500	- 2.000	
Dekking compensatie MARKAZ	41.400	41.500	4.000	4.500	2.000	
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek		- 5.000	- 7.500	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Doorverdelen budget n.a.v. doorlichting materieel logistiek	- 2.000					
Doorverdelen budget programma Obelix (verbeteringen munitiedomein)		- 3.800	- 7.500	- 7.500	- 7.500	- 7.500
COVID-19 middelen	10.000					
Stand ontwerpbegroting 2021	41.322	51.629	65.500	62.930	65.221	101.948

7.3 Bijlage moties en toezeggingen

Tabel 54 Door de Staten-Generaal aanvaarde moties				
Omschrijving	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)		
Belhaj c.s.: over de Kamer te informeren over de lessen die geleerd kunnen worden over toekomstige locatiekeuzes van Defensievastgoed.	Plenaire behandeling voorgenoemen verhuizing marinierskazerne in Doorn 20-2-2020	33358, nr. 22	In behandeling	
Gewijzigde motie van de leden Belhaj en Voordewind over een vrijwillige schadevergoeding voor de nabestaanden (t.v.v. 27925, nr. 668)	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-2019	27925, nr. 671	In behandeling	
Belhaj c.s.: over onderzoek naar burgerslachtoffers in Hawija in verband met de vergoeding (27925, nr. 678)	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 27-11-2019	27925, nr. 678	In behandeling	
Gewijzigde motie van het lid Diks over onderzoeken van incidenten bij militaire inzet in coalitieverband (t.v.v. 35363, nr. 3)	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 19-12-2019	35363, nr. 4	In behandeling	
Kerstens over de randvoorwaarden van een nieuw functie- en beloningsgebouw tot stand brengen en zo bij te dragen aan de aantrekkelijkheid van Defensie als werkgever	VAO Personeel 19-12-2019	35300, nr. 50	In behandeling	
Stoffer: over prioriteit geven aan een zo spoedig mogelijke implementatie van GrIT	Plenaire behandeling begroting 2020, 7-11-2019	35300, nr. 39	In behandeling	
Kerstens: over efficiënte verbetermaatregelen voor de KMA	Plenaire behandeling begroting 2020, 7-11-2020	35300, nr. 33	Afgedaan	Uitkomst van de taskforce NLDA gemeld in aanbiedingsbrief p-rapportage op 20 mei 2020, kenmerk, 35300 X nr. 65
Helvert c.s.: over gebruikmaken van rijksbreed beschikbaar gestelde middelen voor klimaatdoelen	Plenaire behandeling begroting 2020, 7-11-2021	35300, nr. 26	In behandeling	
De Roon: over zelfstandig beslissen over aanbesteden van Defensieprojecten	Plenaire behandeling begroting 2020, 7-11-2022	35300, nr. 19	In behandeling	
Belhaj: verzoekt de regering, na één jaar het functioneren van de IVD, het MID en de COID te evalueren, het personeel (burgers en militairen) te betrekken bij deze evaluatie en de onderzoeksopzet van de evaluatie vooraf aan de kamer voor te leggen.	VAO Veiligheid en integriteit 7-2-2019	35000, nr. 89	In behandeling	
Belhaj: draagt de regering op de Tweede Kamer eerst te informeren over alle financiële implicaties en nut en noodzaak van het voornemen tot de heroverweging van het Marine Etablissement Amsterdam alvorens stappen worden gezet met betrekking tot de heroverweging.	Begrotings-behandeling 21-11-2018	35000, nr. 58	In behandeling	
Bruins Slot: verzoekt de regering, de Defensie Cyber Strategie te verbreden met de inzet van cybersoldaten om Nederland te beschermen als cyberaanvallen in de ruimte dreigen de samenleving te ontwrichten, en de Kamer daarover te informeren.	Begrotings-behandeling 21-11-2019	35000, nr. 52	In behandeling	
Van Dijk: verzoekt de regering de aanbeveling van de Algemene Rekenkamer betreffende de administratie van de munitieopslag over te nemen, en onderzoek te doen of dit probleem ook speelt bij de administratie van de voorraad van explosieven.	WGO Jaarverslag 20-6-2018	34950, nr. 9	In behandeling	
Kerstens: verzoekt het kabinet in het kader van bedoelde zorgvuldigheid in overleg met betrokkenen zoals hiervoor genoemd te bezien op welke wijze tot een gedragen besluit kan worden gekomen en de Kamer hierover te informeren.	Plenair debat luchthavenbesluit 5-7-2018	34932, nr. 9	In behandeling	
Van Raan en Kerstens: Verzoekt de regering de militaire luchthavens nadrukkelijk aan te sporen zich op te stellen als goede buur.	Plenair debat luchthavenbesluit 5-7-2019	34932, nr. 6	In behandeling	

Omschrijving	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)
Stoffer: constaterende dat tijdens de NAVO-top in Wales in 2014 is afgesproken dat het Nederlandse Defensiebudget wordt verhoogd richting 2% van het bbp in 2024; overwegende dat de Defensienota hoofdzakelijk ingaat op de versterking van de krijgsmacht tijdens deze kabinetperiode, maar onduidelijk is over de periode 2020–2024; verzoekt de regering, conform de NAVO-norm en in lijn met de aange-nomen motie-Dijkgraaf over langjarige financieringssystematiek (34 775 X, nr. 57), prioriteit te geven aan een spoedige uitwerking van een perspectief op Defensie na 2020.	NO Defensienota 28-5-2018	34919, nr. 17 In behandeling
Sienot, Bosman, Belhaj, Diks en Bruins Slot verzoekt de regering, met een plan van aanpak te komen waarin de gouden driehoek een essentiële rol heeft om tot energiereductie te komen, en aan te geven welke middelen voor de realisatie van de Operationele Energiestrategie beschikbaar zijn.	NO Energiestrategie 10-9-2018	34895, nr. 5 Afgedaan Plan van aanpak Energietransitie Defensie 16-7-2020 (2020Z14106)
Sienot, Bosman, Belhaj, Diks en Bruins Slot: verzoekt de regering om, duurzaamheid onderdeel te laten zijn van de behoeftstelling voor materieelprojecten; verzoekt de regering tevens, te onderzoeken welke effecten het opnemen van de life cycle cost als uitgangspunt heeft voor de materieelspecificaties van een aanbesteding, en de Kamer hierover te informeren.	NO Energiestrategie 10-9-2018	34895, nr. 4 Afgedaan Plan van aanpak Energietransitie Defensie 16-7-2020 (2020Z14106)
Diks: verzoekt de regering, tijdelijke ontheffingen vanwege operationele noodzaak voortaan altijd te laten vergezellen door een formeel vastgelegde schriftelijke verslaglegging van de uitgevoerde veiligheidschecks waaruit blijkt dat de munitie gedurende deze periode veilig kan worden gebruikt, en na het verstrijken van de tijdelijke ontheffing de typeclassificatie alsnog zo spoedig mogelijk uit te voeren.	AO Veiligheid en integriteit 16-5-2018	34775, nr. 132 In behandeling
Van Dijk: verzoekt de regering, alle mogelijke middelen in te zetten om het beantwoorden van de schuldvraag mogelijk te maken en daaraan consequenties te verbinden.	VAO Veiligheid en integriteit 16-5-2018	34775, nr. 112 In behandeling
Belhaj: verzoekt de regering, na het voltooien van het strafrechtelijk onderzoek door het OM, onderzoek te doen naar de mogelijkheid om tot (aanvullende) interne disciplinaire maatregelen over te gaan indien er op enig moment sprake is geweest van nalatig en/of verwijtbaar handelen.	VAO Veiligheid en integriteit 16-5-2019	34775, nr. 109 In behandeling
De Roon: over het plaatsen van langeafstandkruisraketten op nieuwe fregatten.	Begrotings-behandeling 17-11-2016	34550, nr. 34 In behandeling
Kerstens c.s. over ook andere wetenschappelijke instituten betrekken bij het onderzoek naar de gezondheidseffecten van cumulatieve straling	VAO Radarstation Herwijnen 11-9-2019	31936, nr. 656 In behandeling
Diks en Kerstens over het monitoren van mogelijke gezondheidsgevolgen voor het Defensiepersoneel	VAO Radarstation Herwijnen 11-9-2020	31936, nr. 654 In behandeling
Belhaj: verzoekt de regering, om de nota Defensie Industrie Strategie en de Innovatiestrategie Defensie aan te vullen met voorstellen die volgen uit het plan van aanpak Defensie Operationele Energiestrategie.	NO DIS 18-2-2019	31125, nr. 98 In behandeling
Bruins Slot: verzoekt de regering, de Kamer tijdig te informeren als het programma GrIT duurder wordt dan de initiële reservering dan wel dat de functionaliteit wordt verminderd of het niveau van IT-dienstverlening naar beneden wordt gesteld, omdat het maximum van de reservering bereikt is. Nav discussie nu wel weer relevant.	VAO IT 19-6-2018	31125, nr. 87 In behandeling
Diks en Stoffer: verzoekt de regering, met de ministeries van Defensie, van Justitie en Veiligheid en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een landelijke campagne te ontwikkelen die leidt tot bredere bewustwording en eerdere herkenning in de samenleving van de symptomen en kenmerken van PTSS en hoe hiermee om te gaan.	Notaoverleg Veteranenbeleid 24-6-2019	30139, nr. 216 In behandeling
verzoekt de regering, de problemen met de informatievoorziening en ICT bij Defensie binnen het nu gereserveerde budget op te lossen en indien dit niet mogelijk is geen extra geld uit te trekken zonder de Kamer daarover vooraf te informeren	VAO Informatievoorziening en ICT bij Defensie 18-12-2014	31125, nr. 48 In behandeling

Omschrijving	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)
Voordewind: verzoekt de regering te wachten met de bouw van de radar tot het ALS-onderzoek er is.	AO Vastgoed 11-6-2020 34919, nr. 60	In behandeling
Van den Nieuwenhuijzen cs Over het al dan niet uitbreiden van de medische staf en het verwerven van voorraden medische goederen.	VAO Personeel 30-6-2020 35300, nr. 76	In behandeling Volgt in de defensievisie
Kerstens en cs: over de aanwending van de onderbesteding van Veteranendag.	VAO Personeel 30-6-2021 35300, nr. 79	In behandeling
Bosman cs: onafhankelijk onderzoek gevraagd uittreden militairen en RVU-heffing.	VAO Personeel 30-6-2022 35300, nr. 80	In behandeling
Diks cs: over het versterken van de bindingsrecht van de provincie Zeeland voor jongeren.	Plenaire behandeling voorgenoemen verhuizing marinierskazerne in Doorn 20-2-2020 33358, nr. 16	Afgedaan in Kamerstuk 33358, nr. 28
Helvert c.s.: over het niet los van elkaar definitief nemen van de twee voorgenoemen besluiten over de Marinierskazerne.	Plenaire behandeling voorgenoemen verhuizing marinierskazerne in Doorn 20-2-2021 33358, nr. 19	Afgedaan in Kamerstuk 33358, nr. 28
Voordewind c.s.: over elementen in het compensatiepakket voor Zeeland.	Plenaire behandeling voorgenoemen verhuizing marinierskazerne in Doorn 20-2-2022 33358, nr. 21	Afgedaan in Kamerstuk 33358, nr. 28
Bosman c.s.: over een ruimhartige compensatie voor Zeeland.	Plenaire behandeling voorgenoemen verhuizing marinierskazerne in Doorn 20-2-2023 33358, nr. 23	Afgedaan in Kamerstuk 33358, nr. 28
Belhaj: over maximale transparantie over burgerslachtoffers bij luchtaanvallen.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-2019 27915, nr. 669	Afgedaan
Belhaj en Voordewind: over advies van een externe commissie over informatievoorziening aan de Tweede Kamer betreffende militaire missies en omgang met geclassificeerde informatie.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 14-5-2020 27925, nr. 713	Afgedaan
Belhaj: over de Onderzoeksraad voor Veiligheid verzoeken onderzoek in te stellen naar de luchtaanval op Hawija.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 14-5-2021 27925, nr. 714	Afgedaan
Stoffer c.s. over investeren in verbeterde samenwerking op informatie- en inlichtingenvlak met bondgenoten en in gedegen eigenstandige inlichtingenvergaring.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 14-5-2022 27925, nr. 718	Afgedaan
Voordewind en Belhaj: over het direct informeren van het OM door het ministerie van Defensie bij burgerslachtoffers of een vermoeden daarvan.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 14-5-2023 27925, nr. 719	Afgedaan
Voordewind c.s.: over actief vragen naar relevante informatie omtrent het risico op burgerslachtoffers door Nederlandse red card holders.	Plenaire debat transparantie burgerslachtoffers 14-5-2024 27925, nr. 720	Afgedaan
Kerstens: over veteranenontmoetingscentra.	Plenaire behandeling begroting 2020 7-11-2019 35300, nr. 36	Afgedaan

Omschrijving	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)
Van Helvert c.s.: constaterende dat op de aanstaande NAVO-top op 3 en 4 december in Londen de voortgang in kaart gebracht wordt van de implementatie van de nationale plannen; constaterende dat de regering bij het door Nederland ingediende nationaal plan de intentie heeft uitgesproken om structureel te investeren in een aantal prioritaire capaciteiten; overwegende dat Nederland met de extra middelen uit de Voorjaarsnota 2019 slechts gedeeltelijk of helemaal geen invulling geeft aan het eigen nationaal plan op het gebied van F-35 jachtvliegtuigen, alsmede vuurkracht op land en zee; verzoekt de regering, nog in deze kabinetsperiode verder invulling te geven aan het nationaal plan bij de NAVO.	Plenaire behandeling begroting 2020 7-11-2020	35300, nr. 27 Afgedaan
Belhaj: over de mogelijkheid om in twee veteranenontmoetingscentra hulpverlening te bieden.	WGO P+M 30-10-2019	35300, nr. 11 Afgedaan
Sjoerdsma c.s.: over onderzoek naar optimale vormgeving van de Europese veiligheidsarchitectuur.	NO Europees leger 23-9-2019	35189, nr. 7 Afgedaan
Belhaj en Bosman: verzoekt de regering, op korte termijn de mogelijkheden te verkennen voor het initiatief van een PESCO-project om te komen tot een gezamenlijke Europese Urban Warfare-trainingsfaciliteit ten behoeve van het gezamenlijk opleiden en trainen van militairen.	Plenaire behandeling begroting 2020, 21-11-2018	35000, nr. 57 Afgedaan
Diks: verzoekt de regering, het contact vanuit Defensie jegens nabestaanden van omgekomen militairen op een meer empathische en ruimhartige manier te organiseren dan nu het geval is, en de Kamer te informeren over de voorgenomen verbeteringen.	VAO Veiligheid en integriteit 16-5-2018	34775, nr. 114 Afgedaan
Belhaj: verzoekt de regering, de inspecteur-generaal Veiligheid de Kamer jaarlijks te laten informeren middels een jaarverslag.	VAO Veiligheid en integriteit 16-5-2019	34775, nr. 111 Afgedaan. Het jaarverslag IVD is aangeboden op 20 mei 2020, kenmerk 35300, nr.69
Belhaj: over het versneld aantrekken van cyberreservisten.	Plenaire behandeling begroting 2020, 17-11-2016	34550, nr. 35 Afgedaan
Eijsink c.s.: over de positie van militair personeel in wet- en regelgeving.	Plenaire behandeling begroting 2020, 17-11-2017	34550, nr. 32 Afgedaan
Kerstens en Karabulut: verzoekt het kabinet op zo kort mogelijke termijn met vertegenwoordigers van desbetreffende medewerkers in overleg te treden omtrent bovenbedoelde, en bijvoorbeeld in een sociaal plan of sociaal statuut neer te leggen, regelingen.	VAO Materieel 5-7-2018	27830, nr. 256 Afgedaan

Tabel 55 Door bewindslieden gedane toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)
De Minister van Defensie zegt toe te investeren in de verbetering van het politieke bewustzijn en de informatievoorziening op het bestuursdepartement van Defensie.	Plenair debat Burgerslachtoffers Hawija 27-11-2019	Plenaire verslag (stenogram) In behandeling
De Kamer wordt bij toekomstige oepaties/missies voortaan geïnformeerd over de mogelijke gevolgen van de betreffende missie voor de personeelscapaciteit bij de (ondersteunende) onderdelen van de Krijgsmacht.	AO Personeel 27-5-2014	33750, nr. 69 In behandeling
In de toekomst zal de minister van Defensie in artikel-100 brieven en stand van zaken-brieven, wanneer van toepassing, ingaan op civiele dienstverlening tijdens uitzendingen.	AO civiele dienstverlening 23-10-2008	31700, nr. 58 In behandeling
Bij toekomstige missies wordt vooraf duidelijk gemaakt hoe de voortgang van de missie zal worden gemeten en in de artikel 100-brieven wordt standaard een paragraaf opgenomen waarin de aandachtspunten en risico's worden benoemd, en de maatregelen die we willen nemen om die te beperken.	Plenair debat over misleiding VS t.a.v. de oorlog in Afghanistan 6-2-2020	Plenaire verslag (stenogram) In behandeling

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)	
De inzet van de minister is om de toekomstige geannoteerde agenda's en verslagen van NAVO-bijeenkomsten te verbeteren qua informatie over inhoud van de agendapunten en het Nederlandse standpunt.	AO NAVO Defensie ministeriele 18-2-2014	28676, nr. 200 Laatst gerapporteerd in 28676, nr. 320	
De minister van Defensie neemt voortaan bij artikel-100 brieven op wat de materiële gereedheid is alsmede de gevolgen daarvan voor de operationele gereedheid, inclusief de financiële aspecten daarvan.	WGO Jaarverslag en Slotwet 2014 17-6-2015	34200, nr. 15 Laatst gerapporteerd in 35200, nr. 1	
De minister van Defensie zegt toe in de volgende evaluaties het aantal militairen en het aantal missies te vermelden.	AO Evaluatie Militaire Operaties 13-9-2017	29521, nr. 350 laatst gerapporteerd in mei 2020: 29521, nr. 409	
De minister van Defensie zegt toe in de komende voortgangsrapportages en evaluaties van militaire missies nader in te zullen gaan op de effecten van lopende missies op de gereedheid van de Defensie-organisatie in brede zin.	AO Evaluatie Militaire Operaties 27-6-2018	29521, nr. 366 laatst gerapporteerd in mei 2020: 29521, nr. 409	
De minister informeert de Kamer over de gevolgen van de nieuwe commandostructuur van de NAVO voor het Joint Forces Command in Brunssum.	AO NAVO Defensie ministeriele 31-10-2017	28676, nr. 279 In behandeling	
De minister informeert de Kamer over de financiële en personele consequenties van de NAVO commandostructuur vóór de NAVO Defensie Ministeriële van juni 2018.	AO NAVO Defensie ministeriele 8-2-2018	28676, nr. 284 In behandeling	
De minister onderzoekt of zij de SG aanwijzing inzake speciale operaties aan de Kamer kan sturen. Indien dit mogelijk is, wordt deze aanwijzing aan de Kamer toegezonden.	AO MIVD 3-7-2019	29924, nr. 187 In behandeling	
De ministers van Defensie en buitenlandse Zaken zeggen toe het gender-aspect, daar waar relevant, bij missies mee te nemen in een volgende evaluatie.	AO kleine operaties 26-11-2014	29521, nr. 282 In behandeling	
Niet in de geannoteerde agenda's, maar in de verslagen van de EU Defensieraden informeert de minister van Defensie de Kamer voortaan over de voortgang en stand van zaken van de Europese Defensiesamenwerking.	AO RBZ Defensie 3-4-2020	21501-28, nr. 200 In behandeling	
In algemene zin is toegezegd dat de minister er alles aan zal doen om van deze situatie te leren.	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	In behandeling
N.a.v. verzoek Stoffer (SGP) De minister gaat na of er d.m.v. nader onderzoek nog andere zaken naar boven komen.	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	Betrokken bij motie-Belhaj 27925, nr. 678
N.a.v. verzoek Stoffer (SGP) De Minister van Defensie zegt toe te investeren in de verbetering van het politieke bewustzijn en de informatievoorziening op het bestuursdepartement van Defensie.	Plenair debat Burgerslachtoffers Hawija 27-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	In behandeling
De Minister zegt toe onderzoek te doen hoe Nederland een stap kan zetten naar vrijwillige vergoeding en wat gedaan kan worden naar de gemeenschap.	Plenair debat Burgerslachtoffers Hawija 27-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	Betrokken bij motie 27925, nr. 671 en 27925, nr. 678
De minister zegde toe dat zij een onderzoek zal (laten) uitvoeren naar de haalbaarheid en wenselijkheid van het openstellen van de Nederlandse krijgsmacht voor EU burgers	Nota Overleg Krijgsmacht van en voor Europeanen	35189, nr. 9 In behandeling	
De minister zegt toe de Kamer te informeren over alle stappen die worden gezet op het gebied van militaire mobiliteit, inclusief de uitkomsten van de interdepartementale inventarisatie naar de fysieke, procedurele en juridische knelpunten op het gebied van militaire mobiliteit.	AO EU RBZ 25-4-2018	21501, nr. 28 en 21501, nr. 174 In behandeling	
De staatssecretaris zendt de definitieve business case (vertrouwelijk) aan de Kamer, vóór de ondertekening van de overeenkomst met een leverancier.	AO GRIT 13-6-2018	31125, nr. 89 In behandeling	
Staatssecretaris van Defensie zegt toe de twee scenario's na uitwerking (op zijn vroegst begin 2020) aan de Kamer te zullen toesturen, inclusief een schets van de belangrijkste risico's (waaronder langer doorgaan met het huidige systeem).	AO IT 4-9-2019	31125, nr. 107 In behandeling	
Defensie informeert de Kamer op reguliere momenten, bijvoorbeeld in het kader van het jaarverslag, over de invulling van de motie Van Helvert m.b.t. inzet klimaatgelden voor verduurzaming Defensievastgoed.	AO Vastgoed 26-11-2019	34919, nr. 49 In behandeling	
De staatssecretaris van Defensie zendt het plan van aanpak Operationele Energiestrategie vóór 1 juni 2020 aan de Kamer.	AO Materiaal Defensie en Project Verwerving F35 4-2-2020	27830, nr. 302 Afgedaan in Plan van aanpak Energietransitie Defensie 16-7-2020 (2020Z14106)	

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats + bronnummer		Stand van zaken (juli 2020)
De minister zal in de volgende Materieelprojectenoverzichten nadere toelichting geven op de keuzes die voor bepaalde materieelprojecten gemaakt zijn. Daarbij wordt ingegaan op de overwegingen en de mogelijke gevolgen voor andere materieelprojecten. Dit met als voorbeeld dit jaar om de MALE UAV voor aantal jaar uit te stellen.	WGO Materieel 2-11-2015	34300, nr. 68	Laatst gerapporteerd in 27830, nr. 292
De Staatssecretaris van Defensie zegt toe de Kamer bij de begrotingen en bij de verantwoordingsstukken te zullen informeren over de experimenten en ervaringen m.b.t. innovatief partnerschap.	Notaoverleg Defensie Industrie Strategie 18-2-2019	31125, nr. 102	Laatst gerapporteerd in mei 2019: 35000 X, nr. 136
In het voorjaar van 2019 ontvangt de Kamer het gevraagde concrete plan van aanpak in het kader van de verduurzamingsstrategie van Defensie.	AO Defensie energiestrategie 10-9-2018	34895, nr. 8	Afgedaan in Plan van aanpak Energietransitie Defensie 16-7-2020 (2020Z14106)
De Staatssecretaris zegt toe de Kamer te betrekken bij de herziening van het DMP.	AO Materieel 25-4-2019	27830, nr. 285	In behandeling
De Staatssecretaris zegt toe verduurzaming richting 2030 en 2050 inzichtelijk te maken, welke financiële kosten hiermee gemoeied zijn en zal de Kamer informeren.	Defensie Begrotingsbehandeling 7-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan in Plan van aanpak Energietransitie Defensie 16-7-2020 (2020Z14106)
De minister zendt een overzicht naar aanleiding van de inventarisatie van grensoverschrijdende militaire mobiliteit aan de Kamer en zij zal de datum waarop deze toezending zal geschieden zo spoedig mogelijk aan de Kamer meedelen.	AO NAVO Defensie ministeriele 8-2-2018	28676, nr. 284	In behandeling
De minister van Defensie zegt toe in de komende Veteranennota meer in te zullen gaan op de langere termijn, en dit tweejaarlijks te zullen herhalen. (Start 2019).	Notaoverleg Veteranen 26-6-2018	30139, nr. 201	Laatst gerapporteerd in juni 2019. Kamerstuknummer: 30139, nr. 220
De minister verwerkt de rapportage over de voortgang in de zorg in de volgende Veteranennota.	Notaoverleg Veteranenbeleid 24-6-2019	30139, nr. 220	In behandeling
De minister zendt de validatie van het onderzoek naar burn pits zo spoedig mogelijk aan de Kamer.	AO Personeel 11-9-2019	35300, nr. 6	Afgedaan met 35300, nr. 59
De kosten voor nazorg zullen ook worden meegenomen in de evaluaties van missies.	AO Personeel 25-3-2009	31700, nr. 58	In behandeling
De staatssecretaris neemt het verschil in beloning tussen KMar en Politie mee in het onderzoek van de herziening van het functiegebouw.	Begrotingsbehandeling Defensie 7-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	In behandeling
De minister van Defensie zal de Kamer informeren over de gevolgen voor de nationaliteit van de actief dienende militair, die recent is vertrokken naar Syrië en zich waarschijnlijk heeft aangesloten bij ISIS (betreft vraagstuk van statelijke/niet-statale actoren) zodra de vertrouwelijkheid zich daartegen niet meer verzet.	AO MIVD 9-9-2015	29924, nr. 135	In behandeling
Uiterlijk bij de vaststelling van het voorlopig ontwerp inzake de co-locatie voor de MIVD en AIVD informeert de minister de Kamer over de voortgang van dit project. Daarin geeft zij ook aan welke mogelijkheden tot versnelling er zijn.	AO MIVD 3-7-2019	29924, nr. 287	In behandeling
De minister informeert de Kamer dit jaar over het onderzoek inzake vitale infrastructuur. Dit i.r.t. de Cyber strategie.	AO verzamel AO 16-1-2019	35000, nr. 87	In behandeling
De minister stuurt de afgeronde onderzoeken van het RZO meteen naar de Kamer (en niet 1x per jaar).	Notaoverleg Veteranen 20-6-2016	30139, nr. 164	Laatst gerapporteerd in 30139, nr. 185
Zie bijlage met overzicht te zenden brieven.	Kamerbrief Jaarplanning Defensie 2020, 20-12-2019	35300, nr. 52	35300, nr. 52
Defensie brengt de komende periode in kaart of en op welke wijze het opnemen van de relevante personele uitgaven vorm zou kunnen krijgen. De Kamers worden hierover in de eerste begroting van het DMF nader geïnformeerd.	Brief Minister van Defensie met beantwoording vragen Vaste Commissie voor Defensie 14-11-2019	35280, nr. 5	In behandeling
De ontwikkeling van de prijzen voor exploitatie en investeringen zal ik – conform de aanbeveling van het CBS – ook de komende jaren blijven volgen. In het jaarverslag en de begroting zal ik u hierover informeren.	NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG 3-2-2020	35280, nr. 7	In behandeling
Over de wijze waarop de Kamer nader geïnformeerd kan worden over instandhouding ten aanzien van vastgoed, kom ik graag terug in de eerste begroting van het DMF.	NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG 3-2-2020	35280, nr. 7	In behandeling
De staatssecretaris informeert de Kamer over de conclusies van de GGD inzake oorzaken ALS zodra deze beschikbaar zijn	Notaoverleg Vastgoed 11-6-2020	34919, nr. 66	Afgedaan Kamerbrief Project Militair Radarstation Herwijnen 2020

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats + bronnummer		Stand van zaken (juli 2020)
De staatssecretaris zal de twee gemeenten waarbinnen alternatieve locaties voor de radar in beeld zijn, formeel aanschrijven om hun zienswijze hierop te vragen.	Notaoverleg Vastgoed 11-6-2020	34919, nr. 66	Afgedaan Kamerbrief Project Militair Radarstation Herwijnen 2020
De staatssecretaris biedt de commissie een technische briefing aan om gedetailleerde vragen toe te lichten over het dossier Herwijnen. Kamerlid Karabulut heeft hierbij aangegeven dat ze graag een hoorzitting wil i.p.v. een technische briefing.	Notaoverleg Vastgoed 11-6-2020	34919, nr. 66	Afgedaan Kamerbrief Project Militair Radarstation Herwijnen 2020
Minister informeert de Kamer in het derde kwartaal (schriftelijk) over de geleerde lessen mbt COVID-19 en Defensie.	AO Personeel 18-6-2020	35300, nr. 86	In behandeling
Staatssecretaris informeert Kamer (schriftelijk) over nader onderzoek van de paritaire commissie dat voor het eind van het jaar (2020) wordt afgerond.	AO Personeel 18-6-2020	35300, nr. 86	In behandeling
Staatssecretaris informeert de kamer over resterende punten wat betreft AOW-gat en RVU boetes. De Staatssecretaris zegt toe het gesprek aan te willen gaan met de Kamer over andere zaken die nog spelen.	AO Personeel 18-6-2020	35300, nr. 86	Laatst gerapporteerd in 35300 X nr. 62
Minister doet het verslag van de IVD in juni 2020 toekomen aan de Kamer.	AO Personeel 18-6-2020	35300, nr. 86	In behandeling
Staatssecretaris zegt toe om in een korte Kamerbrief een update te geven van het andere onderzoek (van de paritaire commissie). Waarbij we aangeven hoeveel enquêtes er zijn ingevuld en hoe dat wordt meegenomen door de paritaire commissie. Hierbij wordt aangegeven hoe dat onderzoek eruitziet en de Kamer inzicht gegeven in hoeverre de enquêtes zijn ingevuld, door hoeveel mensen en van welke krijgsmachtonderdelen.	AO Personeel 18-6-2026	35300, nr. 86	Afgedaan 35300 nr. 85
Tijdens het opwerktraject van missies zal nadrukkelijk worden stilgestaan bij het belang van transparant rapporteren.	Plenair debat over misleiding VS tav de oorlog in Afghanistan 6-2-2020	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan
N.a.v. verzoek Kerstens (PvdA) De minister stuur een brief die nader op het nieuwe transparantiebeleid ingaat. (met daarin een reactie op de overige voorstellen van enkele Kamerleden m.b.t. meer transparantie inzake mogelijke burgerslachtoffers bij luchtaanvallen.)	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-19	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan 27925, nr. 673
N.a.v. verzoek Diks (GL) De minister zal kijken of er een korte brief kan komen over de aannemelijkheid.	Plenair debat transparantie burgerslachtoffers 5-11-20	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan 27925, nr. 673
N.a.v. verzoek Van Helder (CDA) en Belhaj (D66) Minister zegt toe de praktische afspraken te maken en op te pakken met de Kamercommissie.	Plenair debat Burgerslachtoffers Hawija 27-11-2019	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan 27925, nr. 723
Minister zegt toe CDS te vragen contact op te nemen met CENTCOM en zelf officiële informatie te vragen.	Plenair debat Burgerslachtoffers Hawija 19-12-2019	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan
De minister zegt toe de Kamer te informeren over nieuwe ontwikkelingen in het UAV-project, indien deze zich voordoen.	AO Drones/UAV 5-2-2014	30806, nr. 22	Laatst gerapporteerd in 27830-206
De Kamer ontvangt bij de begroting jaarlijks inzicht in de effecten van het wel/niet toekennen van prijscompensatie door minister van Financiën.	WGO Materieel 2-11-2015	34300, nr. 68	Laatst gerapporteerd met 34775, nr.2
Defensie informeert de Kamer in het voorjaar over de evaluatie van de relatie tussen Defensie en het RVB.	AO vastgoed 26-11-2019	34919, nr. 49	Afgedaan 34919, nr. 55
De Kamer ontvangt de validatie van het SVP in het eerste kwartaal van 2020.	Defensie Begrotingsbehandeling	Plenaire verslag (stenogram)	Afgedaan 34919, nr. 56
De kamer wordt bij toekomstige aanschaf van meer F-35 toestellen opnieuw vooraf geïnformeerd, echter niet meer met een DMP-brief.	AO vervanging F-16, 26-2-2015	26488, nr. 302	Laatst gerapporteerd in 28676 nr.308
De staatssecretaris onderzoekt, in overleg met de minister van BZK en de reservistenvakbonden, welke beperkingen er bestaan in het ARAR en informeert de Kamer hierover vóór het zomerreces.	Notaoverleg ambitieus reservistenbeleid 11-2-2019	2019D05764	Afgedaan
Het kabinet onderzoekt momenteel op welke manier de schokbestendigheid van de Defensiebegroting tegen valutaschommelingen kan worden vergroot.	NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG 3-2-2020	35280, nr. 7	Afgedaan 35280, nr. 7
De Staatssecretaris zendt het HR-model, de te nemen stappen en het ontwikkelpad inzake personele vulling aan de Kamer.	Wetgevingsoverleg Personeel Materieel 30-10-2019	35300, nr. 47	Afgedaan 35300, nr. 54

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats + bronnummer	Stand van zaken (juli 2020)
De Staatssecretaris informeert de Kamer over de lopende pilots inzake cyber.	AO Personeel 11-9-2019 35300, nr. 6	Afgedaan 35300, nr. 12
De Staatssecretaris onderzoekt de voordelen van het invoeren van een dienstslachtofferpas voor mensen die bij Defensie ziek zijn geworden door het werken met chroom-6 en doet hiervan melding aan de Kamer.	AO Personeel 11-9-2019 35300, nr. 6	Afgedaan 35300, nr. 60
De Staatssecretaris zendt de dit najaar te verwachten resultaten van het aanvullende RIVM-onderzoek naar de vraag of preventief onderzoek mogelijk is, het onderzoek naar de gevolgen van het gebruik van CARC en het epidemiologisch onderzoek aan de Kamer.	AO Personeel 11-9-2019 35300, nr. 6	Afgedaan 35300, nr. 63
De Staatssecretaris meldt de Kamer of het WHO-aspect kan worden betrokken bij het stralingsonderzoek.	AO Project militair radarstation Herwijnen 4-9-2019 31936, nr. 662	Afgedaan 31936, nr. 718
De Staatssecretaris zendt de Kamer een onderbouwing van de reden(en) waarom de huidige locatie van het radarstation, Nieuw-Milligen, ongeschikt zou zijn.	AO Project militair radarstation Herwijnen 4-9-2019 31936, nr. 662	Afgedaan 31936, nr. 718
De Staatssecretaris informeert de Kamer bij het volgende Materieel Projectenoverzicht over de inrichting van een evaluatie van internationale aanschaftrajecten van materieel.	AO Materieel 25-4-2019 27830, nr 285	In behandeling
De Staatssecretaris laat de Kamer bij de B-brief weten in welk jaar de onderzeeboten kunnen worden opgeleverd.	AO Materieel 25-4-2019 27830, nr 285	Afgedaan 34225, nr 24

7.4 Bijlage subsidieoverzicht

De subsidies worden verleend aan instellingen die voor Defensie een toegevoegde waarde hebben. Verder zijn de subsidie beschikkingen die Defensie verstrekt alleen bedoeld voor de specifieke subsidieaanvrager en berusten niet op wettelijk voorschrift, anders dan gelegen in de begroting en de regeling defensiesubsidies (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0013110/>).

In 2017 is er het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) 'Subsidies, robuust en proportioneel' uitgevoerd. Dit heeft geleid tot een aantal aanbevelingen. Vanaf 2019 publiceert Defensie daarom de, vanaf dat moment uitgevoerde, subsidie-evaluaties op www.rijksbegroting.nl.

De subsidies worden jaarlijks bij Defensie aangevraagd, door Defensie bezien en op risico's beoordeeld. De grootte en eventuele risico's zijn medebepalend voor het controle arrangement, waaronder de subsidie valt. De subsidies worden elke vijf jaar apart geëvalueerd. Tijdens de evaluatie wordt het gezamenlijk belang heroverwogen, waarna afhankelijk van de uitkomst, kan worden besloten tot afbouw van de subsidierelatie.

Tabel 56 Subsidies (bedragen x 1.000 euro)									
Naam	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Laatste evaluatie	Volgende evaluatie	Einddatum
Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD) ¹	2.658 ²	2.758	2.733	2.733			2017	2022	2022
Nationaal Comité Herdenking Capitulatie 1945 Wageningen	25	25					2013	2020 ³	2020
Stichting Veteranen Platform (VP) ¹	335	304	335	335			2017	2022	2022
Stichting Veteraneninstituut (Svi) ¹	6.611 ²	7.039 ²	6.057	6.057			2017	2022	2022
Stichting Koninklijke Defensiemusea	16.300	16.550	16.550	16.550	16.550	16.550	2019	2024	2024 ⁴
Stichting Nationale Taptoe	276	276	276	276			2017	2022	2022
Stichting de Basis ¹	4.395 ²	3.891	3.891	3.891			2017	2022	2022
Universiteit van Amsterdam	74	74	74	74			2017	2022	2022
Stichting Maritiem Kenniscentrum	23	28	28	28			2017	2022	2022
Stichting Phantasy in Blue		25	25	25			2017	2022	2022
Stichting Historische Vlucht	110	111	111	111			2017	2022	2022
SWoon NLDA	10	15	22	22			2017	2022	2022
ASL BISL Foundation		40	40	40			2017	2022	2022
Stichting Power of Freedom, Invictus Games	150	5.000					n.v.t.	2022	2022
Stichting monument Nagasaki		25						Enmalige subsidie	
Subsidies te verstrekken na evaluatie ⁵			25	25	13.592	13.592	–	–	–
Totaal subsidies	30.967	36.161	30.167	30.167	30.142	30.142	–	–	–

1 Beoogd is dat deze stichtingen vanaf 1 januari 2021, inclusief bijdrage zorgcoördinatie, gefuseerd zijn tot een enkele stichting. Voor het VP betreft dit een deel van de subsidie.

2 De subsidie is tijdelijk verhoogd in verband met het project Governance Uitvoering Veteranenbeleid. De evaluatie van deze tijdelijke subsidie is onderdeel van de vijfjaarlijkse evaluatie van de Svi, NLVD, de Basis en het VP.

3 In 2015 zijn concrete afspraken gemaakt tussen Defensie en de Stichting Nationaal Comité Herdenking Capitulaties voor de periode van 2016 – 2020.

4 Onderliggende verplichtingen, volgend uit o.a. de publieke-private samenwerking die hierbij van toepassing is, lopen door tot 2040 (Kamerstuk 33 864, nr. 1).

5 Wanneer een eventuele verlening nog in afwachting is van een evaluatie wordt het budget onder deze post geplaatst.

7.5 Bijlage toelichting op de Strategische Evaluatie Agenda

Evaluatie Nationale taken

1. Evaluatie FNIK
In 2010 is het convenant Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht (FNIK) in werking getreden. Het FNIK convenant wordt om de vier jaar geëvalueerd op inhoud, het functioneren, de uitvoering en het beschikbare budget.
2. Doorlichting IGO KMar
In 2008 is de KMar gestart met het programma Informatie Gestuurd Optreden (IGO KMar). De beleidsdoorlichting richt zich derhalve op de periode juli 2008 tot december 2020. Hierbij wordt met name onderzocht in hoeverre de beoogde effecten worden gerealiseerd en waar ruimte is voor verbetering.
3. Doorlichting Militaire gezondheidszorg
In de beleidsdoorlichting Militaire gezondheidszorg zal naast interne inzet binnen Defensie ook de civiele ondersteuning worden meegenomen waarmee inzicht wordt gegeven in het bredere thema, met name een goede partner voor civiele autoriteiten en maatschappelijke organisaties.

Evaluatie Internationale samenwerkingsverbanden

1. Doorlichting Nederlands-Duitse samenwerking
Er bestaat een aantal samenwerkingsverbanden tussen Nederland en Duitsland gericht op de verbetering van interoperabiliteit in het informatiedomein. Een recent voorbeeld hiervan is de in mei jl. door de Nederlandse en Duitse Minister van Defensie ondertekende *Letter of Intent*, waarin afspraken staan die moeten leiden tot de digitale integratie van Nederlandse en Duitse landmachten. Onderzoek naar (een van) deze samenwerkingsverbanden zal leiden tot meer inzicht in de best practices en doelmatigheid van deze samenwerkingen.
2. Evaluatie *Flag Officer Sea Training*
Het betreft een samenwerkingsverband dat de gereedstelling van zowel de Nederlandse als Britse marine raakt. Door de doeltreffendheid en de doelmatigheid van deze samenwerking te onderzoeken wordt enerzijds de uitvoering van de samenwerking versterkt en dragen we anderzijds bij aan het beter inzichtelijk krijgen van de wijze waarop Defensie een goede partner is voor onze strategische bondgenoten.

Subsidie evaluaties

Iedere vijf jaar moet een subsidieverstrekking geëvalueerd worden. Voor 2020 wordt hiervoor een evaluatie uitgevoerd van de subsidie aan het Nationaal comité Herdenking Capitulatie 1945 Wageningen. In 2022 worden tien subsidie evaluaties voorzien. Daarna zou een overkoepelend onderzoek naar subsidieverstrekingen plaats kunnen vinden.

Evaluatie militaire operaties

1. MINUSMA
De Nederlandse bijdrage aan MINUSMA werd op 1 mei 2019 beëindigd. De eindevaluatie van de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA zal door de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie, de onafhankelijke evaluatiedienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken, worden uitgevoerd. Wegens de aard van de MINUSMA-bijdrage zal het evaluatieteam van de IOB worden aangevuld met experts die over militaire en inlichtingenervaring beschikken.

2. EMASOH

Van eind januari tot eind juni 2020 heeft Nederland deelgenomen aan de *European-Led mission Awareness Strait of Hormuz* (EMASOH), ter versterking van de maritieme veiligheid in de Golfregio. Deze deelname zal door een onafhankelijke partij worden geëvalueerd.

Overige evaluatie onderzoeken

1. Doorlichting COTS/MOTS

Bij de doorlichting van het beleid 'Verwerving van de plank', ook wel bekend als *Commercial/Military Off The Shelf* (COTS/MOTS), wordt onderzocht wat op basis van de uitvoering van het COTS/MOTS-beleid in de onderzoeksperiode aanbevelingen zijn voor het verbeteren van dit beleidskader. De beleidsdoorlichting resulteert in een oordeel over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid gedurende de onderzoeksperiode en een beschouwing over mogelijke maatregelen om de doelmatigheid en doeltreffendheid verder te verhogen.

2. IBO Vastgoed Defensie

In het IBO Vastgoed zal onderzocht worden welke beleidsopties en vormgeving van het vastgoedmanagement helpen, parallel aan de objectgerichte revitalisering, om de komende 5 tot 10 jaar, een doelmatige, toekomstvaste, duurzame en compliant vastgoedportefeuille te realiseren en te houden. In een bijlage bij de Miljoenennota is de taakopdracht met een nadere beschrijving van het onderzoek opgenomen.

3. Initiatief *Cybersecurity*

Voor de Operatie inzicht in kwaliteit heeft Defensie het initiatief *Cybersecurity* aangedragen. In dit initiatief wordt op basis van een nulmeting, tussentijdse voortgang en een eindevaluatie bepaald wat de bereikte *output* en *outcome* is van de ingezette middelen voor *cybersecurity* uit het Regeerakkoord.

7.6 Bijlage overzicht uitgaven veteranen en uitgaven zorg en nazorg

Nazorg

Aan de Kamer is toegezegd dat in de begroting een overzicht wordt opgenomen van de begrote uitgaven in het kader van het veteranenbeleid. De uitgaven zijn in de begroting verwerkt in verschillende begrotingsartikelen. In het onderstaande overzicht is dit samengebracht.

Tabel 57 Totaaloverzicht van begrote uitgaven voor erkenning en waardering voor veteranen (bedragen x € 1000)

Omschrijving	
Subsidie Stichting Veteraneninstituut (sVi) ¹	6.057
Subsidie Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD) ¹	2.733
Subsidie Vereniging Veteranen Platform (VP) (1)(2) ¹	200 ²
Ondersteuning organisatie dag voor militaire oorlogs- en dienstslachtoffers	330
Ondersteunen veteranenzaken voor operationele commando's	776
Totaal	10.096

¹ Beoogd is dat deze stichtingen vanaf 1 januari 2021, inclusief bijdrage zorgcoördinatie en Maatschappelijke ondersteuning voor veteranen (subsidie Stichting de Basis), gefuseerd zijn tot een enkele stichting.

² Exclusief nuldelijnsondersteuning

Tabel 58 Ondersteunen veteranenzaken door operationele commando's (bedragen x € 1000)

Operationele commando's	
Koninklijke Marine	334
Koninklijke Landmacht	300
Koninklijke Luchtmacht	102
Koninklijke Marechaussee	40
Totaal	776

Uitgaven erkenning en waardering

De uitgaven voor erkenning en waardering zijn begroot in niet-beleidsartikel 9 Algemeen en 10 Apparaat Kerndepartement, met uitzondering van de uitgaven voor reüniefaciliteiten die zijn begroot op de beleidsartikelen van de operationele commando's.

Stichting het Veteraneninstituut (sVi)

De Stichting het Veteraneninstituut (sVi) richt zich primair op de directe dienstverlening aan veteranen en hun thuisfront en versterkt daarmee de erkenning en waardering voor veteranen. De Stichting het Veteraneninstituut vervult met het Veteranenloket tevens de loketfunctie naar de dienstverlening en zorg, en fungeert als kennis- en onderzoekscentrum op veteranengebied. Beoogd is dat sVi vanaf 1 januari 2021 wordt opgenomen in een enkele stichting, in navolging op de aanbeveling die voortkwam uit de evaluatie van het veteranenbeleid.

Stichting Nederlandse Veteranendag (NLVD)

De Stichting NLVD heeft tot doel het bevorderen en bestendigen van de maatschappelijke erkenning en waardering voor Nederlandse veteranen onder regie van het Nationaal Comité Veteranendag. De Stichting NLVD bereikt deze doelstelling door onder meer het jaarlijks organiseren van het dagevenement (de Nederlandse Veteranendag), educatieve activiteiten (in samenwerking met het Veteraneninstituut) en een doorlopende publiciteitscampagne. Beoogd is dat NLVD vanaf 1 januari 2021 wordt opgenomen in een enkele stichting, in navolging op de aanbeveling die voortkwam uit de evaluatie van het veteranenbeleid.

Vereniging Veteranen Platform (VP)

De Vereniging Veteranen Platform (VP) behartigt de belangen van de Nederlandse veteranen en militaire oorlogs- en dienstsachtoffers via aangesloten veteranenorganisaties. De afgelopen jaren heeft het VP de positie als gewaardeerd gesprekspartner voor Defensie verworven. Dit houdt in dat Defensie het VP beschouwt als vertegenwoordiger van alle veteranen en in die hoedanigheid het VP betreft bij beleidsveranderingen. Het VP werkt continu aan het verbeteren van de beeldvorming over veteranen. Ook stimuleert het VP de deelname aan activiteiten door de jonge generatie veteranen. Daarnaast coördineert het VP de landelijke nuldelijnsondersteuning; een netwerk van vrijwilligers dat veteranen kan ondersteunen door bijvoorbeeld het bieden van een luisterend oor of praktische hulp. Beoogd is dat het VP vanaf 1 januari 2021 wordt opgenomen in een enkele stichting (exclusief de nuldelijnsondersteuning), in navolging op de aanbeveling die voortkwam uit de evaluatie van het veteranenbeleid.

Dagen voor Militaire Oorlogs- en Dienstsachtoffers (MOD-ers)

Defensie organiseert zes keer per jaar een contactdag voor Militaire Oorlogs- en Dienstsachtoffers (MOD-ers). De doelstellingen van deze dagen zijn het bieden van erkenning en waardering aan MOD-ers en hun partners, het bieden van informatie over de (pensioen)regelingen en voorzieningen en het luisteren naar de behoeften van de doelgroep.

Reüniefaciliteiten

Verenigingen voor veteranen, post-actieven en MOD-ers, die geregistreerd zijn in het reünierregister van het Veteraneninstituut, kunnen eenmaal per jaar aanspraak maken op reüniefaciliteiten. De organisatie hiervan ligt in handen van de verenigingen zelf. Daarnaast organiseert elk operationeel commando een eigen veteranendag die, waar mogelijk, wordt gecombineerd met de open dag van het operationeel commando.

Tabel 59 Totaaloverzicht van begrote uitgaven voor zorg voor veteranen (bedragen x € 1000)

Omschrijving	
Invaliditeitspensioenen	61.673
Nabestaandenpensioenen	20.089
Nationaal Fonds Ereschuld	57.494
Ereschulduitkering	0
Sociale Zorg (Voorzieningenregeling MOD-sachtoffers)	10.847
Inkomensvoorziening in verband met zorg & re-integratie	700
Landelijk Zorgsysteem Veteranen ¹	1.355
Maatschappelijk ondersteuning voor veteranen (subsidie Stichting de Basis) ²	3.891
Zorgcoördinatie Veteranenloket ³	7.600
Subsidie Vereniging Veteranen Platform (t.b.v. Nuldelijnsondersteuning)	135
Totale uitgaven	163.784

1 Inclusief Overig onderzoek & Research & development LZV

2 Beoogd is dat deze stichting vanaf 1 januari 2021, inclusief bijdrage zorgcoördinatie en de subsidies aan de sVi, NLVD en VP, gefuseerd zijn tot een enkele stichting.

3 In afwachting van de beoogde fusie zijn de geraamde uitgaven voor de totale uitvoeringskosten 2021 gebaseerd op de raming 2020. De totale uitvoeringskosten omvatten naast zorgcoördinatie bijvoorbeeld ook zorgondersteuning.

Uitgaven zorg

De uitgaven voor zorg en nazorg zijn begroot op beleidsartikel 8 DOSCO en niet-beleidsartikelen 9 Algemeen en 10 Apparaat Kerndepartement.

Kaderwet militaire pensioenen

Deze wetgeving bevat het geheel aan wet- en regelgeving voor veteranen, MOD-ers, militairen buiten dienst en ex-militairen die niet meer (volledig) kunnen werken of aanvullende voorzieningen nodig hebben vanwege arbeidsongeschiktheid. Voor 2021 zijn de uitgaven aan bijzonder militair invaliditeitspensioen begroot op € 61,7 miljoen. Tevens is het bijzonder militair nabestaandenpensioen onderdeel van deze wetgeving. Voor 2021 zijn de uitgaven begroot op € 20 miljoen. Het Nationaal Fonds Ereschuld is bedoeld voor de claims van veteranen met uitzendgerelateerde aandoeningen. Hierin zijn de Veteranenclaims PTSS en Regeling Volledige Schadevergoeding ondergebracht.

Sociale zorg (w.o. Voorzieningenregeling MOD-ers)

Vanuit de wettelijke zorgplicht voor veteranen worden voorzieningen aan veteranen verstrekt met het oog op het verbeteren van de levensomstandigheden in specifieke situaties.

Inkomensvoorziening in verband met zorg en re-integratie

De inkomensvoorziening, zoals opgenomen in artikel 7 van de Veteranenwet, is een laagdrempelige regeling voor veteranen die ziek of arbeidsongeschikt zijn en waarbij sprake is van een vermoeden van een dienstgerelateerde aandoening. Met het aanvragen van de inkomensvoorziening in verband met zorg wordt tegelijkertijd ook de aanvraag militair invaliditeitspensioen (MIP) gestart. Daarnaast worden voor deze veteranen de inspanningen op het gebied van de re-integratie geïntensiveerd en worden de reiskosten van hun partners vergoed wanneer ze deelnemen aan ambulante lotgenotengroepen. De uitvoeringskosten die gemoeid zijn met de re-integratie en het vergoeden van de reiskosten maken onderdeel uit van de raming. In totaal is voor deze voorzieningen een bedrag van € 700.000 geraamd.

Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV)

Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV) is een civiel-militaire ketenorganisatie met als doel post-actieve veteranen, diensslachtoffers en hun relaties bij missie gerelateerde psychische en psychosociale problemen overal in Nederland de meest geëigende zorg te bieden. In april 2018 is de samenwerkingsovereenkomst tussen Defensie en de LZV-instellingen opnieuw bekrachtigd met een convenant. Voor 2021 zijn de uitgaven begroot op € 1,3 mln. Hierin zijn de uitgaven voor de Veteranen Intensieve Behandel Unit meegenomen (€ 125.000).

Maatschappelijke ondersteuning voor veteranen

De eerstelijnszorg voor post-actieve veteranen wordt verzorgd door het gespecialiseerd maatschappelijk werk van Stichting de Basis. Hiermee wordt beoogd te bereiken dat de post-actieve veteraan weer deel kan nemen aan het maatschappelijk verkeer. De subsidie voor het gespecialiseerd maatschappelijk werk voor post-veteranen bedraagt voor 2021 € 3,8 miljoen. Beoogd is dat Stichting de Basis vanaf 1 januari 2021 wordt opgenomen in een enkele stichting, in navolging op de aanbeveling die voortkwam uit de evaluatie van het veteranenbeleid.

Zorgcoördinatie Veteranenloket (VL)

Zorgcoördinatie maakt deel uit van het Veteranenloket (VL). Het VL faciliteert de toegang tot zowel de materiële als de immateriële zorg en dienstverlening voor Veteranen en MOD'ers en hun relaties. De kostenraming (€ 7,6 miljoen) betreft de totale uitvoeringskosten (inclusief zorgcoördinatoren van het ABP). Beoogd is dat, in navolging op de aanbeveling die

voortkwam uit de evaluatie van het veteranenbeleid, de Zorgcoördinatie Veteranenloket integraal onderdeel gaat uitmaken van de stichting die vanaf 1 januari 2021 voortkomt uit de fusie van sVi, De Basis, NLVD en VP.

Nuldelijnsondersteuning

Conform het Veteranenbesluit is het VP belast met de integrale coördinatie van de nuldelijnsondersteuning aan post-actieve veteranen en de aansluiting daarvan op de professionele hulpverlening van het LZV. Het VP voert de regie over de inrichting van dit landelijk dekkend systeem van nuldelijnsondersteuning. Conform het convenant draagt Defensie tot en met 2018 draagt jaarlijks bij aan de organisatie-, opleidings- en inzetkosten van de nuldelijnshelpers van het landelijk dekkend en genormeerd nuldelijnsondersteuningssysteem. De uitgaven voor Defensie bedragen € 135.000 per jaar.

Tabel 60 Begrote uitgaven onderzoek (bedragen x € 1000)

Omschrijving	
Militaire Geestelijke Gezondheidszorg	500
Overig onderzoek	500
Research & Development LZV	150
Totaal	1.150

Uitgaven onderzoek

In de begroting van DOSCO is ruim € 1 miljoen opgenomen ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek. Dit bedrag is verdeeld in twee categorieën onderzoek. Er wordt € 500.000 beschikbaar gesteld ten behoeve van onderzoeken naar de neurobiologische gevolgen van stress en trauma dat vanuit de Wetenschappelijke Onderzoeksgroep van de MGGZ wordt uitgevoerd. Ten behoeve van onderzoek naar de verbetering van de kwaliteit van zorg in het LZV is eveneens € 500.000 toegezegd. € 150.000 is opgenomen ten behoeve van toegepast onderzoek bij het LZV, in navolging van een aanbeveling uit het rapport Duurzame Financiering Veteranenzorg.

Tabel 61 Begrote uitgaven overig (bedragen x € 1000)

Omschrijving	
De Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)	135
Nationale ombudsman ¹	400
Totaal	535

¹ Jaarlijkse overheveling naar Ministerie van Binnenlandse Zaken

Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek (RZO)

De onafhankelijke RZO oefent toezicht uit op de ketenzorg aan veteranen die gebruik maken van het LZV en bevordert de gewenste specialisatie van de betrokken (LZV) instanties. De RZO adviseert daarnaast over (de richting van) het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van aandoeningen die verband houden met uitzendingen en draagt zorg voor en bewaakt de noodzakelijke convergentie tussen die onderzoeken. De RZO is door zijn samenstelling in staat om het veteranenzorgsysteem vanuit verschillende perspectieven te beschouwen. Voor 2021 bedragen de begrote uitgaven € 135.000.

Nationale ombudsman

Conform de Veteranenwet heeft de Nationale ombudsman tevens een rol als ombudsman van de veteranen. In die rol behandelt hij klachten van veteranen over overheidsinstanties en over niet-overheidsinstanties die een taak uitvoeren op het gebied van veteranen. Daarnaast onderzoekt hij

of er structurele knelpunten zijn. In april 2018 heeft Defensie, op verzoek van de Veteranenombudsman, besloten om het budget te verhogen van € 300.000 naar structureel € 400.000 per jaar.

7.7 Bijlage afkortingen

Tabel 62	
Afkorting	Omschrijving
AAR	After Action Review
AADG	Adaptief aan de Grens
ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
ADR	Auditdienst Rijk
ADS	Airbus Defence and Space
AGBADS	Army Ground Based Air Defence System
AH-64D	gevechtshelikopter
AI	Artificial Intelligence
AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AMBV	Alkmaarklasse Mijnenbestrijdingsvaartuig
AMO	Algemene Militaire Opleiding
AMvB	algemene maatregel van bestuur
ANA	Afghan National Army
AO	Algemeen Overleg
AOO	Adjutant Onderofficier
AOR	Auxiliary Oil Replenishment ship (Vloottanker)
AOW	Algemene Ouderdoms Wet
AR	Algemene Rekenkamer
ARAR	Algemeen Rijksambtenarenreglement
ASL BISL	Application Services Library Business Information Services Library
ASN	Administratief Serie Nummer/ Advanced Shipment Notice
ASSF	Afghan Special Security Forces
ATF ME	Air Task Force Middle East
ATG	Amphibious Taskgroup
ATV	All Terrain Vehicle
AV	Arbeidsvoorwaarden
AWACS	radarvliegtuig
AWB	Algemene wet bestuursrecht
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Bruto Beschikbaarheids Vergoeding
BC	Brigade Commandanten
BEL	België
BENELUX	België Nederland Luxemburg
BHOS	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
BIR	Baseline Informatiebeveiliging Rijk
BIT	Bureau ICT-toetsing
BIV	Budget Internationale Veiligheid
BKI	BeleidsKader Inzet
BNMO	Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers
BOE	Bijzondere Organisatie Eenheid
Boxer	Pansterwielvoertuig
BS	Bestuursstaf
BSB	Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten
btw	Belasting toegevoegde waarde
BVM	Besluitvormingsmemorandum
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Afkorting	Omschrijving
C-130	transportvliegtuig
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CATG	Commander Amphibious Taskgroup
CBMI	Capacity Building Mission Iraq
CBO	Crisisbeheersingsoperaties
CBRN	chemische, biologische, radiologische en nucleaire (CBRN) middelen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CDS	Commandant der Strijdkrachten
CE-pakket	Chemical Energy beschermingspakket
CHU	Counter Hybrid Unit
CIS	Communicatie- en Informatiesystemen
CLAS	Commando Landstrijdkrachten
CLSK	Commando Luchstrijdkrachten
CMF	Combined Maritime Forces
CMH	Centraal Militair Hospitaal
CMR	Carcinogene, Mutagene en Reproductietoxische -stoffen
CMS	Combat Management System
CNA	Camp New Amsterdam
CO2	Koolstofdioxide
CODEMA	Commissie Ontwikkeling Defensie Materieel
CODEMO	Commissie Defensie Materieel Ontwikkeling
COID	Centrale Organisatie Integriteit Defensie
COTS/MOTS	Commercial/Military Off The Shelf
C-RAM	Counter Rocketers, Artillery & Mortars
CRC	Crowd and Riot Control
CRvB	Centrale Raad van Beroep
CSOCC	Composite Special Operations Component Command
CSS	Combat Support Ship
CTIVD	Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
CV-90	Infanterie Gevechtsvoertuig
cVRP	concept Voorlopig Reorganisatie Plan
CZMCARIB	Commandement der Zeemacht Caribisch Gebied
CZSK	Commando Zee Strijd Krachten
DAP	Defensie Afstoot Plan
DBBB	Defensie Brand- en Bedrijfsstoffen Bedrijf
DBBS	Defensie Bewaking- en Beveiligingssysteem
DBFMO	Design, Build, Finance, Maintain and Operate
DCA	Dual Capable Aircraft
DCC	Defensie Cyber Commando
DCS	Defensie Cyber Strategie
DCS	Digital Combat Simulator
DDG	havenbeveiliging?
DefCERT	Defensie Computer Emergency Response Team
DEU	Duitsland
DGI	Duurzame gezondheid en inzetbaarheid
DGLC	Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando
DHC	Defensie Helikopter Commando
DIRCM	Directed InfraRed Counter Measure systeem
DIS	Defensie Industrie
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DLP	Defensie Lifecycle Plan
DMF	DefensieMaterieelbegrotingsFonds
DMI	Directie Materiële Instandhouding
DMO	Defensie Materieel Organisatie
DMP	Defensie Materieel Projecten

Afkorting	Omschrijving
DmunB	Defensie Munitiebedrijf
DNK	Denemarken
DOKS	Defensie Operationeel Kledingsysteem
DOSCO	Defensie OndersteuningsCommando
DPO	Defensieprojectenoverzicht
DTO	Defensie Telematica Organisatie
DVOW	Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen
EDA	European Defence Agency
EDF	Europees Defensiefonds
EDIDP	European Defence Industrial Development Programme
EES	Europees In- en Utreissysteem
eFP	enhanced Forward Presence
EJM	EindeJaarsMarge
eNRF	enhanced NATO Response Force
EODD	Explosieven Opruimingsdienst Defensie
ERP M&F	Enterprise Resource Planning Materieellogistiek & Financiën
ESSM	Evolved Sea Sparrow Missile
ETIAS	Europees Informatie- en Reisautorisatiesysteem
EU	Europese Unie
EU NAVFOR MED	European Union Naval Force Mediterranean
EUBAM	European Union Border Assistance Mission
EUBG	European Battle Group
EUCAP	European Union Capacity Building
EULEX	European Union Rule of Law Mission
EURODAC	Databank met vingerafdrukken van asielzoekers
EUTM	European Union Trainings Mission
EUVIS	Europees Visum Informatiesysteem
EV	Eigen Vermogen
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
F&C	Financiën en Control
F-16	Jachtvliegtuig
F-35	Vijfde generatie jachtvliegtuig
FMS	Foreign Military Sales
FNIK	Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht
FOD	Foreign object damage
FOST	Flag Officer Sea Training
FOXTROT	Draadloze IT infrastructuur en command- en controlsystemen
FPS	Flexibel Personeelssysteem
FRONT	Future Relevant Operations with Next Generation Technology & Thinking
FRONTDOOR	Toegangspoor voor iedereen die wil samenwerken met Defensie
FRONTEX	Frontières extérieures (agentschap inzake buitengrenzen EU)
FSE Mirage	Forward Support Element Mirage
GEN	Generaal
GO	Geoefendheid
GPOI	Global Peace Operations Initiative
GPW	Groot Pantserwielvoertuig
GrIT	Grensverleggende Informatie Technologie
HB	Handboek
HCFK	Chloorfluorkoolstofverbinding
HCSS	Het Den Haag Centrum voor Strategische Studies
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HNS	Host Nation Support (gastlandsteun)
HOV	Hydrografisch opnamevaartuig
HQ	Head Quarters (brigade hoofdkwartier)

Afkorting	Omschrijving
HR	Human Resources domein
HRB	Hoog Risico Beveiligers
IAMD	Integrated Air & Missile Defence
IB	Informatie Beheer
IBO	Interdepartementaal Beleidsonderzoek
ICU	Intensive Care Units
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IFFG	Initial Follow On Forces Group
IGK	Inspecteur-Generaal van de Krijgsmacht
IGO	Informatie Gestuurd Optreden
IGV	Inspecteur-Generaal Veiligheid
IMG	Inspectie Militaire Gezondheid
INF	Intermediate-Range Nuclear Forces
ISD	Innovatiestrategie Defensie
ISIS	Islamitische Staat
ISR	Information Storage and Retrieval
IT	Informatietechnologie (incl communicatie)
IV	Informatievoorziening
IVD	Inspectie Veiligheid Defensie
JenV	Ministerie van Justitie Veiligheid
JIVC	Joint Informatievoorzieningscommando
JSS	Joint Support Ship
KAP	Kapitein
KCT	Korps Commando Troepen
KDC-10	tankvliegtuig
KHK	Kromhout Kazerne
KIC	Kennis en Innovatie Convenant
KMar	Koninklijke Marechaussee
KN	Kilo Newton
KOL	Kolonel
KORV	Kader Overname Rijksvastgoed
KPI	Key Performance Indicator
KPL	Korporaal
KPU	Kleding en Persoonlijke Uitrusting
KSG	Koninklijke Schelde Groep B.V.
KWCARIB	Kustwacht in het Caribisch gebied
LB	leverbetrouwbaarheid
LCF	Luchtverdedigings- en Commandofregatten
LCP	Load Carriage & Protection systemen
LCVP	Middelzwaar Landingsvaartuig
LKOL	Luitenant-Kolonel
LNT	Luitenant
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LOCC	Landelijk Operationeel Coördinatie Centrum
LOFTA	Law and Order Trust Fund
LPD	Landing Platform Dock
LPO	Loon- en Prijsbijstelling
LZV	Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen
M&O	Misbruik en oneigenlijk gebruik
MAJ	Majoor
MALE UAV	Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle
MANPAD	Man Portable Air Defence
MARIN	Maritime Research Institute Netherlands
MARKAZ	Michiel Adriaanszoon de Ruyterkazerne
MARSOF	Marine Special Operations Forces

Afkorting	Omschrijving
MBMD	Maritime Ballistic Missile Defence
MBO	Middelbaar BeroepsOnderwijs
MBS	Maritime Battle Staff
MCG	Marine Combat Group
MFF	Multipurposefregat
MG	Materiële Gereedheid
MGGZ	Militaire Geestelijke GezondheidsZorg
MGZ	Militaire Gezondheidszorg
MHK	Militair Huis van de Koning
MILSATCOM	Militaire Satelliet Communicatie
MINUSMA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission
MIP	Militair Invaliditeits Pensioen
MIVD	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MK46	torpedo
MK48	torpedo
MKB	Midden- en KleinBedrijf
MKBA	Maatschappelijke Kosten Baten Analyse
MLA	Militaire Luchtvaart Autoriteit
MLMM	Modernisation LCF Mission Management
MLU	Midlife Update
MMR	Multi Missie Radar
MOC ABNL	Maritime Operation Centre Admiraliteit Benelux
MOD	Militaire Oorlogs- en Dienstslochtoffers
MOU	Memorandum of Understanding
MPO	Materieelprojectenoverzicht
MPZ	Militaire Politie Zorg
MQ-9	MALE UAV
MRAT/SRAT	Medium en Short Range Anti-Tank
MRTT	Multi Role Tanker-Transporttoestel
MSC Zoe	Mediterranean Shipping Company Zoe (containerschip)
MTF	Medical Treatment Facility
MTV	Mobiel Toezicht Vreemdelingen
MvD	Ministerie van Defensie
NAFIN	Netherlands Armed Forces Integrated Network
NAMA	NATO Airlift Management Agency
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NATOPS	Nationale Operaties
NAVO	Noord Atlantische VerdragsOrganisatie
NBOF	Niet Beschikbaar Op Functie
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NH-90	Helikopter
NK-skills	Nationaal Kampioenschap vaardigheden
NLD	Nederland(se)
NLDA	Nederlandse Defensie Academie
NLMARFOR	Netherlands Maritime Force
NLR	Koninklijk Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum
NLTC	Netherlands Liaison Team CENTCOM
NLVD	Stichting Nederlandse Veteranendag
NMI	Nederlands Meetinstituut
NMM	Nationaal Militair Museum
NO	Nota Overleg
NOW	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk onderzoek
NRF	NATO Response Force
NRI	NATO Readiness Initiative
NS2AU	Nato Support to African Union

Afkorting	Omschrijving
NSE	National Support Element
NSPA	NATO Support and Procurement Agency
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OG	Operationele Gereedheid
OM	Openbaar Ministerie
OP SEA GUARDIAN	Operation Sea Guardian - Allied Maritime Command
OPS	Operations
OPV	Oceangoing Patrol Vessel
PAL	Provincial Airlines Limited
PC-7	Lesvliegtuig
PD	Plaatsvervangend Directeur
PEA	Peripheral Electronic Assembly
PED	Processing Exploration Dissemination
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PG	Personel Gereedheid
PPS-aanbesteding	Publiek Private Samenwerking
PSFD MoU	Production, Sustainment & Follow-on Development Memorandum of Understanding
PTSS	Posttraumatische stressstoornis
PV	Permanente Vertegenwoordiging
PvA	Plan van aanpak
PW	Politie Wet
Q&A	Question and Answer
RBV	Rijksbegrotingsvoorschriften
RBZ	Raad Buitenlandse Zaken
RHB	Rijkshoofdboekhouding
RHIB	Rigid Hull Inflatable Boats
RI&E	Risico Inventarisatie en - Evaluatie
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
ROC	Regionaal Opleidings Centrum
RPE	Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek
RSM	Resolute Support missie
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
RVU	Regeling voor vervroegde uittreding
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
RZO	Raad voor civiel-militaire Zorg en Onderzoek
S-400	Russisch luchtverdedigingssysteem
SAC	Strategic Airlift Capability
SAP	Systeme, Anwendungen und Produkte (Systemen, Applicaties en Producten)
SBK	Sociaal Beleidskader
SDM	Stichting Defensiemusea
SGT	Sergeant
SIB	Stuurgroep Informatie Beleid
SIC	Snel Inzetbare Capaciteiten
SIRT	Shot Indicating Resetting Trigger
SIS	Schengen Informatiesysteem
SKD	Stichting Koninklijke Defensiemusea
SLD	Soldaat
SM	Sergeant-Majoor
SM 2	Luchtdoelraket
SM2-III A	Standard Missile 2 Block IIIA
SMART-L radar	Signaal Multibeam Acquisition Radar for Targeting, Longrange
SNMG1	Standing NATO Maritime Group One
SOAT	Special Operation Advisory Team
SOCOM	Special Operations Command

Afkorting	Omschrijving
SOF	Special Operations Forces
SOLTG	Special Operations Land Task Group
SOMTG	Special Operations Maritime Task Group
SOWC	Special Operations Warfare Centre
SSCG	Station Schip Caribisch Gebied
SSO	Single Service Organisation
SVP	Strategisch Vastgoedplan
SWOON	Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA
SZVK	Stichting Ziektekosten Verzekering Krijgsmacht
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TEN	Tactical Edge Networking
TITAAN	Theatre Independent Tactical Army and Airforce Network
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TOC	Territoriaal Operatie Centrum
TOD	Toelage Onregelmatige Dienst
TSC	Target Support Cell
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
UGM	Uitkeringswet Gewezen Militairen
UIM	Unit Interventie Mariniers
UKW	Uitkeringswet
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
UNMISS	United Nations Mission in the Republic of South Sudan
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organisation
US	United States
USK	Uniform Subsidiekader
USSC	United States Security Coordinator
UvA	Universiteit van Amsterdam
V&M	Vervanging en Modernisering
VAO	Voorgezet Algemeen Overleg
VB	voorraadbeschikbaarheid
vfonds	veteranenfondsen
VJTF(A)	Very High Readiness Joint Task Force (Air)
VJTF(M)	Very High Readiness Joint Task Force (Maritime)
VK	Verenigd Koninkrijk
VL	Veteranen Loket
VMG	Verbeterde materiële gereedheid
VN	Verenigde Naties
VOSS	Verbeterd Operationeel Systeem Soldaat
VP	Vereniging Veteranen Platform
VPB	Vennootschapsbelasting
VPD's	Vessel Protection Detachments
VS	Verenigde Staten
VSHORAD	Very Short Range Air Defence
vte	Voltijdsequivalent
VUT/WUL	Vervroegde UitTreding/Wet Uniformering Loonbegrip
WGO	Wetgevings Overleg
WIV	Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten
WLS	Wissel Laad Systeem
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WNT	Wet Normering Topinkomens
WOO	Wetenschappelijk Onderzoek
WOPT	Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens

Afkorting	Omschrijving
WTB	Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen
ZBO	Zelfstandige Bestuursorganen
ZKA	Zelfstandige Kleine Aankopen
ZVW	Zorgverzekeringswet
ZZF	Zaterdag, Zondag, Feestdag
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel